

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra teologické a sociální etiky

Diplomová práce

**POHLEDY NA ČLOVĚKA V NACISMU
A NEONACISMU V ETICKÝCH SOUVISLOSTECH**

Vedoucí práce: PhDr. Roman Míčka, Th.D.

Autor práce: Bc. Lenka Grbačová

Studijní obor: Etika v sociální práci

Ročník: II.

Diplomová práce v nezkrácené podobě

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum 29. března 2012

.....
Bc. Lenka Grbačová

Děkuji vedoucímu své diplomové práce PhDr. Romanu Míčkovi, Th.D. za cenné rady, komentáře, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

Úvod	6
1. Nacismus	9
1.1. Historie nacismu	9
1.1.1. Inspirace nacismu v antice.....	10
1.1.2. Benito Mussolini a jeho fašistické hnutí v Itálii	13
1.1.3. Rozdíly mezi nacismem a fašismem	13
1.1.4. Příčiny nacismu v kontextu první světové války.....	14
1.1.5. Nástup nacismu ve 20. a 30. letech	17
1.1.6. Výmarská ústava	18
1.1.7. Historie a nástup NSDAP	19
1.1.8. Nacistická politika v Německu.....	22
1.2. Atributy nacismu.....	24
1.2.1. Rasismus.....	24
1.2.2. Darwinova evoluční teorie a její interpretace nacismem	27
1.2.3. Antisemitismus	31
1.2.4. Genocida a holocaust.....	35
2. Ozvěny nacismu v současnosti	37
2.1. Neonacismus	37
2.2. David Duke	39
2.2.1. David Duke a jeho probuzení	40
2.2.2. Rasa a skutečnost podle Dukea	42
2.2.3. Židovská otázka a holocaust podle Dukea	47
2.3. Petr Bakalář.....	50
3. Etické reflexe	57
3.1. Nacismus a člověk	57

3.1.1.	Člověk z pohledu filozofické a teologické antropologie.....	57
3.1.2.	Role člověka v pojetí nacismu.....	61
3.1.3.	Etika a svědomí nacismu	64
3.2.	Pohledy na nacismus v kontextu historických období.....	66
3.2.1.	Pohledy na nacismus v kontextu antické filozofie	66
3.2.2.	Pohledy na nacismus v kontextu osvícenství a renesance.....	75
3.2.3.	Pohledy na nacismus v kontextu jeho vrcholného období	78
3.3.	Ukotvení myšlenky rovnosti v moderní demokracii.....	82
	Závěr	87
	Seznam použitých zdrojů	92
	Abstrakt	98
	Abstract	99

Úvod

Nacismus je zajímavým obdobím, protože je to jedinečný příklad z moderní historie, kdy byly všechny základní hodnoty lidského života potlačeny až do absurdna a svět upadl do apokalypsy, která neměla v historii obdoby. Hrůzy samotného válečného konfliktu, které jsou samy o sobě strašlivé, byly dokonce ještě přebity hrůzami vyplývajícími z aplikace člověkem vytvořené a extrémně nesnášenlivé filozofie, do jejíž náplně patřila i cílená genocida.

Válečné ztráty a důsledky první světové války byly tak strašlivé, že v podstatě poprvé v lidské historii došlo ke sjednocení, či nalezení společného názoru, že něco takového se již nikdy nesmí opakovat. Nástrojem měla být nově založená Společnost národů. Paradoxně i přes tuto zkušenost se po 20 letech rozhořel ještě děsivější válečný konflikt, který byl nesrovnatelně horší, a to nikoliv kvůli počtu ztrát na lidských životech, kdy moderní válečné prostředky umožňovaly zabíjení v daleko masovějším měřítku. Tím největším proviněním proti zásadám samotného lidství byl rozsah cíleného vyvražďování civilní populace, což je i podstatným rozdílem mezi první a druhou světovou válkou. V první světové válce byly civilní ztráty pouze nechtěným důsledkem válečné vřavy, zatímco ve druhé světové válce se jednalo o cílenou genocidu v průmyslovém měřítku.

Moderní západní společnost 21. století byla již vychovávána k uznávání svobody jak své, tak i svobody ostatních a k demokratickému smýšlení. Současná generace již (snad) považuje za samozřejmé pomáhat jak svým blízkým, tak v rámci možností i ostatním lidem. V dnešní multikulturní společnosti již drtivé většině přijde naprosto nepřijatelné, aby někdo byl kvůli své národnosti či rase jakkoliv znevýhodňován. Princip rovnosti všech jednotlivců bez rozlišování národnosti či rasy je již považován za samozřejmý. A přes to tomu bylo před o něco více než 70 lety zcela jinak.

Ve vrcholném běsnění nacismu ne zcela výjimečně docházelo k takovým tragédiím, jako například 13. července 1943 v Českém a Ukrajinském Malíně, které kvůli podezření z podpory partyzánského hnutí obsadily německé oddíly. Ty postřílely

všechny muže; ženy a děti nahnaly do stodol, kde je zaživa upálily.¹ V koncentračních táborech probíhalo zabíjení nevinných žen a dětí v průmyslovém měřítku. Ze současného pohledu lze jen stěží pochopit, do jaké míry musela být potlačena a pokroucena lidská osobnost, aby byla schopná něčeho takového. Je obtížné vžít se do role konkrétního německého vojáka, který je natolik indoktrinován, že usmrtí nevinné dítě hroznou, bolestivou smrtí a jeho svědomí nebije na poplach, že učinil něco špatného.

Hlavním cílem této práce je proto polemika nad tím, proč je nacismus jako ideologie od základů eticky a morálně neobhájitelný a stejně tak i jeho jednotlivé faktory a atributy. Dále je diskutováno, zda má nacismus, v podobě jeho současného nástupce neonacismu, šanci na širší podporu a jaké představuje ohrožení pro moderní demokratické zřízení. Záměrem je podat reflexi problematiky nacismu ze současného pohledu moderní demokratické společnosti s důrazem na etický kontext.

V první deskriptivní části diplomové práce jsou popsány kořeny a následně historie zejména německého nacismu v kontextu dějinných událostí až do období druhé světové války, kdy dosáhl svého vrcholu. Historie a kořeny nacismu odpovídají na otázku „Jak nacismus vznikl?“. Následně jsou rozebírány principy a atributy nacismu, kde je zodpovězena otázka „Jaký nacismus byl?“.

Druhá část se zabývá tématem, zda je nacismus (v podobě neonacismu) jako historický nonsens definitivně pohřben, nebo zda jsou ve společnosti prvky nacistického myšlení stále zakotveny a hrozí potenciálem nového vzplanutí. Proto je rozebírán současný neonacismus a jeho nebezpečí. Kritice jsou podrobeny kontroverzní publikace významných propagátorů neonacismu, kterými jsou ve světovém měřítku David Duke s knihou *Moje probuzení* a z českých autorů Petr Bakalář s publikací *Tabu v sociálních vědách*.

Ve třetí kapitole je nejdříve nastíněna problematika dnešního vnímání člověka v kontrastu s pojetím člověka v nacismu. Pojetí člověka je doménou filozofie, proto nelze opomenout rozbor ideologie nacismu v kontextu filozofických směrů. Je srovnávána s postoji nejvýznamnějších filozofů od antiky až po německé filozofy, kteří

¹ Srov. FLIEGER, Jan. Český Malín (1871 – 13. 7. 1943). In: *Válka* [online]. 2006 [cit. 2010-09-2012-02-24]. Dostupné z: <http://www.valka.cz/clanek_11445.html>.

vstoupili do NSDAP. Nacistická ideologie byla přímým protikladem myšlenkám rovnosti a demokracie. Zkušenost z druhé světové války byla silným impulsem pro ukotvení principu rovnosti v moderní demokracii, uvedeného v závěru kapitoly.

První část se opírá především o knihu uznávané americké historičky nacistického Německa prof. Claudie Koonz *Svědomy nacismu*. Dalším významným zdrojem je publikace *Proč holocaust aneb Hitlerova mesianistická vražda* spolupracovníka Ústavu pro totalitní režimy Jana Horníka. Ve druhé části jsou kriticky rozebrány kontroverzní publikace nacionalisty Davida Dukea *Moje probuzení* a dále *Tabu v sociálních vědách* od českého obhájce neonacismu Petra Bakaláře. Oponentura se opírá o kolekci mnoha zdrojů, zejména pak díla prof. Milana Nakonečného *Psychologie osobnosti* a *Popírání holocaustu: sílící útok na pravdu a paměť* od profesorky moderní židovské historie Debórah E. Lipstadt. Třetí část je preskriptivní a opírá se o různorodou sestavu zdrojů.

1. Nacismus

Předmětem této popisné části je podat úvodní vhled do problematiky nacismu, jeho historie, s cílem osvětlit jeho historické kořeny. Ideoví tvůrci a představitelé nacismu sami deklarovali inspiraci v antice, proto popis historických konsekvencí nacismu začíná právě zde. Na velikost starověkého Římského impéria chtěl také navázat Benito Mussolini, ovládající fašistickou Itálii. Nacismus (či národní socialismus) je pak přímo inspirován fašismem, nicméně mezi nacismus a fašismus nelze položit rovnítko – rozdíly mezi nimi jsou také dále popsány. Historický popis nacismu pak pokračuje rozbohem příčin nacismu v kontextu první světové války, kdy obtížně přijatelná Versailleská smlouva byla živnou půdou německého nacionalismu. V této společenské situaci je pak demokracie pro nacismus jen slabším soupeřem a nacismus nastupuje ve 20. a 30. letech v Německu k moci. Poměrně demokratická ústava Výmarské republiky byla postavena na vedlejší kolej a moci se uchopila NSDAP. Vhled problematiky nacismu by nebyl úplný bez rozboru nacistické politiky v Německu.

V meziválečném období probíhá souboj mezi třemi hlavními ideologiemi – komunismem (extrémní levicí), nacismem (extrémní pravicí) a demokracií (pozn.: dělení na pravici a levici není nikdy zcela jednoznačné a je nutné upozornit, že právě v případě nacismu je sporné; nacismus, tj. národní socialismus, měl výrazné levicové prvky, přesto pro jeho významnější faktory je zařazován k extrémnímu pravicovému proudu). Nacismus je sice nosným tématem celého textu, nicméně popis by nebyl úplný, jestliže by nebyly alespoň okrajově zmíněny kořeny demokracie.

Po shrnutí historického vývoje nacismu a zodpovězení otázky jak a proč nacismus nejen v Německu zvítězil, je možné v další části odpovědět na otázku: „Jaký nacismus byl?“. Dále jsou diskutovány jednotlivé hlavní atributy nacismu, které již mají silný etický rozměr.

1.1. Historie nacismu

Historie národního socialismu jako takového se začíná psát až po první světové válce. Nacismus je formován v období silného procitnutí německého národního cítění a frustrace německého národa, dále eskalované hospodářskou krizí. Tato souhra vytváří ideální podmínky extrémistického smýšlení, ať krajně levicového, jako byl

komunismus, nebo krajně pravicového, jako byl národní socialismus. Extrémistické myšlenky, radikální podpora národnostního smýšlení a myšlenky totalitního režimu jsou však mnohem starší než národní socialismus. Pravděpodobně se začaly objevovat již na úsvitu lidské civilizace. V následujícím textu jsou diskutovány prvotní myšlenky a inspirace nacismu od období starověké antiky.

1.1.1. Inspirace nacismu v antice

Nacistická ideologie nacházela inspiraci v antickém Římě, velká Římská říše byla inspirací nejen pro Hitlera, ale i pro velkou část významných nacistických představitelů. Hitler se jako samouk velmi zajímal o umění a architekturu antického Říma, svou „Třetí říši“ chtěl vystavět jako nový Řím. Starověký Řím byl charakterizován jako velmoc, která zažila vzestup i pád.

Římané představovali pro Hitlera Germány. Tuto myšlenku převzal Hitler do svého díla *Mein Kampf* a od roku 1933 se stala součástí národní ideologie, podle které měli Řekové a Římané pocházet ze severu Německa a z jižní Skandinávie. Například v pokynech o výuce dějepisu, které v roce 1933 vydalo ministerstvo školství, ale i ve školních učebnicích z roku 1942 se můžeme dočíst, že Řekové i Římané byli pokrevními příbuznými Germánů a v dávných dobách odešli ze své pravlasti na jih.²

Tuto myšlenku však nesdílel šéf Gestapa Heinrich Himmler, který nechal provádět řadu archeologických výzkumů v Německu a Skandinávii aby prokázal, že staří Germáni žijící v severní Evropě, byli nejméně stejně vyspělí nebo dokonce i vyspělejší než civilizace ve Středomoří. Tento Himmlerův názor se však příliš nezamlouval Hitlerovi. Hitler nepovažoval za nutné dávat všem najevo, že Germáni nemají žádnou slavnou minulost, a že v dobách, kdy Římané stavěli kolosální a dokonalé stavby, se Germáni tísnili v hliněných chatrčích. Na nátlak Hitlera proto nechal Himmler zřídit oddělení pro antické studie při společnosti *Deutsches Ahnenerbe* (Německé dědictví předků), zkráceně *Ahnenerbe*. Cílem mělo být studium antického Řecka a Říma s ohledem na árijské a indogermánské vlivy, tzn. vědecky prokázat povahu

² Srov. REES, L. *Nacisté: dějiny varují*, s. 54-76.

germánského ducha jako tvůrce velkých kultur minulosti. Proto i nacistické špičky měly velký zájem o archeologii, která by potvrdila nadřazenost germánské rasy.³

Učitelé i vědci v oboru klasických studií, řečtiny a latiny také využívali zájmu o antický svět. Antická kultura neměla vést k humanizaci, nýbrž k odkrytí kořenů rasové identity. Vždyť i historické bitvy starověku byly chápány jako souboj podřazené a nadřazené rasy. První Římané si vybudovali model rasově jednotné společnosti. Společnost se tehdy dělila na podřízené plebejce - podřadná rasa - a na panující nordické patricije, tedy členy zámožných rodin ovládající senát. Největší a osudovou chybou, podle nacistické ideologie, bylo umožnění míchání plebejců a patricijů, což vedlo ke znečištění germánské krve. Nacistická ideologie to vysvětluje tím, že si Římané nebyli vědomi své rasové nadřazenosti, a tím nedokázali uchránit čistotu své krve. Důsledkem pak byly války, nepokoje a postupné podlehnutí Říma asijským, semitským a africkým kmenům. Nordická krev byla dále znečištěna i propuštěnými otroky a legionáři z jiných zemí. Ke špatnému rozhodnutí se také podle nacistů uchýlil císař Titus, který po dobytí Jeruzaléma neusmrtil všechny Židy, a v důsledku toho semitská krev narušila římskou moc. Nacistická ideologie se v tomto případě netajila tím, že stejné chyby nehodlá opakovat.⁴

K dalším projevům spřízněnosti germánské a antické kultury patří architektura. Hitler snil o tom, že hlavním městem jeho říše a později i celého světa bude *Germánie*, která bude vynikat svými monumentálními stavbami budovanými v klasickém stylu, a která v tomto pokoří USA. V této překrásné a honosné *Germánii* se měla mimo jiné nacházet budova, která měla být více než 300 metrů vysoká, nesoucí jméno *Volkshalle*, inspirovaná římským *Pantheonem Marca Vispania Agrippy*. Podobu této budovy navrhl Hitler osobně a měla to být největší stavba ve městě.⁵

I v době nevyhnutelné porážky Německa, Hitlera stále provázely odkazy na slavnou minulost. Již v době, kdy ruské tanky stály za branami Berlína, pověřil Hitler Goebbelse, aby v nacistickém tisku zveřejnil řadu článků o punské válce. Důvodem

³ Srov. GOODRICK-CLARKE, N. *Okultní kořeny nacismu*, s. 226-242.

⁴ Srov. Nacisté a starověký Řím. In: *Castra Romana* [online]. 18. 7. 2010 [cit. 2010-10-15]. Dostupné z: <<http://www.castraromana.cz/phpBB3/viewtopic.php?f=6&t=101>>.

⁵ Srov. 'Germania': Hitler's Vision for a Capital. *Abc NEWS* [online]. 2008 [cit. 2010-10-15]. Dostupné z: <<http://abcnews.go.com/International/story?id=7496103&page=1#.T2JUn8WdF1M>>.

bylo srovnávání situace Třetí říše se situací Říma v době, kdy čelil kartaginskému vojevůdci Hanibalovi. V nacistické propagandě byl Hanibal srovnáván se Stalinem, a tudíž ho také čekal, podle Hitlera, stejný osud - tedy drtivá porážka.⁶

V roce 1918 vznikla společnost *Thule*, tedy skupina německých okultistů, kteří se zabývali magií, runovou symbolikou a záležitostmi týkající se Atlantidy. Symbolem této společnosti byla pravotočivá svastika překrytá vertikálně mečem. Její členové, mimo jiných i např. Rudolf Hess (německý nacistický politik a jeden z nejbližších spolupracovníků A. Hitlera), věřili, že jsou potomky árijců, kteří žili na severu Evropy. Tedy v zemi, kterou antické prameny označovaly jako *Hyperborea*, kde centrem této země mělo být *Thule*, ze kterého vzešla árijská rasa. Důkazem árijského původu měly být svastiky nalezené archeology v asijských a evropských zemích. Mezi hlavní hesla této společnosti patřila: „pamatuj, že jsi Němec“, „dbej na čistotu své krve“. Hitler se sám členem této společnosti nikdy nestal, ale převzal od ní některé myšlenky a symboly. Pravotočivá svastika byla oficiálně jako symbol NSDAP přijata v roce 1920. Užití svastiky, jako symbolu nacismu vycházelo z teorií, že svastika byla prastarým árijským symbolem. Ve skutečnosti patří tento symbol k nejstarším znamením vůbec.⁷

Symboly nacistické strany byly ale stejně nepůvodní jako její myšlenky. Svastiku například používaly i jiné německé pravicové skupiny, ještě než si ji přivlastnila NSDAP. Dalším příkladem by mohla být lebka se zkříženými hnáty, která proslula na čepicích SS, kterou používalo již německé jezdecko. Dokonce ani pozdrav s napřaženou pravicí není originální, pocházel totiž již od Mussoliniho fašistů. Nicméně v jednom ohledu byli nacisté jedineční, a to tím, že byli od počátku mimořádně násilnickým hnutím.⁸

Odkazy na kořeny německého národa v antickém Řecku a Římu, které byly ve své době jednou z nejvyspělejších civilizací, probouzí v občanech národní hrdost a mobilizuje veškeré síly, potřebné k návratu lesku a slávy německého národa se silnou historickou tradicí. Velmi povzbuzující myšlenkou je víra, že předci árijské rasy tvořili jednu ze světových velmocí, které se klaněl skoro celý svět. A přesně tento podnět

⁶ Srov. Nacisté a starověký Řím. In: *Castra Romana* [online]. 18. 7. 2010 [cit. 2010-10-15]. Dostupné z: <<http://www.castraromana.cz/phpBB3/viewtopic.php?f=6&t=101>>.

⁷ Srov. GOODRICK-CLARKE, N. *Okulní kořeny nacismu*, s. 174 – 197.

⁸ Srov. REES, L. *Nacisté: dějiny varují*, s. 25.

k mobilizaci německého ducha, zdrceného porážkou v první světové válce a poníženého Versailleskou smlouvou, německý národ potřeboval. Tyto podněty poskytoval německému lidu nacismus.

1.1.2. Benito Mussolini a jeho fašistické hnutí v Itálii

Německý nacismus byl také velmi silně formován inspirací z italského vzoru: fašistické Itálie – rodiště fašismu. Slovo fašismus vychází z italského slova *fascio*, které vyjadřuje svazek. Vychází totiž z názvu organizace *Fasci di Combattimento* (v překladu: Bojové svazky), kterou založil roku 1919 Benito Mussolini. Cílem těchto bojových svazků bylo prosazování pravicové politiky silou, kdy útočili proti odborovým centrálám, sídlům socialistické a komunistické strany a redakcím levicových novin. *Fasci di Combattimento* se v roce 1921 přeměnila na fašistickou stranu *Partito Nazionale Fascista*. Ještě téhož roku byl Benito Mussolini, jako její vůdce, zvolen do italského parlamentu. Tím, jak extrémní pravice postupně nabírala na síle, mohl roku 1922 již Benito Mussolini zorganizovat Pochod na Řím a vyhrožovat státním převratem. Tímto aktem si vynutil své jmenování do funkce předsedy vlády. Ve volbách v dubnu 1924 jeho fašistická strana definitivně vítězí. Podobně jako Hitler v Německu, uzurpuje své pravomoci a postupně se stává diktátorem. V této době také používá titul: *capo del governo e duce del fascismo*, zkráceně pouze *Duce*, kdy význam tohoto slova je stejný jako Hitlerův titul *Führer*.⁹

Benito Mussolini byl tedy zakladatelem myšlenky fašismu, která měla naplňovat i imperiální ambice Itálie. Cílem bylo obnovení velikosti Itálie do velikosti a slávy původní Římské říše. A právě proto také fašismus a následně nacismus silně využívá Římskou symboliku.

1.1.3. Rozdíly mezi nacismem a fašismem

Pojmy nacismus a fašismus jsou často spojovány a bývá mezi tyto pojmy vsazováno rovnítko. Na první pohled se to může jevit jako správné. Při hlubším zkoumání lze však nalézt významné rozdíly.

⁹ Srov. Paxton, R. *Anatomie fašismu*, s. 8-13.

Fašismus se zrodil v Miláně v roce 1919. Americký historik Robert Paxton definuje fašismus jako: „... způsob politického jednání, vyznačujícího se obsesivními představami o rozkladu společnosti, o národním potupení, o tom, že národ se stal obětí, a kompenzačními kulty sjednocení, síly a ryzosti, v nichž masová politická strana složená z militantních nacionalistů nepřilíží spokojeně, ovšem výkonně spolupracující s tradičními elitami, opouští demokratické svobody a za pomoci spásného násilí a bez jakýchkoliv etických nebo zákonných omezení usiluje o vnitřní očistu a vnější expanzi.“¹⁰

Tato ideologie v sobě zahrnuje prvky nacionalismu, odhodlanost k násilným akcím, antiintelektualismus, zavrhování kompromisů a despekt vůči zavedené společenské hierarchii. Na rozdíl od nacismu není fašismus tak silně antisemitský.

Jaké jsou tedy zásadní rozdíly mezi těmito dvěma ideologiemi? Nacismus je výlučně německý, odvozený ze slova Nacionální socialismus. Např. Goebbels se vyjádřil, že fašismus řeší pouze důsledky, ale nacismus jde k příčině problému. Fašismus má své kořeny v Itálii a vznikl dříve (1919)¹¹. I přes to, že se fašismus postupem času měnil (stejně tak, jak se měnil jeho vůdce Mussolini), první fašisté byli také nacionalisté, ale nikoliv rasisty a anisemitisty, vztahující svou filozofii k otázkám čistoty krve (jak tomu bylo u nacistů)¹². Mussoliniho myšlenky se vztahovaly především ke státu, který fašisté sakralizovali. Mluvili o státu jako o nejvyšší hodnotě pro fašistu. Na rozdíl od něj Hitler považoval za nejvyšší hodnotu „Volk“ a jeho čistotu (i když později do značné míry pojmy státu a národa pro nacisty splývaly). Národ je pro nacistu krev, pro fašistu je to stát.¹³

1.1.4. Příčiny nacismu v kontextu první světové války

Když v listopadu roku 1918 Německo kapitulovalo a první světová válka skončila, mnoho vojáků z německé armády nedokázalo pochopit, proč k této katastrofě došlo. Jednotky na frontě necítily nějakou porážku, a proto nechápaly, proč bylo tak rychle sjednáno příměří a musely být okamžitě vyklizeny veškeré pozice na dosud

¹⁰ Srov. PAXTON, R. *Anatomie fašismu*, s. 249 – 250.

¹¹ Srov. PAXTON, R. *Anatomie fašismu*, s. 9 – 30.

¹² Srov. Tamtéž.

¹³ Srov. Tamtéž, s. 103 – 131.

nepřátelském území. Němečtí vojáci měli vztek, protože se necítili být na pokraji svých sil. Důsledkem tohoto vzteku bylo hledání viníků za toto podezřelé a nečekané příměří. Mýtus o „ráně dýkou do zad“ se rychle šířil. Zatímco němečtí vojáci obětovali své životy, jiní je za frontou podvedli. Tito „jiní“ byli levicoví politici, kteří sjednali pokořující příměří takzvaní „listopadoví zločinci“. Po neúspěšných letních ofenzivách 1918 začínalo být německé politické reprezentaci jasné, že pokračovat ve válce nemá smysl, neboť Německo musí válku prohrát. Němečtí vojáci to však viděli jinak, pro ně znamenala porážka Německa jen hanbu a potupu. Vojáci, kteří se vraceli z fronty, intenzivně šířili pocit zrady i mezi civilisty.¹⁴

Dne 9. listopadu 1918 byla vyhlášena Výmarská republika, a tak se Německo stalo poprvé ve svých dějinách demokracií. Parlamentní demokracie trvala ve Výmarské republice pouze 11 let. V roce 1919 vládl v hlavním městě Bavorska v Mnichově politický chaos, který vedl na jaře v témže roce k vyhlášení Bavorské republiky a ke komunistické vládě v Bavorsku. Komunisté byli ale vojenskými jednotkami pravice brutálně potlačeni. Samotná existence komunisty vedené mnichovské vlády v této tradičně konzervativní části země mnohým ozřejmila, že jejich obavy z komunismu jsou opodstatněné. Například výrok Komunistické strany Německa „Ať žije světová revoluce“ tvořil jako jeden z mnoha materiálů propagandu, která živila pravicovou paranoiu a vytvářela atmosféru příznivou pro radikální strany odpůrců komunismu. Dalším důvodem, který posloužil k posílení předsudků o levici, bylo vědomí, že většinu vůdců levicového převratu tvořili Židé. Tudíž bylo nasnadě, že za vším, co je v Německu špatně, stojí Židé. Šířily se například zvěsti o tom, jak se Židé vyhýbali vojenské službě, a že to byl Žid, který ve vládě navrhl pokořující příměří. Tyto lži se v atmosféře všeobecného hledání viníků šířily velmi snadno, i když bylo ironií, že v Německu v té době žilo překvapivě málo Židů. V červnu 1933 tvořili Židé pouze 0,76 procent obyvatelstva.¹⁵

Další velice zdrcující a pokořující ranou pro Německo bylo podepsání Versailleské smlouvy ze dne 28. června 1919, která byla jednou z pěti mírových smluv Versailleského mírového systému (mj. smlouva ustanovila vznik Společnosti národů,

¹⁴ Srov. KOONZ, C. *Svědění nacismu*, s. 31-33.

¹⁵ Srov. REES, L. *Nacisté: dějiny varují*, s. 17-41.

kteřá měla sloužit jako arbitřážní soudce mezi národy a předcházet tak vzniku válek). Hlavním bodem byl požadavek, aby Německo přijalo plnou zodpovědnost za rozpoutání první světové války a zaplatilo drastické válečné reparace. V této smlouvě byly také definovány poválečné hranice evropských států.

Při jednání „velké trojky“ bylo velice těžké dosáhnout shody, a proto byl výsledkem kompromis, který neuspokojil nikoho. Francie totiž, na rozdíl od Velké Británie a USA, chtěla Německo úplně zdecimovat, a proto její návrhy smlouvy byly ze všech nejradikálnější. Francie měla během první světové války značné ztráty na životech a velká část bitev se odehrávala na jejím území. Francie byla v ruinách a chtěla Německo potrestat.¹⁶

Podpisem Versailleské smlouvy Německo přišlo o velkou část svého území a kolonií. Velmi přísné byly i vojenské podmínky smlouvy z důvodů obav z další agresivity Německa. Německo muselo omezit a demobilizovat své armády, kdy maximální počet mužů v armádě nesměl překročit 100 000. Dále Německo muselo omezit výzbroj, byl zakázán import zbraní a střeliva, branná moc Německa nesměla obsahovat vojenské ani námořní letectvo. Další povinností bylo vydat spojencům všechny osoby obžalované z válečných zločinů.

Nejtěžší ranou pro Německo však byly válečné reparace ve výši 132 miliard marek, které byly jednou z příčin německé ekonomické krize a hospodářských problémů. Z nich nejvýznamnější byla nezkrotná inflace, která vymrštila například cenu opékané klobásy na 4 miliony marek. Odpor Německých občanů k placení válečných reparací byl také jednou z příčin konce Výmarské republiky a převzetí moci nacisty.¹⁷

V této atmosféře, kdy padly veškeré naděje na velkou Německou říši, a pokoření národa dosáhlo maximální hranice, lidé přirozeně hledali alternativu. Měli pocit, že demokracie selhala. Demokracie byla v Německu poměrně nová a její příchod se téměř překrýval s katastrofami Versailleské smlouvy, tudíž mnozí Němci přičítali vinu za zničující placení reparací a vysokou nezaměstnanost právě demokracii. Alternativu, kterou hledali, jim nabídl nacismus, který prohlašoval, že nabízí jediný konstruktivní ideál společnosti, a zároveň třetí cestu mezi socialismem a kapitalismem.

¹⁶ Srov. KRIEGER, J. *Oxfordský slovník světové politiky*, s. 853.

¹⁷ Tamtéž, s. 688-689.

Nacisté hlásali, že jsou záchranou pro Německo v jeho potížích, a proto jejich rozkvět závisel na rozsahu problémů země. Dá se říci, že tato strana se zrodila z traumatu vzniklého výsledkem první světové války a prosperovat mohla jedině v atmosféře politické nestability. Nacisté ale profitovali i z nové krize vyvolané Francií, které vadilo, že Německo nedodrží harmonogram placení válečných reparací. Francie tak vyslala počátkem roku 1923 vojenské jednotky, které obsadily Porúří. Pro národ, zděšený ztrátou cti v důsledku příměří roku 1918 a tvrdými podmínkami Versailleské smlouvy, to znamenalo další těžké pokoření.¹⁸

Tento kolaps společenské identity, hospodářství a ekonomiky samozřejmě nahrával nacistickému hnutí. Vcelku pochopitelně zavládl všeobecný názor, že takhle už to dál nejde a pomalu se začala rozvíjet debata o potřebě silného muže.

1.1.5. Nástup nacismu ve 20. a 30. letech

Po první světové válce obecně docházelo k významným společenským změnám provázených i změnami společenského uspořádání. Staré monarchistické systémy se hroutily a většinou byly nahrazovány republikami. Ke slovu významněji přicházela demokracie, tedy vládní moc byla přesunuta od jednotlivce (monarchy) na lid. Lid se účastnil na vládě prostřednictvím svých volených zástupců, kteří reprezentovali nějaký společný názor. Pro vyjádření společného názoru a možnosti výběru svých zástupců vznikaly politické strany. Hlavní politické proudy, které tyto politické strany reprezentovaly, byly ve 20. a 30. letech tři; tři hlavní politické ideologie: nacismus, komunismus a demokracie, které mezi sebou soupeřily. Nacismus představoval extrémní pravici, komunismus extrémní levici. Je důležité si uvědomit, z jakých možností si volič v Německu 20. a 30. let mohl vybírat, udržující na paměti společenskou situaci a národní frustraci popsané dříve.

Výmarská republika, v jejíž době se nacismus formoval a postupně zvítězil, byla poměrně demokratická (jak je zmíněno dále), a tím se otevřela možnost, aby nacismus zneužil největší slabiny demokracie pro svůj nástup a ukořistění moci. Největší „ctnost“ demokracie – což je samotná demokracie, tj. umožnění každému jednotlivci vyjádřit a prosazovat svůj názor, je zároveň právě tou její největší slabinou vůči totalitním

¹⁸ Srov. REES, L. *Nacisté: dějiny varují*, s. 22 – 27.

ideologiím (jako je nacismus, nebo komunismus), které si mohou dovolit přivolat na pomoc autokratické rozhodování silou.

Nacismus jako ideologie má dobré předpoklady být populárním, protože:

- je dobře a snadno pochopitelný, využívá silnou symboliku, má jednoduše (až demagogicky jednoduše) definované cíle – například zachování čisté árijské krve a zničení parazitů v Německu a
- působí na základní lidské emoce tím, že preferuje jednu skupinu na úkor druhé.

Ve dvacátých a třicátých letech minulého století byly zformovány ideální podmínky pro rozkvět pravicového extremismu. V nastolené demokratické systémy neměli občané důvěru, považovali demokracii za Trojského koně a z komunistů měli často strach. Země se propadala do stále větší propasti beznaděje a ponížení. A právě z této atmosféry čerpala nejvíce síly nacistická strana NSDAP, která hlásala, že je jedinou záchranou pro německý „*Volk*“.

V této době, přející spíše extremismu, byla demokracie slabým soupeřem právě proto, že nemá (a z principu ani nemůže mít) možnost autokratického zákazu konkurující ideologie (i když „šlo demokracii o život“) a Výmarská republika byla poměrně demokratickou se zakotvenými principy demokracie v ústavě. Je tedy zajímavé se blíže podívat na některé její aspekty.

1.1.6. Výmarská ústava

Výmarská ústava byla schválena dne 22. června 1919 Národním shromážděním a byla rozdělena na dvě základní části. První část, která byla tvořena články 1-108, byla věnována výstavbě republiky a jejím cílům. Práva a povinnosti občanů Německa byly popsány ve druhé části, tedy v článcích 109-181.

V článku 1 této ústavy se píše, že Německá říše je spolkovou republikou, jejíž státní moc vychází z lidu (pozn.: což je základní princip demokracie). V druhém a třetím oddíle ústava zaručuje rozdělení moci mezi Říšský sněm, sestavený z poslanců německého lidu, říšskou vládu složenou z říšského kancléře a říšských ministrů a nakonec říšského prezidenta, který má v tomto systému nejsilnější postavení. Dalším důležitým aspektem je fakt nadřazenosti říšského práva oproti zemskému.

Druhá část ústavy se zabývá základními právy a povinnostmi Němců. V prvním oddílu se zabývá jedincem. Všichni Němci jsou si před zákonem rovni, muži a ženy mají stejná občanská práva a povinnosti. Dále se zde mluví o svobodném pohybu v Říši i mimo ni, pokud to ale není omezeno říšským zákonem. Vzhledem k prohrané první světové válce se v ústavě objevuje také usnesení, že žádný Němec nesmí být vydán cizí vládě za účelem pronásledování či potrestání. Co se týká etnických menšin, tak ty nesmějí být omezovány ve svobodném národním vývoji. Tento úsek končí ustanovením, že cenzura je nepřijatelná, avšak mohou být určitá ustanovení, která jsou přípustná v boji na ochranu mládeže a proti závadné literatuře.

V druhém oddílu nazvaném *Život společnosti* je kladen důraz na manželství a správnou výchovu potomstva. Jde zde zaručeno volební právo a volební tajemství, právo vytvářet spolky a společnosti a totéž platí i pro náboženské organizace.

V oddíle nazvaném *Náboženství a náboženské společnosti* je důležité ustanovení, že všichni občané Říše mají plnou náboženskou a myšlenkovou svobodu.

V oddíle čtvrtém a pátém je rozebráno vzdělání, školní docházka a nakonec i státní hospodářství.¹⁹

Hlavním problémem této ústavy byl článek 48 v kombinaci se článkem 25. Článek 48 zdůrazňuje pravomoc říšského sněmu zrušit veškerá mimořádná opatření, vydaná prezidentem. Podstatou článku 25 je možnost prezidenta, rozpustit říšský sněm. To tedy v důsledku znamená, že se prezident mohl vyhnout omezením svým mimořádných pravomocí (čl. 48) tím, že rozpustil říšský sněm (čl. 25). Této možnosti také Hitler později využil.

Bohužel tato demokratická ústava byla v době vlády Adolfa Hitlera přebita jeho nacistickými zákony a de-facto postavena na vedlejší kolej. Po vítězství jeho strany NSDAP ve volbách je již Hitler na cestě k despotické vládě nezastavitelný.

1.1.7. Historie a nástup NSDAP

Rok po skončení první světové války zakládá A. Drexler v Mnichově německou nacistickou stranu pod názvem *Deutsche Arbeiterpartei* (DAP). Pro německý stát to

¹⁹ Srov. VÝMARSKÁ ÚSTAVA. Dostupné z: http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/js09/dejiny/web/prameny/09/Ustava_Vymarske_republiky_-_1919.pdf.

nebyla ideální doba, země byla vyčerpaná válkou a vládl poválečný chaos. Navíc byla na spadnutí ratifikace Versailleské mírové smlouvy (1920), která posunula hranice v neprospěch Německa, uložila mu redukovat armádu a navíc požadovala zaplatit vysoké válečné reparace. Ještě téhož roku vstupuje do strany zatím neznámý Adolf Hitler, kterému se líbí nacionalistické a antisemitistické názory ve vedení strany, s kterými se sžívá. V roce 1920 se DAP přejmenovala na NSDAP (*Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei* – Národně socialistická německá dělnická strana), mimo jiné také ve snaze oslovit nacionalisty i socialisty. Již dva roky po vstupu Hitlera do strany se stal její nejcennější součástí, protože jeho projevy přiváděly nové členy a jeho popularita postupně rostla. 24. února 1920 byl uveřejněn první program strany. Od počátku to byla strana, která nenabízela ani tak politické manifesty jako spíše emocionální projevy, které odmítaly demokracii a velebily revoluci. V roce 1921 byly z „tělovýchovného a sportovního oddělení“ strany vytvořeny „útočné oddíly SA“, neboli „hnědé košile“, které sloužily k ochraně nacistických schůzí, nacistických představitelů a k rozhánění konkurenčních stran (inspirace z fašistické Itálie). Sřety mezi příslušníky SA a členy jiných politických stran se staly obecným rysem politického života až do roku 1933.²⁰

V této atmosféře vnitřního konfliktu se Hitler pokusil ve známé mnichovské pivnici *Bürgerbräukeller* zorganizovat puč, který měl za cíl svrhnout ústřední vládu. Na druhý den ráno pochodovali pučisté ulicemi Mnichova (mimo jiné vedle sebe kráčeli Hitler, Göring a Himmler) čímž chtěli vytvářet nátlak na Berlín. Na pochodu je zastavila policie, která byla postavena před volbu spolupracovat s ozbrojenou revolucí, nebo se postavit na stranu bavorských úřadů. Policisté odmítli spolupráci a došlo ke střelbě. Hitler byl zatčen a následoval proces, při kterém byl průkazně obviněn z velezrady. Na základě jeho projevu před soudem, který ho učinil známým po celém Německu, dostal Hitler nejmenší možnou sazbu, tedy pět let odnětí svobody, avšak s předpokladem, že bude brzy podmíněčně propuštěn. Zatímco byl Hitler uvězněn v Ladsbergu, kde měl relativní pohodlí, nacistická strana se rozpadla do frakcí. Až po jeho propuštění z vězení

²⁰ Srov. KRIEGER, J. *Oxfordský slovník světové politiky*, s. 235-237.

v prosinci 1924 se strana dokázala opět sjednotit. V témže roce byla vydána kniha *Mein Kampf*, která byla v podstatě ideovým programem strany.²¹

Ještě do roku 1929 se nacistické straně příliš nedařilo, až s příchodem hospodářské krize se situace změnila a NSDAP zažila volební úspěch. Využíváním demagogie a populismu, působících zejména na city a předsudky, se jí podařilo získat masovou podporu zejména středních vrstev a rolníků. Později svou voličskou základnu rozšířila téměř na všechny sociální skupiny. U mladých lidí vzbuzovala tato strana obdiv svou dynamikou, odhodláním a svou myšlenkou na změnu Německa a také charismatickým vůdcem.²²

V parlamentních volbách roku 1930 získali nacisté 107 křesel a stali se nejvlivnější politickou silou. Později v roce 1932, na základě nových voleb, se NSDAP stala i největší parlamentní stranou v Německu. Na základě výsledků těchto voleb rozhodl prezident republiky Hindenburg, že jejich vůdce musí ukázat, jak si poradí s problémy Německa a jmenoval Adolfa Hitlera kancléřem, tedy hlavou vlády. V lednu roku 1933 se Hitler ujal úřadu a přebírání moci nacisty dále probíhalo ústavní cestou. Jako vládní strana ovládli nacisté rozhlasové vysílání, které využili pro svou vlastní kampaň. Protože však pro nacisty hlasovalo 44% voličů, nezískali nadpoloviční většinu hlasů ani křesel. Hitler tedy požádal parlament, ve kterém si zajistil koalici s konzervativními skupinami, o mimořádné pravomoci, které také v březnu 1933 získal. Brzy potom zbavili nacisté své dočasné spojence podílu na vládě, komunističtí poslanci byli uvězněni a jejich strana spolu se stranou sociální demokracie byly rozpuštěny. Jedinou povolenou stranou byla NSDAP.²³

S politickými protivníky se již Hitler vypořádal, nyní bylo ještě zapotřebí posílit své postavení uvnitř strany a ukázat, kdo je tady skutečným vůdcem. Úderné jednotky SA pod vedením E. Röhma dlouho Hitlerovi pomáhaly s bojem proti jiným politickým stranám. Hnědé košile byly známy jako pouliční rváči a svérázná armáda NSDAP. V roce 1934 čítala armáda SA jeden milión členů, kterým s úspěchy narůstala i křídla. Röhm se chtěl stát ministrem říšské obrany za účelem vybudování nové říšské armády

²¹ Srov. REES, L. *Nacisté: dějiny varují*, s. 27-32.

²² Srov. LUŇÁK, P., PEČENKA, M. *Encyklopedie moderní historie*, s. 315-316.

²³ Srov. ROBERTS, J. M. *Přehledné dějiny světa*, s. 499-511.

SA, v jejímž čele by spočinul. Tímto krokem si ale zneprátelil Hitlera, protože ten nechtěl armádu plnou „grázlů“ oddaných Röhmovi (a ne Vůdci). Na druhou stranu se také obával, že by ho Röhm mohl ohrozit při jeho cestě k moci. Proto proběhla z 29. na 30. června 1934 akce nyní zvaná „Noc dlouhých nožů“, německy nazývána též *Röhm-Putsch*. Tato akce proběhla na přímý příkaz Hitlera, kdy byl zavražděn velitelský sbor SA, včetně jeho velitele Röhma a někteří z odpůrců nacismu, mezi nimiž byli například i dva generálové *Reichswehru* (ozbrojené síly meziválečné německé republiky). Ti, co nebyli zavražděni, putovali do koncentračních táborů. Zásah zajistily jednotky SS, které již zaujaly rozhodující pozice v NSDAP. Hitler tento akt obhajoval jako nutný krok k odstranění radikálně socialistických živlů z nacistického hnutí.²⁴

1.1.8. Nacistická politika v Německu

Nacistická politika v Německu se zakládala na odmítání demokratických, liberálních a humanistických hodnot, stavěla na agresivním nacionalismu, distancování se od parlamentní demokracie, antimarxismu, prosazování národního společenství a rasismu. Významným rysem bylo nadřazování německého státu. Třetí říše, ve které mělo ležet hlavní město světa, měla stát výlučně na rasových měřítcích, eugenicе, sterilizaci a eutanazii.²⁵

Pro pochopení národně-socialistického světového názoru je důležité zaměřit se také na Hitlerovu teorii politiky, teorii státu a politickou praxi politiky životního prostoru. Hitler se při definování politiky drží svého základního myšlenkového konceptu, tedy přírodního boje o přežití, protože i člověk je živočich, který podléhá přírodnímu boji o přežití. Z této filozofie pak vyplývá, že i lidské dějiny jsou v podstatě bojem o sebezáchovu, tudíž i politická činnost představuje lidskou modifikaci evolučního soupeření druhů o životní zdroje. Je to boj národů o život, proto je i politika uměním provádění boje národa o přežití. V praxi to znamená, že nejvyšším cílem politiky je zachování fyzické existence národa.²⁶

Prostředkem k prosazování a uskutečňování politických cílů je stát. I nacistický stát musí zapadat do boje o přežití, kde je hybnou silou pud sebezáchovy. Jde ovšem na

²⁴ Srov. BLANDFORD, E. *Nacistické tajné služby*, s. 67-79.

²⁵ Srov. MCGOWAN, L. *Radikální pravice v Německu*, s. 88-96.

²⁶ Srov. HORNÍK, J. *Proč holocaust aneb Hitlerova vědecká mesianistická vražda*, s. 178 – 180.

prvním místě o sebezáchovu národa a až na druhém místě o jednotlivce. Jednotlivci musí být ochotni se obětovat pro vyšší národní celek, protože jedině tak bude možné dlouhodobě zachovat národ a stát. Stát je tedy podle Hitlera živým organismem vytvořeným danou rasou. Důležitější než stát je ovšem rasa, a proto má stát smysl jen v případě, pokud ji uchovává a chrání. Hitler také vyjadřuje vyšší poslání státu, které se týká pouze árijských států, nositelů kultury, a které mají zachovávat a rozvíjet nejvyspělejší části celého lidstva. Německý národ totiž obsahuje nejčennější nordicko-germánské lidi, tedy nejušlechtlejší část celého lidstva. Z této premisy vyplývá i zvláštní úkol německého státu, při kterém nejde o pouhou sebezáchovu Němců, ale především má na starost nejvyšší lidství této Země.²⁷

Dalším tématem je politika životního prostoru. A protože se veškeré myšlenky točí kolem boje o přežití, je i získávání půdy něco přirozeného, protože každý má právo bojovat o svůj život. V případě, že velikost území již neumožňuje uživit narůstající počet příslušníků národa, je nejpřirozenější cestou zajištění si další půdy v souladu s chodem přírody. Má-li národ dostatek sil pro dobytí nového území, může uplatnit právo silnějšího a přivlastnit si potřebný životní prostor.²⁸

Hlavními pilíři německého nacismu byl pětadvacetibodový program NSDAP z roku 1920 a *Mein Kampf* z roku 1925. Program NSDAP obsahuje silně rasisticky zaměřené články: „... občany mohou být pouze ti, kterým v žilách koluje německá krev; žádný Žid nebude mít přístup k zaměstnání ve veřejných funkcích nebo médiích; „Neněmci“, kteří se přistěhovali po roce 1914 budou z Německa vypovězeni; obchodní domy budou konfiskovány a rozděleny drobným prodejcům ...“. Program sice nehovoří o konkrétních metodách, ale cíl byl naprosto jasný – na domácí i zahraniční frontě bojuje strana proti duchu žido-materialismu.²⁹

Nacismus byl v konci směsí biologických teorií a rasismu, přičemž pro své voliče měl přitažlivé odpovědi na životní otázky po smyslu života, kdy zjednodušoval mechanismy fungování světa. Pro německé občany to byla cesta k jednotě s předky i následujícími generacemi. Proto nacističtí představitelé zdůrazňovali ve svých

²⁷ Srov. HORNÍK, J. *Proč holocaust aneb Hitlerova vědecká mesianistická vražda*, s. 178 – 180.

²⁸ Srov. Tamtéž, s. 180 – 207.

²⁹ Srov. KOONZ, C. *Svědění nacismu*, s. 41.

prosloveh návrat ke kořenům, ke starým ctnostem, důstojnosti německého národa a záchranu před západním materialismem. Středobodem nové nacistické morálky se stal blahobyt etnických Němců. Důležitými cíli se staly zdraví, hygiena, pokrok a občanské dobro.

Nacisté nazírali na člověka jako na zvíře, které má svůj zvířecí hodnotový systém. Například násilník, který vítězí, by měl vyhrát, jestliže je silnější, nebo dítě, které umírá, má umřít, jestliže je slabé. V případě, že je jedna země silnější než druhá, měla by sousedící zemi ovládnout. Podle nacistů jsou tradiční hodnoty jako soucit či dodržování zákonů pouze jakýmsi štíty, které vytvořili lidé, aby se za nimi kryli slabí a chránili se tak před vlastním přirozeným osudem.³⁰

1.2. Atributy nacismu

Nacismus charakterizovaly zejména následující atributy, které vytvářejí celkový obraz této ideologie:

- rasismus,
- Darwinova evoluční teorie a její interpretace nacismem,
- antisemitismus a
- genocida a holocaust.

1.2.1. Rasismus

Elementárním atributem nacistického Německa byl otevřený rasismus, inspirovaný také Darwinovou evoluční teorií. Jeho opodstatněnost byla ověřena různými „vědeckými výzkumy“ tehdejší doby.

Termín rasismus se většinou používá k označení negativních či nepřátelských postojů jedné etnické skupiny či národa vůči jiné skupině. Někdy se ale antipatie jedné skupiny vůči jiné projevuje tak cílevědomě, že ústí v brutalitu, která dalece překračuje pouhou povýšenost a předsudky. Rasismus má také svůj historický vývoj a je převážně produktem západního světa. Jeho kořeny lze nalézt již ve 14. a 15. století a původně se vyjadřoval náboženskými (nikoli biologickými) termíny. Rasismus jako termín poprvé

³⁰ Srov. REES, L. Nacisté: *dějiny varují*, s. 31-41.

přešel do obecného užívání ve 30. letech dvacátého století, kdy bylo potřeba nalézt slovo pro označení teorií, jimiž nacisté ospravedlňovali pronásledování Židů. Tento jev ale existoval už mnohem dříve, než bylo poprvé použito slovo „rasismus“. O rasistickém přístupu nebo ideologii hovoříme v případě, že jsou etnicko-kulturní rozdíly vnímány jako vrozené, neodstranitelné a nezměnitelné. V nejčistší podobě se projevuje tehdy, jsou-li tyto rozdíly, které jsou zakořeněny v jazyce, zvycích a příbuzenských vztazích, potlačovány ve jménu imaginárního celku, jako například slovně tradovaného mýtu o dávném nadřazeném původu Árijské rasy. Rasismus je více než pouhé teoretizování nad rozdíly mezi lidmi nebo špatné smýšlení o jiné skupině. Rasismus přímo udržuje nebo rovnou navrhuje zřízení rasového řádu, který odráží buď zákony přírody, nebo rozhodnutí Boha. Veškeré podoby rasismu popírají možnost koexistence diskriminující skupiny s diskriminovanou v jedné společnosti, nebude-li jedna dominantní a druhá podřízená.

Vrchol rasismu nastoupil ve dvacátém století s vzestupem a pádem „otevřeně rasistických“ režimů. Asi nejznámější osobou, která rasismus nechvalně proslavila, byla postava Adolfa Hitlera a nacistický režim. Snaha zajistit „čistotu rasy“ na americkém Jihu sice napodobňovala v určitých ohledech oficiální nacistické pronásledování Židů, nicméně rasistická ideologie v nacistickém Německu byla dovedena do mnohem extrémnější podoby. V době rasové segregace na americkém Jihu lynčující davy oběsily několik černochů jako odstrašující příklad, aby si vynutily respekt Afroameričanů k oddělení ras. Ale teprve až nacisté se na základě rasistické ideologie pokusili o vyhlazení celé etnické skupiny.³¹

Nacisté využívali pro propagandu rasismu mimo jiné i „vědecké metody“, tedy konkrétně sociální inženýrství, kde byl klíčovým článkem inženýrských opatření „rasový původ“. Dr. Arthur Gütt, který byl šéfem Oddělení národní hygieny, označil za hlavní úkol nacistické vlády „... *aktivní politiku důsledně usilující o ochranu rasového zdraví*“ a dále vysvětlil, jaká strategie bude použita: „*Pomůžeme-li reprodukci zdravé rasy systematickou selekcí a eliminací nezdravých prvků, budeme moci zlepšit fyzickou úroveň ne-li této generace, pak jistě generací, které přijdou po nás.*“³² I když tato slova

³¹ Srov. FREDRICKSON, G. *Rasismus - stručná historie*, s. 15-23.

³² Srov. HORNÍK, J. *Proč holocaust aneb Hitlerova vědecká mesianistická vražda*, s. 279.

doktora Gúttta se zdají být velmi radikální, realita rasové politiky byla mnohem hrůznější. V rozporu s Gúttovým tvrzením neviděli nacisté žádný důvod, proč se omezovat pouze na „generace, které přijdou po nás“, chtěli zlepšovat již generace stávající. Po Hitlerově rozkazu z roku 1939 vznikla v Brandenburgu, Hadamaru, Sonnensteinu a Eichbergu centra, neboli „Ústavy pro eutanazii“. Pro širší veřejnost byla tato centra nazývána např. jako Charitativní nadace pro ústavní péči, Transport nemocných, nebo pouze jako kód „T4“ (podle názvu ulice). V důsledku protestů několika předních osobností církve musel být tento rozkaz roku 1941 odvolán, což však neznamenalo, že se od principu aktivního řízení populačních trendů upustilo.

Nacističtí plánovači dokonalé společnosti si vytyčili projekt, který byli odhodláni pomocí sociálního inženýrství uskutečnit, a který měl rozdělovat lidské životy na hodnotné a bezcenné. Tu první skupinu lidí bylo potřeba s láskou „pěstovat“ a poskytnout jim životní prostor. Ty druhé bylo nutno odsunout nebo, ukázalo-li se odsunutí jako neschůdné, jejich život ukončit. Cizinci nebyli předmětem vysloveně rasové politiky, ale bylo třeba je držet za přísně střeženými hranicemi. S lidmi tělesně a duševně handicapovanými to už bylo složitější. Nebylo možné je vyhnat nebo odsunout, protože nenáleželi k žádné cizí rase, ale život ve Třetí říši si nezasloužili. A právě pro ně se budovali tyto „Ústavy pro eutanazii“.³³

Židé byli podobným případem, nacisté je považovali za antirasu, která otravuje všechny ostatní rasy a vysává nejen identitu jednotlivých ras, ale také podkopává rasový řád sám. Když Hitler nařídil svým vojákům bojovat za nadvládu německé rasy, věřil, že válka, kterou rozpoutal, je vedena ve jménu ras, a že se jedná o službu rasově organizovanému lidskému společenství.³⁴

Většina německých občanů v době nástupu nacismu rasismus podporovala jednak proto, že správnost rasismu byla „vědecky ověřena“ a jednak proto, že „rasově čistí“ Němci měli z rasismu výhody a prospěch. Příchody spousty lidí do Německa (váleční zajatci, cizinci na nucených pracích, vězňové z koncentračních táborů), kteří byli pokládáni za horší než nejnižší německá spodina, tuto ideu dále utvrzovali. Němci se denně setkávali s pracujícími „podlidmi“. V takovémto prostředí jistě muselo být těžké,

³³ Srov. HORNÍK, J. *Proč holocaust aneb Hitlerova vědecká mesianistická vražda*, s. 279-280.

³⁴ Srov. BAUMAN, Z. *Modernita a holocaust*, s. 105-119.

aby se člověk ubránil pocitu nadřazenosti, aby si nemyslel, že tito lidé jsou méně než on sám. Při tomto každodenním životě byli Němci znovu a znovu utvrzování v předpokladu, že nacistická propaganda měla pravdu, že oni jsou tou „panskou rasou“.

Z dnešního pohledu nám většinou přijde nesmyslnost rasismu samozřejmá. Nad touto samozřejmostí je však nutné se zamyslet. Je přece očividné, že rozdíly mezi rasami evidentně existují. Černoši evidentně mají tmavou barvu pleti, asiati mají šikmé oči - je zřejmé, že existují mezi rasami rozdíly v sekundárních rysech. Klíčovou otázkou tedy je, zda mohou mezi rasami existovat takové rozdíly, které by znamenaly výraznější rozdíl v kvalitě člověka.

Co například inteligence? V tomto případě je nutné vyvarovat se chybného zobecnění a je nutné posuzovat schopnosti člověka individuálně. U lidí neplatí, že velikost mozku ovlivňuje inteligenci – záleží pouze na počtu mozkových závitů. Průměrné IQ nějaké skupiny lidí (třeba i selektované na rasovém základě) mnoho neříká o jednotlivcích ve skupině obsažených. Rozptyl inteligence mezi jednotlivci (daný matematicky střední směrodatnou odchylkou) je jednoduše u dostatečně velkého vzorku vždy natolik významný, že odchylka v průměru inteligence ras se stává méně důležitou. Jinými slovy rozdíl inteligence mezi jednotlivci je mnohem významnější, než rozdíl průměrné inteligence mezi rasami.³⁵ A právě v tomto detailu je skryta podstata chybnosti takovéto generalizace.

1.2.2. Darwinova evoluční teorie a její interpretace nacismem

„Bylo by ... zcela přirozené položit si otázku, zda člověk, jako mnozí živočichové, začal vytvářet odrůdy a podrasy jen nepatrně navzájem se lišící, nebo rasy, které se od sebe liší natolik, že je musíme pokládat za sporné druhy.“

Ch. Darwin, *O původu člověka*

Na konci 19. a počátku 20. století se pevnou součástí všeobecného vzdělání stala evoluční teorie, která postupně z veřejného školství vytlačila biblickou představu

³⁵ Srov. INTELLIGENCE. Society for Research in Child Development. Dostupné na WWW: <www.srcd.org>.

o stvoření světa a úđelu člověka v něm.³⁶ Hitler zastával Darwinův evoluční výklad světa, což v konci mělo fatální důsledky, a proto je vhodné si Darwinovu evoluční teorii a její vznik alespoň stručně popsat.

Charles Darwin v roce 1859 uveřejnil v díle *O původu člověka* svou teorii evoluce přírodním výběrem. I když svou teorii dokončil již v roce 1842, tedy šest let po návratu ze slavné plavby kolem světa na lodi Beagle, nechal si ji pro sebe až do roku 1859. A právě v tomto roce dostal Darwin dopis od Wallace³⁷, který pobýval na Borneu, s nástinem v zásadě téže teorie. Darwina tedy k uveřejnění přinutila obava, že ho Wallace předběhne.

Koncem roku 1838 začal Darwin konstruovat analogii mezi procesem výběru, který se vyskytuje v přírodě a tím, jímž lidstvo přizpůsobovalo jiné druhy svým potřebám – např. psy, koně. Člověk například úmyslně selektoval nejvhodnější psy pro hlídání stád dobytka či skotu (psy schopné chránit stádo před vlky), nebo nejrobustnější koně. Další chov potom omezil na tyto jedince, a tím dokázal z původních forem „stvořit“ vlkodava a tažného koně. Tento „trik“, podle Darwina, prováděla také příroda, když vybírala varianty nejlépe přizpůsobených konkrétní nice a ponecháním ostatních, aby zahynuly. A právě z tohoto se zrodil termín „přírodní výběr“.

Podstata Darwinovy teorie evoluce přírodním výběrem je jednoduchá. Příroda působí na jedince a přežití dovoluje pouze těm, kteří mají nejlepší předpoklady pro přežití – jsou nejsilnější, nejrychlejší, dokážou nejlépe využít životní zdroje ..., tedy nejlépe zapadají do svého prostředí. Tito jedinci mají největší šanci se dále rozmnožovat a tak přenášet a dále zlepšovat pozitivní vlastnosti z generace na generaci. Tento proces dědění není dokonalý – vytváří i v rámci jednoho druhu variabilitu, a tak příroda v každé generaci disponuje pestrou paletou jedinců, z nichž může dále vybírat.³⁸

Darwinova evoluční teorie se skládá především z následujících zásad. V první řadě je to myšlenka vzniku druhů přeměnou z jiných druhů, a to prostřednictvím mutací, kdy se přírodním výběrem zachovávají ty nejvýhodnější pro přežití. Život je pak chápán

³⁶ Srov. HORNÍK, J. *Proč holocaust aneb Hitlerova vědecká mesianistická vražda*, s. 115.

³⁷ Pozn. Alfres Russel Wallace – Darwinův současník, který nezávisle dospěl k přírodnímu výběru na základě velmi podobných pozorování, jako byla ta Darwinova.

³⁸ Srov. GRIBBIN, J. *Pátrání po dvojité šroubovici*, s. 13-35.

jako boj těchto živočichů o přežití, ve kterém vítězí jen ti nejlépe uzpůsobení daným podmínkám. Smyslem života je hlavně přežít a zachovat tak existenci druhu.³⁹

Darwinova teorie tak při vhodné demagogické interpretaci dává možnost zneužít ji pro vědecké odůvodnění správnosti nacisty proklamované árijské rasy – „panské rasy“. Zneužití Darwinovy teorie nacisty je významným prvkem z hlediska etického kontextu nacismu, proto jsou v následujícím textu podrobněji diskutovány hlavní body Darwinovy evoluční teorie a jejich interpretace (nebo spíše desinterpretace) nacistickou ideologií.

V první kapitole své knihy *O původu člověka* Darwin ztotožňuje pojmy rasy a druhu. Odůvodňuje to tím, že volba termínu je důležitá pouze pro to, že potřebujeme označovat stejnými termíny stejné stupně rozdílnosti. A protože pojem rasa ve své knize Darwin, jak sám píše, často používá, bude ho používat i nadále. Hitler používal pojmy národ a rasa nebo kmen a druh téměř jako stejné ekvivalenty. A na pojmovou přesnost nekladl žádný důraz. Jeho rasová teorie vycházela z tohoto argumentu: „... každé zvíře se páří jen se soudruhem stejného druhu. Sýkorka se sýkorkou, pěnkava s pěnkavou ... a každé vybočení z tohoto zákona je proti přírodě. Produktem každého křížení dvou živočichů nestejné výše je věc s průměrnou výší rodičů tzn., že mládě bude sice stát výše než rasově nižší polovina rodičovského páru, ne však tak vysoko jako jeho vyšší polovina, a proto v boji proti těmto vyšším později podlehne.“ Tuto zásadu přenesl z říše zvířat na lidi a následoval „návod k použití“ pro člověka: „... při každém míšení krve árijce s nižšími národy je výsledkem konec nositele kultury ... Výsledkem každého křížení ras je vždy: a) pokles úrovně ras, b) tělesný a duševní pokles.“⁴⁰

Lze tedy říci, že pro nacisty byly rasy i národy od přírody vnitřně uzavřené skupiny, které se pod trestem úpadku a konečného zániku nesmějí vzájemně mísit.

Dalším bodem Darwinovy evoluční teorie je, že se přírodním výběrem zachovávají pouze ty druhy, které jsou nositeli výhodných znaků a tím jsou i nejlépe přizpůsobeni k přežití. Kdo asi bude pro nacisty tím druhem, který je nositelem výhodných znaků a je také nejlépe přizpůsoben k přežití? Jistěže Árijec. Hitler k tomuto poznamenává:

³⁹ Srov. HORNÍK, Jan. Ch. Darwin: O původu člověka – rasistická příručka pro vyznavače pokroku, A. Hitlera a přírodního výběru. *Distance* [online]. 2009[cit. 2011-08-19]. Dostupné z: <http://www.distance.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=6&idc=412>.

⁴⁰ Srov. HORNÍK, J. *Proč holocaust aneb Hitlerova vědecká mesianistická vražda*, s. 124-129.

„V čem dnes spatřujeme lidskou kulturu, výsledky umění, vědy a techniky je téměř výhradně tvůrčím produktem Árijce.“ Ohromný význam árijství spatřuje Hitler ve zvláštním způsobu projevů pudu sebezáchovy. Tento pud sebezáchovy u něj nabyt nejušlechtilejší podobu tím, že Árijec vlastní „já“ ochotně podřizuje ve prospěch celku (národa, státu), a když je třeba, tak se pro něj i obětuje. Největším protikladem Árijce je Žid, protože nemá žádnou kulturotvornou sílu, protože u něj nikdy neexistuje ani neexistoval skutečný idealismus, bez něhož není možný opravdový vyšší vývoj člověka.⁴¹

Tuto myšlenku nadřazené rasy se nacisté pokusili také dovést až do konce – až ke „konečnému řešení“ vyhlazovacími tábory, stvořením „nadčlověka“ a realizací eugeniky.

Eugenika je sociálně-filozofický směr, který je zaměřený na studium metod, které povedou k dosažení co nejlepšího genetického fondu člověka. Do lidského podvědomí vešla eugenika spíše díky své negativní formě v ideologii nacistického Německa, ačkoliv s touto myšlenkou přišel již Platón. Na zrodu tohoto směru se podílely nejvíce rasismus, antisemitismus a sociální teorie.⁴² Nad principem selektivního výběru (tj. v případě člověka eugeniky, v případě zvířat umělého šlechtění) však nelze jen mávnout rukou a shodit jej se stolu s tím, že je to celé nesmysl. Největší nebezpečí se skrývá právě v tom, že po technické stránce je takovýto umělý výběr možný a může být i v některých případech výhodný. Jestliže budou selektivně a dlouhodobě mezi sebou křížení pouze robustní jedinci koně, lze vypěstovat například Shirské plemeno, tedy „velkého koně“ ideálního pro tahání těžkých vozů a kočárů na venkově. Stejně tak chtěl i nacismus křížit Árijce a vytvořit „nadčlověka“.

Jedním z hlavních pilířů Darwinovy evoluční teorie je chápání života jako boje nejlépe vybavených druhů o přežití, o svou ekologickou niku. V tomto ohledu Hitler vyjadřuje názor, že je to právě politika, která má uskutečňovat životní boj národa. Ten spočívá především v zajištění prostoru nutného k nasycení. Přímoou implikací pak je, že politika je vlastně uměním vedení životního boje národa o jeho pozemskou existenci.

⁴¹ Srov. HORNÍK, Jan. Ch. Darwin: O původu člověka – rasistická příručka pro vyznavače pokroku, A. Hitlera a přírodního výběru. *Distance* [online]. 2009[cit. 2011-08-19]. Dostupné z: <http://www.distance.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=6&idc=412>.

⁴² Srov. KOLEKTIV AUTORŮ. *Filosofický slovník*, s. 114.

Zahraniční politika by pak měla národu zajistit nezbytný životní prostor v náležité velikosti a kvalitě, zatímco vnitřní politika je nezbytná pro mocenské nasazení národa, kde je třeba uchovat rasovou hodnotu a počet jeho příslušníků.⁴³

Cílovou vizí nacistických ideálů tedy byla Třetí říše rozkládající se v životním prostoru přes velkou část Evropy, Asie a i severní Afriky. V této říši by vládla panská rasa eugenicky „vypěstovaných nadlidí“, kterým by sloužily podrobené rasy a národy (například i Slované). Některé rasy a národy by v této říši vůbec neměly nárok na existenci – Židi a Romové.

1.2.3. Antisemitismus

Nejprve je důležité připomenout, že antisemitismus se na začátku 20. století vyskytoval ve většině středo- a východoevropských států. Nejtypičtějším příkladem jsou Rakousko a Polsko. Nikde však antisemitismus nevedl k tak silnému ataku židovských práv, jako tomu bylo v Německu ve 30. a 40. letech. Právě Židům byla přisuzována vina za porážku v první světové válce a také marxismus byl nacismem považován za další z projevů jejich podvratné činnosti. Když Hitler v polovině třicátých let vrátil Němcům práci, stavěl dálnice, obsadil opět Porýní, vytvořilo to v občanech „neotřesitelnou důvěru“ v jeho osobu, která s sebou nesla pasivní či aktivní přijetí určitých omezení vůči Židům. Antisemitská politika se stala součástí balíčku opatření, který mohl být přijat pouze v celku. Nicméně antisemitské pocity byly v německé kultuře již dříve. Když Hitler ve svých projevech mluví o Židech, používá často medicínskou terminologii, kde mluví o bacilech a potřebě radikální léčby či možné amputaci.⁴⁴

⁴³ Srov. CLAY, C., LEAPMAN, M. *Panská rasa*, s. 20-24.

⁴⁴ Srov. FREDRICKSON, G. *Rasismus - stručná historie*, s. 93-97.

Jaký vlastně byl Hitlerův světonázor v rámci antisemitismu? Hitler zaujímal postoj, že Židy necharakterizuje jejich náboženství nebo etnická příslušnost, nýbrž jejich biologická rasa. Zásadní rozdíl mezi Židy a ostatními národy je podle něj v tom, že Židé nemají vlastní územní stát, což jej přivedlo k přesvědčení, že jsou nestátotvorným národem. V rámci Hitlerovy severské teorie⁴⁵ znamená fakt neexistence židovského státu i to, že Židé nemají od přírody schopnost vytvořit si stát vlastní. Dalším důvod pro vyloučení Židů spočívá v tom, že o svou sebezáchovu nemohou z principu usilovat jako ostatní národy, protože nedisponují mocenskými prostředky, například nemají armádu. Jsou tedy podle Hitlera přirozeně nuceni vést svůj sebezáchovný boj odlišnými prostředky. Jiné národy musí přemáhat formou nenásilného, vnitřního, skrytého a nekalého zápasu. Jinými slovy, židovská rasa proniká do cizího teritoria a nenásilně se prosazuje zevnitř, jako parazit. Řečeno přírodovědeckou terminologií: podle Hitlerova přesvědčení by se úspěšné sebezáchování židovského národa rovnalo úspěchu parazita, kdy nakonec podlehne i organismus, jehož tělo parazit napadl. Tato hypotéza o parazitické povaze židovského národa byla klíčová pro radikálnost Hitlerova antisemitismu a představovala další myšlenkový krok na cestě k závěrům, že Židy je třeba definitivně vymazat z povrchu.

Hitler se v průběhu života stal v podstatě nejradikálnějším antisemitou. Jeho kombinace darwinistického přesvědčení, obohaceného o severskou teorii, a prostý fakt, že Židé nemají stát, ho přivedla k přesvědčení, že existence židovského národa představuje fatální nebezpečí pro celé lidstvo. Případný židovský úspěch, vzhledem k jejich vývojově vrozeným vlastnostem, by nutně vedl k zániku vyspělého lidstva a v konci i zániku Židů samotných. Díky těmto fatálním Hitlerovým objevům došlo ke konečnému rozhodnutí Židy zničit.⁴⁶

Co tento radikální antisemitismus znamenal v praxi? Ještě před nástupem Hitlera k moci docházelo k násilí, které neslo znaky chuligánství a krutosti. Mladí teenageři a mladiství z řad „hnědých košil“ se předháněli v důmyslnosti fyzického i duševního

⁴⁵ Pozn. Severská teorie – podle Hitlera má árijská rasa v důsledku svého severského původu výjimečnou schopnost budovat státy (nedalo se tam přežít bez rozvíjení činnosti, které vyžadovaly dělbu práce) a také Árijce popisuje Hitler jako idealistu, z čehož vyplývá, že svůj pud sebezáchovy usměrnil podle vůle přírody ve prospěch zachování druhu jako celku. V jeho mysli je Árijec nejpokročilejším lidským výtvozem Přírody a jeho rasa národem pracovitých idealistů.

⁴⁶ Srov. HORNÍK, J. *Proč holocaust aneb Hitlerova vědecká mesianistická vražda*, s. 294 – 387.

týrání svých obětí. V roce 1933 se uskutečnil bojkot, kdy příslušníci SA vtrhli do úřadoven, soudních síní, kanceláří soudců a vyhazovali židovské soudce i právníky, přičemž se dožadovali omezení vlivu židovské justice na právní systém. K podobným jevům docházelo po celém Německu, především ale v místech, kde měl nacismus své opěrné body. 7. dubna 1933 vstoupily v platnost tzv. Národní dubnové zákony, které zavedly například kvóty omezující počet židovských právníků, propuštění státních zaměstnanců včetně učitelů s židovskými předky atd. Dubnové zákony se setkaly s odporem ze strany prezidenta Hindenburga, který ostře vystoupil proti Hitlerovi s tím, že zapuzení starých frontových vojáků s židovskými předky považuje za největší ohavnost. Hitler Hindenburga ujistil, že na válečné veterány se omezující opatření nebudou vztahovat. I přes to dále docházelo k zuřivým výpadům proti Židům.⁴⁷

V roce 1935 byly říšským sněmem přijaty Norimberské zákony, které obsahovaly v první řadě dva ústavní zákony a to: zákon o říšském občanství a zákon na ochranu německé krve a německé cti. Tyto zákony převedly antisemitismus z ulic do úřadů. První nařízení odnímal Židům jejich státní příslušnost a odsunulo je do podřadného postavení závislosti na státní moci. Druhý zákon zakazoval sňatky Němců s Židy a později tyto svazky trestal smrtí (!). Do roku 1939 bylo uzákoněno dalších 240 protizidovských opatření, které posílily narůstající izolovanost Židů od zbytku německé společnosti.⁴⁸

V roce 1936 vznikl Říšský institut pro studium židovské otázky, který se zabýval vydáváním publikací, sponzorováním veřejných akcí atd. Zakladatel institutu Wilhelm Grau kromě toho, že převyprávěl historii židovského národa jako temnou ságu plnou zla, sestavil se svými kolegy i rodokmen nacistického antisemitismu. Objevy deklarující antisemitismus se rychle rozšířily i na stránky učebnic, příruček a do veřejného zpravodajství.⁴⁹

Největší protizidovská masová akce (zúčastnilo se jí nejvíce lidí), která se udála z 9. na 10. listopadu 1938, měla obrovský materiální dopad. Neblaze proslula jako *Kristallnacht* neboli Křišťálová noc. Po celém Německu byly zapalovány obchody,

⁴⁷ Srov. KOONZ, C. *Svědomí nacismu*, s. 53-60.

⁴⁸ Srov. Tamtéž.

⁴⁹ Srov. Tamtéž, s. 255-256.

školy i synagogy. Tyto násilnosti měly působit jako bezprostřední reakce na vraždu německého diplomata, které se v Paříži dopustil Žid. Tato akce však vyvolala velký odpor veřejnosti a Hitler ji už raději neopakoval. Na druhou stranu byly Göringem vydány další zákony, které Židy vylučovaly ze sféry hospodářství a finančnictví, odnímal jim majetek a nařizovaly jim, aby si nechali orazítkovat své občanské průkazy písmenem J.

S vypuknutím druhé světové války zaháněla protižidovská opatření Židy stále více do ghett. Židé byli nasazováni na nucené práce, museli na klopě nosit žlutou hvězdu, byla jim omezena občanská práva. S vpádem Německa do Sovětského svazu byly za účelem vyhlazení Židů zřízeny zvláštní vojenské jednotky i na ostatních nově dobytých územích. Tímto začala vlna masového vyvražďování Židů.

V lednu 1942 byl ve Wannsee odsouhlasen program „konečného řešení“, ve kterém šlo o systematickou likvidaci evropských Židů, což vyústilo v masivní deportaci do vyhlazovacích táborů. Tato opatření měla být prostředkem k nastolení „dokonalého“ světa.⁵⁰

Řadoví Němci postupné mizení Židů z veřejného života buď schvalovali, nebo jej záměrně přehlíželi. Jejich neochota osobně se podílet na pronásledování Židů se bohužel spojovala s ochotou souhlasit s opatřeními státu, či se do nich přinejmenším neplést. V případě, že nebyla většina Němců fanatickými antisemity, byla antisemity latentními či pasivními, pro které se Žid stal odosobněnou a cizí entitou, na něž se nevztahuje lidská schopnost soucitu. „Židovská otázka“ se stala legitimním předmětem státní politiky, který je třeba řešit.⁵¹

Zdá se logické, že historická zkušenost hrůz druhé světové války a odhalení nacistických zvěrstev, včetně vyhlazovacích táborů, povede k úplnému a nekompromisnímu zamítnutí genocidy, a tedy i antisemitismu. Bohužel ani toto ponaučení z historie není pro některé lidi dostačující, mnozí se k této myšlence stále vrací a dokonce jí i ospravedlňují. Tomuto tématu se blíže věnuje část Ozvěny nacismu v současné době.

⁵⁰ Srov. MCGOWAN, L. *Radikální pravice v Německu*, s. 135-137.

⁵¹ Srov. BAUMAN, Z. *Modernita a holocaust*, s. 121-123.

1.2.4. Genocida a holocaust

Nejdříve je potřeba vymezit pojmy genocida a holocaust a popsat jejich rozdíly. Genocida označuje použití promyšlených způsobů s úmyslem zničit rasovou, etnickou, náboženskou či jinou skupinu lidí. Genocida se vyskytovala po celou dobu lidské historie, ale teprve až v nedávné době byly tyto praktiky celospolečensky odsouzeny a postaveny mimo lidskou společnost a její zákony. Dnešní (téměř celý) svět považuje genocidu za nejtěžší mezinárodní zločin a nejnebezpečnější porušení lidských práv. Lidská společnost všude na světě má politickou a morální odpovědnost za preventivní kroky zabraňující jejímu výskytu i za potrestání odpovědných osob. V roce 1949 byla Valným shromážděním OSN jednomyslně přijata Dohoda o prevenci a potrestání zločinů genocidy. Činy, týkající se genocidy, nejsou již považovány za výhradní případy domácí jurisdikce státu, ale OSN má morální a legální právo v těchto případech zasáhnout.⁵² Genocida se tak stala i právním pojmem označujícím zločin vyvražďování a vyhlazování rasových, etnických, náboženských a jiných skupin.

Oproti tomu výraz holocaust označuje myšlenku úplné fyzické likvidace židovské rasy, tak jak jej pojalo nacistické Německo v průběhu druhé světové války. Holocaust je tedy genocida židovského národa. Tento pojem vznikl z potřeby pojmenovat zvěrstva páchané na Židech, protože svým rozsahem a příčinami je tato genocida specifická. Například tím, že nebyla namířena proti poraženému obyvatelstvu. Nacistická kampaň vyhlazování Židů vznikla plánovitě, cílevědomě a s úmyslem zničit tuto rasu do posledního muže, ženy a dítěte. Díky porážce Německa ve druhé světové válce nedošel projekt holocaustu ke svému hrůznému naplnění. Přesto se odhaduje, že v době jeho uskutečňování zahynulo asi 6 miliónů evropských Židů.

Nacisté se v tomto případě snažili zaevidovat, ponížit, koncentrovat a zavraždit každou osobu, která měla tři nebo čtyři židovské prarodiče a jejím největším proviněním byl židovský původ. Tato praxe se měla později rozšířit po celém světě. A zde je poprvé v dějinách viditelný pokus o univerzalizaci genocidy.⁵³

⁵² Srov. KRIEGEL, J. *Oxfordský slovník světové politiky*, s. 205 – 206.

⁵³ Srov. BAUER, Yehuda prof. Holocaust a jeho důsledky. In: *Židovské listy* [online]. 26. 1. 2010 [cit. 2011-09-23]. Dostupné z: <<http://zidovskelisty.blog.cz/1001/holocaust-a-jeho-dusledky>>.

Pohnutky, které vedly nacisty k otevřené nenávisti vůči Židům, byly již vysvětleny. K tomu, aby mohli nacisté vyhladit celý národ, bylo zapotřebí více než jen pouhá nenávist. Vyhlažovací idea potřebovala prostředek k její realizaci. Takový prostředek našla v moderní byrokracii. Na schůzce ve Wannsee byla schválena židovská politika RSHA. Tato byrokratická organizace zvaná *Reichssicherheitshauptamt* (Hlavní úřad říšské bezpečnosti SS) se pustila do navrhování náležitých praktických řešení. Stejně jako všechny byrokracie počítala náklady, srovnávala je s dostupnými prostředky a snažila se najít optimální kombinaci. RSHA měla aktivně hledat nejlepší řešení. Hitler pouze vyjádřil představu světa očištěného od parazitů, vše ostatní bylo záležitostí racionálního byrokratického procesu. Hitlerova nenávist a koncentrovaná moc se spolu nemusely setkat. Ale bohužel se tak stalo.⁵⁴

⁵⁴ Srov. BAUMAN, Z. *Modernita a holocaust*, s. 124 – 125.

2. Ozvěny nacismu v současnosti

Jak již bylo zmíněno, základní myšlenky obsažené v nacistické ideologii, jako jsou například xenofobie nebo nerovné postavení mezi lidmi, jsou zakořeněny již v antice. I proto je pochopitelné, že tyto ideje bohužel nezemřely spolu s nacistickým režimem a porážkou Třetí říše. V současnosti na tyto myšlenky přímo navazuje neonacismus.

Neonacismus bohužel nelze odsoudit jednoduchým škrtnutím s tím, že je zcela zřejmá jeho nesmyslnost. Opět je potřeba jít do většího detailu a zamyslet se i nad tím, kde jsou kořeny jeho podpory v moderní společnosti. Obzvláště je obtížně pochopitelná podpora neonacismu po zkušenostech se zvěrstvy z druhé světové války. Je potřeba klást si otázky, z čeho tato podpora pramení, a zda je skutečně tak iracionální, jak se může na první pohled zdát.

Po úvodu do problematiky neonacismu jsou v hlavní části podrobeny kritickému rozboru kontroverzní publikace významných propagátorů neonacismu, kterými jsou ve světovém kontextu například David Duke s knihou *Moje probuzení* a z českých autorů Petr Bakalář s publikací *Tabu v sociálních vědách*.

2.1. Neonacismus

Neonacistická extrémní pravice přímo navazuje na hitlerovský nacismus. Inspirativními prvky neonacismu jsou, mimo jiné, návaznosti pseudohistorického charakteru, které v zásadě pouze kopírují hitlerovskou doktrínu. Stejně jako vymezení nacistické ideologie je i vymezení neonacistické ideologie velmi nejednoznačné a dovoluje širokou škálu interpretací. Neonacismus jako ideologie navazuje na koncepci hitlerovského Německa, přičemž politicky představuje směs panárijského rasismu, antisemitismu, militantního antikomunismu a vůdcovského principu nahrazujícího demokracii. Tím, že klade důraz v první řadě na rasu a ne na národ, představuje extrémní případ etnického (rasového) nacionalismu. Otevřeně se hlásí k militantnímu rasismu a antisemitismu, kopíruje ale i neofašistické postupy. Odpor k imigrantům, trest smrti pro drogové dealery, tresty za homosexualitu, to jsou prvky společné jak pro neofašismus, tak i pro neonacismus.

Cílem neonacistů je vytvoření „nové společnosti“ na panárijském základu. Tohoto cíle je možné dosáhnout rozpoutáním tzv. *RAHOWA (Racial Holy War)* tedy Svaté

Rasové Války, která by měla zbavit svět všech „Židů a liberálů“, zlikvidovat demokracii, humanismus, komunismus a nastolit vládu árijců vedených Vůdcem.

K viditelným znakům neonacistů patří budování jejich image, které je důležité pro jejich zařazení se do rolí silných, hrdých a neohrožených bojovníků, potomků dávných válečníků. Nositelům myšlenek sjednocujících árijskou rasu záleží pouze na „správnosti a čistotě“ krve, respektive barvě kůže, na zemi původu již nezáleží.⁵⁵

První rozdíl mezi nacismem a neonacismem je pochopitelně jejich časový posun. Druhý rozdíl lze spatřovat v přesvědčení nacistů o vyvolenosti Německého národa, zatímco neonacisté usilují o sjednocení všech bělošských národů. Dnešní neonacisté, na rozdíl od jejich vzorů, nesmí používat symboly, které k nacistickému Německu neodmyslitelně patřily. Místo toho si půjčují symboly neonacistických stran jiných zemí, používají legální symboly Třetí říše, vytvářejí si symboly úplně nové nebo využívají starogermské symboliky. K oblíbeným znakům patří např. keltský kříž nebo Thorovo kladivo.

Současná podoba neonacismu vykazuje svým totalitárním projevem rysy tzv. politického náboženství. Tyto pseudonáboženské rysy jsou patrné zejména na chápání světa jako boje mezi dobrem a zlem, apokalyptické perspektivě a užívané symbolice. Zatímco občanské náboženství je zdrojem takových hodnot, jako je svoboda, lidská důstojnost a demokracie, toto politické náboženství dává charakter posvátnosti totalitárnímu politickému systému, který je založen na ideologickém monismu a ospravedlnění radikality, zasahujícího do všech aspektů života jednotlivce i společnosti. Příkladem neonacistických apokalyptických vizí mohou být Turnerovy deníky popisující rozpoutání rasové války proti systému USA, který je reprezentován Židy a liberály. Neonacisté odmítají kulturu a civilizaci „rovnostářství“, se kterými přišlo křesťanství, a které byly ještě umocněny vývojem v moderní době (rovnost všech lidí před zákonem a ustanovení demokratického systému). I z těchto důvodů požadují návrat k předkřesťanským kořenům, kdy tato předkřesťanská náboženství, zejména

⁵⁵ Srov. CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*, s. 78-84.

pohanské germánství, vyjadřují „zdravý návrat ke kořenům“ a jsou zdrojem „nové etiky“.⁵⁶

Nejsilnější pravicově-extrémistickou stranou působící v České republice je Dělnická strana. Jejím nejvýraznějším symbolem je dělník s palicí přes levé rameno hledící nalevo. Je evidentní, že tato symbolika využívaná Dělnickou stranou je věrnou kopií dělníka z volebních letáků NSDAP z roku 1932.⁵⁷

V současné době se stále více ukazuje, že proti vzestupu radikálních stran a růstu vlivu extrémistických nálad nejsou imunní ani vyspělé demokratické systémy. I přes hrůzné zkušenosti z vrcholu nacismu v Německu není zaručeno, že západní hodnoty svobody a demokracie nejsou v ohrožení. V článku *Dělnická strana jako pseudonáboženský fenomén?*, o který je opřena tato část k tématu neonacismu, autoři použili v závěru velmi výstižný citát z knihy *Vůle k moci* od Nietzscheho, který vybízí k zamyšlení: „*Kouzlo (Zauber), které bojuje na naší straně, Venušino oko, které fascinuje a oslepuje dokonce i naše protivníky, je kouzlo extrému (die Magie des Extrems), svůdnost, jíž působí vše krajní (das Äusserste)*“.⁵⁸

2.2. David Duke

I přes to, že od hrůz vrcholného nacismu uplynuly již desítky let a nepřeborné množství vědeckých výzkumů prokázalo nesmyslnost a zhoubnost nacistické ideologie, zůstává toto téma v současné době stále aktuální. Mnoho současných autorů se bohužel k teoriím rasismu a antisemitismu vrací a snaží se je ospravedlnit. Jedním z těchto autorů je také David Duke, který je považován za hlavního mluvčího a „filozofa“ neonacismu, a to i přes to, že on sám se za neonacistu nepovažuje. Sám sebe charakterizuje spíše jako aktivistu bojujícího za práva bílých občanů. Úspěšnost jeho názorů a podpora části veřejnosti je potvrzena i skutečností, že v roce 1989 byl zvolen za svůj volební obvod do louisianské Sněmovny reprezentantů. Dokonce v roce

⁵⁶ Srov. MÍČKA, Roman a František ŠTECH. Dělnická strana jako pseudonáboženský fenomén?. *Revue politika* [online]. 2009, č. 9 [cit. 2012-03-23]. Dostupné z: <<http://www.revuepolitika.cz/clanky/1175/delnicka-strana-jako-pseudonabozensky-fenomen>>.

⁵⁷ Srov. MÍČKA, Roman a František ŠTECH. Dělnická strana jako pseudonáboženský fenomén?. *Revue politika* [online]. 2009, č. 9 [cit. 2012-03-23]. Dostupné z: <<http://www.revuepolitika.cz/clanky/1175/delnicka-strana-jako-pseudonabozensky-fenomen>>.

⁵⁸ Srov. Tamtéž.

1991 kandidoval na guvernéra Louisiany, kdy obdržel 40% hlasů, což ale na jeho zvolení nestačilo. Nicméně Duke však rád připomíná, že obdržel téměř 60% hlasů všech bělošských voličů.⁵⁹ David Duke je také autorem knihy *Moje probuzení* (2009)⁶⁰, která je současnými neonacisty považována za bibli neonacismu (např. ředitel americké organizace ADL o knize prohlásil, že je menším vydáním Hitlerova *Mein Kampf*⁶¹). David Duke a jeho kniha je jednou z nejkontroverznějších a nejmedializovanějších ozvěn nacismu v současnosti, a proto jej nelze opomenout.

2.2.1. David Duke a jeho probuzení

David Duke se narodil 1. července roku 1950 ve státu Oklahoma v USA. Celým jménem David Ernest Duke je americkým spisovatelem, bývalým členem Sněmovny reprezentantů státu Louisiana, šéfem jedné z frakcí Ku-klux-klanu, ale hlavně je Duke fenoménem bílé americké extrémní pravice.

David Duke se rád pyšní titulem PhD., který také používá za svým jménem. Jediný titul, který tento „učenec“ získal, však byl titul kandidáta věd v oboru politologie, který získal v roce 2005 při zakončení studia na soukromé Ukrajinské Mezioblastní akademii personálního managementu. Organizace ADL (Anti-Defamation League) této vzdělávací instituci přezdívá Univerzita nenávisti (University of Hate), a považuje jí za hlavní zdroj antisemitské agitace a propagandy na Ukrajině.⁶²

V dubnu roku 2009 přijel Duke do Prahy na pozvání Filipa Vávry, bývalého významného představitele české neonacistické scény, kde měl mít své přednášky. Duke byl ale v Česku zadržen a vyslýchán v souvislosti se svou knihou *Moje probuzení*. Poté byl přinucen Česko neprodleně opustit. Bývalý ministr pro lidská práva a menšiny

⁵⁹ Srov. KONTINGENT PRESS. *Předmluva k českému vydání*. DUKE, D. *Moje poznání*.

⁶⁰ DUKE, D. *Moje probuzení: cesta k rasovému porozumění*. Vyd. 1. Praha: Kontingent Press, 2009, 757 s. ISBN 978-80-254-4167-1.

⁶¹ Srov. FOXMAN, Abraham H. David Duke's My Awakening: A Minor League Mein Kampf. In: ADL [online]. 1999 [cit. 2011-11-05]. Dostupné z: <http://www.adl.org/opinion/david_duke_review.asp>.

⁶² Srov. Ukraine University of Hate. In: ADL [online]. 2006 [cit. 2011-11-05]. Dostupné z: <http://www.adl.org/main_Anti_Semitism_International/maup_ukraine.htm>.

Michael Kocáb se směrem k Dukeovi vyjádřil slovy: „*Je to člověk, který by mohl dodat ideologický background našim neonacistům.*“⁶³

Jak již bylo zmíněno, Dukeovým hlavním dílem shrnujícím jeho postoje, je poměrně rozsáhlá kniha *Moje probuzení*, která je členěna do čtyř částí. V první části nazvané *Syn Ameriky* Duke vzpomíná na své dětství a popisuje příčiny, které ho donutily zajímat se více o rasovou problematiku. Část druhá je již obsáhlejší a nese název *Rasa a skutečnost*. Na skoro 200 stranách se Duke snaží na základě stovek zdrojů protlačit svou myšlenku odůvodněnosti segregace černochů a rasismu. Na tuto kapitolu navazuje třetí část nazvaná trochu „Hitlerovsky“ jako *Židovská otázka*. Toto téma je pro Dukea asi ještě palčivější než předchozí, protože se zde rozepisuje na téměř 300 stranách. Čtenáři se autor snaží podat „pravdivý“ výklad o židovstvu, o jejich dlouhodobé práci na celosvětové nadvládě, opět hojně podložený nejrůznějšími zdroji. Dále se Duke rozepisuje i o holocaustu, kde se snaží rozložit příběh kousek po kousku ve snaze zdiskreditovat židovské verze tohoto smutného příběhu. V závěrečné části *Boj za pravdu* Duke popisuje počátky jeho aktivismu a jeho vstup do Ku-klux-klanu a tuto část završuje svou Árijskou vizí. Závěrem shrnuje veškerá základní „fakta“, která byla v knize předložena a na posledních stránkách uvádí, co je úkolem dnešních „árijců“. Árijec je pro Dukea: „... *rasově uvědomělý bílý člověk, oddaný přežití a evolučnímu pokroku svých lidí.*“⁶⁴

Kniha je pro zastánce extrémní pravice (ale i levice) velkým zdrojem „faktů“, kteří ji naopak oceňují pro její upřímnost a vyčerpávající použití zdrojů a dat dokazujících autorovu objektivitu. Nakladatelství Kontingent Press, které v roce 2009 vydalo tuto knihu, v předmluvě k českému vydání uvádí, že čtenář by měl být při čtení této knihy obezřetný a myslet na to, že její obsah je především propaganda a manipulace s daty, kterou David Duke velmi zdatně ovládá.⁶⁵

⁶³ Srov. Neonacisté protestovali proti vypovězení Dukea, prošli se i Prahou. In: Idnes [online]. 2009 [cit. 2011-11-07]. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/neonaciste-protestovali-proti-vypovezeni-dukea-prošli-se-i-prahou-1pk-/domaci.aspx?c=A090426_150417_domaci_cen>.

⁶⁴ Srov. DUKE, D. *Moje probuzení*, s. 752.

⁶⁵ Srov. FOXMAN, Abraham H. David Duke's My Awakening: A Minor League Mein Kampf. In: ADL [online]. 1999 [cit. 2011-11-07]. Dostupné z: <http://www.adl.org/opinion/david_duke_review.asp>.

Na jednu stranu fakt, že Duke ve své knize použil přes tisíc citací, může ve čtenáři vzbudit dojem správnosti a vědecké podloženosti. Na druhou stranu při hlubším zkoumání jeho tezí, které mají podle autora „vědecké“ základy, je možné prokázat poměrně časté manipulace se zdroji, nebo dokonce i v několika případech přímé a záměrné lži. Očividně v tomto ohledu Duke spoléhá na důvěru čtenáře, který dále tyto velmi rozsáhlé zdroje nebude ověřovat.

Dále jsou rozebírány právě některé tyto polopravdy a ukázky Dukeovi manipulace se zdroji použité ve druhé a třetí části jeho knihy. Při rozboru a oponentuře bude argumentace opírána především o knihu prof. Milana Nakonečného *Psychologie osobnosti* a knihu Debórah E. Lipstadt *Popírání holocaustu*.

2.2.2. Rasa a skutečnost podle Dukea

Pochopitelně v této práci není prostor pro systematický a úplný rozbor každého jednotlivého Dukeova pochybení, manipulace či demagogie, proto je z kapitoly vybráno jedno typické či zajímavé pochybení a to je pak podrobeno oponentuře.

V úvodu se Duke primárně snaží zodpovědět otázku, zda je možné lidskou inteligenci výrazně zvýšit vzděláním a výchovou, či je to primárně dědičná záležitost. Na studiích jednovaječných dvojčat a možnosti měření velikosti mozku pomocí magnetické resonance, kdy byla zjištěna mezi velikostí mozku a inteligencí korelace 0,35, Duke dochází k závěru, že inteligence je dědičná proto, že závisí na specifických vlastnostech lidského mozku.⁶⁶ Dále na průzkumech prokazuje, že černoši mají nižší průměrné IQ, kdy jejich nejsilnější zastoupení je v rozmezí mezi 80 a 90, zatímco bělošské nejsilnější zastoupení je v rozmezí IQ mezi 100 a 120.⁶⁷

Tento názor je však velmi zjednodušující a zavádějící. I z čistě matematického hlediska není korelace 0,35 nijak významná (spíše je na hranici, kdy lze uvažovat o vztahu podkladových veličin). Celá problematika inteligence, její dědičnosti a její ovlivnitelnosti vzděláním, je velmi komplexní. Tento fakt lze ukázat na odborných příspěvcích uznávaných psychologů.

⁶⁶ Srov. DUKE, D. *Moje probuzení*, s. 73 – 82.

⁶⁷ Srov. Tamtéž, s. 83.

Prof. Milan Nakonečný ve své knize *Psychologie osobnosti* mimo jiné k otázce inteligence uvádí příspěvky různých autorů, např. Donalda Oldinga Hebb. Hebb rozlišuje dva druhy inteligence, a to vrozenou a tzv. environmentální, která je dána prostředím, respektive vzděláním v rámci určité kultury. Z toho důvodu také zdůrazňuje, že nelze srovnávat inteligenci příslušníků různých etnických skupin. K této problematice se vyslovuje: „... nelze srovnávat inteligenci různých etnických skupin, jak se to dělalo v USA, kde se zjistilo, že černoši mají v průměru nižší úroveň inteligence než běloši. Vysvětluje to tím, že černoši zde mají méně možností přístupu k materiáliím, z nichž jsou vytvářeny testy inteligence.“⁶⁸ Prof. Nakonečný to dále komentuje: „Ve skutečnosti je tento problém dán především tím, že v různých kulturách a subkulturách existují různé podmínky adaptace ...“⁶⁹

Ke vztahu faktorů dědičnosti a prostředí se prof. Nakonečný vyjadřuje: „Obecně se soudí, že s přibývajícím věkem vlivu dědičnosti ubývá, tj. stále více se uplatňuje zkušenost formovaná určitým prostředím.“⁷⁰ Avšak někteří psychologové faktor dědičnosti přeceňují. Toto ukazuje příklad psychologa C. Burta, který prováděl tzv. křížové experimenty se zvířaty, resp. s pokusnými krysami. Tento experiment spočívá v tom, že zvířata jsou rozdělena na chytré a hloupé samečky a samičky. Chytré krysy se pak nechají spářit, stejně tak jako hloupé krysy, a jejich potomci jsou pak dále třídění a znovu rozdělení na chytré a hloupé a cyklus se znovu opakuje. V sedmém pokolení jsou pak potomci chytrých párů chytří a hloupých párů hloupí. Na základě tohoto experimentu došel C. Burt k závěru, že dědičnost má asi 80% vlivu a prostředí jen pouhých 20%. Prof. Nakonečný zde ale podotýká, že výsledky tohoto křížového experimentu s pokusnými krysami, který prokazuje rozhodující vliv dědičnosti, však nelze aplikovat na člověka.⁷¹ U člověka se výzkumy vlivu prostředí a genetiky soustřeďují na zjišťování korelací mezi inteligencí rodičů a dětí a na výzkum jednovaječných dvojčat, které žijí v odlišném prostředí. R. Meili, z výsledků korelací usuzuje: „... u dospělých „naměřený stupeň inteligence“ lze z poloviny až ze dvou třetin připsat vlivu prostředí. Korelace mezi inteligencí rodičů a dětí je poměrně nízká, jen

⁶⁸ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*, s. 102.

⁶⁹ Srov. Tamtéž.

⁷⁰ Srov. Tamtéž.

⁷¹ Srov. Tamtéž.

0,50, což lze vysvětlit rozdíly ve vzdělání a rozdíly generačními.⁷² Tuto problematiku uzavírá prof. Nakonečný tím, že „... dědičnost hraje v oblasti inteligence významnou, byť nikoli absolutní roli.“⁷³

Duke pak dále demagogicky zneužívá chybný předchozí závěr k formulaci konkrétních důsledků a případných opatření. Protože podle něj testy IQ predikují výkonnost černochů a bělochů jako skupin velmi dobře, vyjmenovává následující negativa vyplývající z ignorování rasových rozdílů.

- Jestli existují rozdíly mezi IQ černých a bílých dětí, je to důvod k ukončení integrace škol, protože pro děti je mnohem lepší sdružovat se do skupin odpovídajícím jejich přirozeným schopnostem.
- Ačkoliv jsou mezi schopnostmi učení jednotlivých ras jasné rozdíly, vláda operuje s falešným předpokladem rovnosti.
- Rozdíl v IQ se nezmenšil ani zvýšením stimulace ke vzdělávání černošských dětí v raném věku ani integrací veřejného školství.⁷⁴

Jinde v textu Duke popisuje dobu jeho dětství, kdy v garáži svého domu choval bílé potkaní samice. Jednoho dne si ale všiml, že jedna jeho samice je březí. Jeho vysvětlením nakonec bylo, že zaměnil potkaního samce za samici. Postupem času se ale potkaní mláďata začala vzhledově odlišovat od předpokládaných rodičů a i od ostatních potkanů, které Duke choval. Jejich srst nebyla bílá ale šedá a navíc bylo i jejich chování stále podivnější. Tito noví potkani byli rychlejší, popudlivější, agresivnější a fyzicky zdatnější než stávající domácí potkani. Nakonec Duke došel k závěru, že všichni jeho potkani v krabici jsou skutečně samičky, a že k nim musel proniknout nějaký divoký potkan. Duke dále k tomuto píše, že až o několik let později, kdy studoval fakta o lidské rase, plně pochopil, že rozdílnost ras potkanů je geneticky ekvivalentní lidským rasám.⁷⁵

Míra vlivu genetiky a míra vlivu prostředí na chování jedince je však velmi diskutabilní. U zvířat je zřejmá vyšší pudovost než u člověka. Prof. Nakonečný ve své

⁷² Srov. NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*, s. 102-103.

⁷³ Srov. Tamtéž s. 103.

⁷⁴ Srov. DUKE, D. *Moje probuzení*, s. 82 – 94.

⁷⁵ Srov. Tamtéž, s. 98.

knize Psychologie osobnosti píše, že se „... lidská psychika strukturuje a dynamizuje v interakci aktuálního vnitřního stavu a vnějších činitelů ... osobnost je nikoliv jenom, ale převážně produktem učení, které v raných fázích jejího vývoje označuje též jako socializace.“⁷⁶ I. Eibl-Eibesfeld, který se zabýval lidskou etologií, poukazuje na výzkumem zjištěná fakta, „... že je lidské chování v určitých oblastech přeprogramováno. Z toho vyplývá, že nejen zvířata, ale i člověk, se chová za určitých okolností pod vlivem vrozených programů činnosti, tedy přeprogramování spoluurčuje lidské naučené chování.“⁷⁷

U zvířat je jednání na základě své pudovosti dominantní. Jak je z výše zmíněných odkazů patrné, člověk se chová také na základě svého „přeprogramování“ a na vývoji osobnosti se z velké části podílí socializace.

Duke se také zabývá problematikou evoluce rasy, kdy rozdíly mezi černochoy a bělochoy nejsou podle něj pouze v IQ. Podle autora černí muži i ženy navazují sexuální vztahy dříve, mají více sexuálních partnerů, větší frekvenci sexuálních styků, mnohem více pohlavně přenosných nemocí. V severských společnostech lovců, kde je nízká porodnost a vysoká úmrtnost, musí ženy i muži chránit, pečovat a starat se o každé dítě. Na rozdíl od nich v Africe byli muži hnáni více sexuálním pudem než láskou k rodině.⁷⁸ Stručněji shrnuto Duke tvrdí, že vysoký průměrný počet dětí je dán biologickou podmíněností. Přeneseně pro podmínky ČR je možné najít paralelu s romskou minoritou. I za předpokladu, že Romové mají v průměru více dětí než je průměr ČR (což sice nelze prokázat, protože průzkumy tohoto typu nejsou přípustné, ale je to pravděpodobné), pak ani toto není možné vykládat ve smyslu genetické predispozice. Jednou z příčin jistě jsou i sociální faktory, které jsou ovlivněny také diskriminací Romů většinovou společností. Romové mají těžší situaci např. při hledání zaměstnání. Z toho pak vyplývá jejich vyšší nezaměstnanost a spadají pak do slabší sociální skupiny. Obecně pak slabší sociální vrstvy mají více dětí, což však platí i pro „bílé“. Z toho, že Romové mají silnější zastoupení v této slabší sociální vrstvě, pak jednoduše vyplývá i vyšší průměrný počet dětí. Je pravdou, že nelze jednoznačně soudit, zda jsou dominantní sociální, nebo genetické faktory, nicméně lze tvrdit, že Dukeův názor je

⁷⁶ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*, s. 49.

⁷⁷ Srov. Tamtéž, s. 50.

⁷⁸ Srov. Tamtéž, s. 127 -129.

chybný, protože vše redukuje pouze na biologickou determinaci a opomíjí sociální kontext.

Dalším příkladem Dukeovy demagogie je jeho polemika nad tématem špatné sociální úrovně černochoů, úpadku černošské rodiny a nemorálního zvýhodňování menšin, ke kterému píše: „*Uprostřed 60. let jsem četl knihy a vědecké publikace rasově uvědomělých sociálních vědců, kteří předpovídali, že se struktura černošské rodiny bude rozpadat zároveň se zmenšováním bělošského kulturního, sociálního a ekonomického vlivu na černošskou komunitu. Stále větší nezávislost černošské ekonomické, kulturní a politické síly dala černochoům více svobody udělat to, co je pro ně přirozené ... černí muži prokázali zvýšenou sexuální agresivitu a promiskuitu ... černá žena už dál nepotřebuje černého muže, aby ji zabezpečil, protože jí skrze sociální systém založený na počtu dětí poskytuje bydlení, jídlo a peníze produktivní masy bělochů.*“⁷⁹ Dále uvádí, že od roku 1890 (zrovnoprávnění hnutí za občanská práva) počet nemanželských dětí prudce vzrůstá.⁸⁰ K tomuto je nutné nejdříve podotknout, že sociální systém stejně tak využívá i „bílá“ populace a naopak do sociálního systému přispívá i Dukeovými slovy „produktivní masa“ černochoů. Počet dětí narozených mimo manželství nestoupá pouze u „černých žen“, ale stejně tak i u bílých. Např. v ČR v roce 2010 poklesl podíl dětí, které se narodily vdaným ženám pod 60%.⁸¹ Je to jednoduše současný trend (i když o správnosti tohoto trendu lze pochybovat).

Rostoucí příliv barevných je název předposlední části, kde opět Duke navazuje na chybný předpoklad z předchozí části a dedukuje: „*Pokud imigraci a vysokou porodnost barevných nezarazíme, všechny výdaje a vidina ekologického snu budou ztraceny. Nic neohrožuje životní prostředí víc než přelidnění.*“⁸² Pochopitelně z chybného předpokladu pak nutně vyplývá i tato chybná dedukce a tomu odpovídající nesmyslný návrh praktického opatření.

V závěru se autor věnuje potřebě zachování čistoty rasy a k tématu poznamenává: „*V posvátném svazku mezi mužem a ženou je rodina, v rodinách je rasa a v rase se*

⁷⁹ Srov. Tamtéž, s. 194.

⁸⁰ Srov. Tamtéž, s. 195.

⁸¹ Srov. Porodnost a plodnost. Český statistický úřad [online]. 2011 [cit. 2012-01-20]. Dostupné z: <[http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/F7003184C2/\\$File/400711a4.pdf](http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/F7003184C2/$File/400711a4.pdf)>.

⁸² Srov. DUKE, D. *Moje probuzení*, s. 222.

skrývá naše revoluční cesta ke hvězdám.“⁸³ V kontextu opět navazuje na již nacistický „zákon zachování čisté rasy“ a zcela otevřeně deklaruje: „Rozšíření rasového míšení je genocida.“⁸⁴ K této problematice se RNDr. Daniel Vaněk PhD., významný forenzní genetik, vyjadřuje následovně: „Pokud by Hitler dokázal zamezit plození mimo určitou úzce definovanou skupinu „nadřazených“ jedinců, tak by v krajním případě mohlo dojít k eskalaci dědičných onemocnění, ztrátě imunity, neplodnosti a podobně.“⁸⁵ „Šlechtění“ v úzké skupině s omezeným genofondem obecně vede k postupnému snižování kvality genofondu a v krajním případě až k degeneraci. Jako důkaz z historie může posloužit například šlechta ve středověku, kdy docházelo k plození dětí mezi příbuznými nebo mezi velmi úzkou skupinou lidí. Děti se pak často rodily s vrozenými vadami a různými genetickými degeneracemi (např. poslední korunovaný český král Ferdinand I. Dobrotivý z rodu Habsburků musel pro svou duševní nezpůsobilost z trůnu odstoupit). Problém přešlechtění je dnes dobře patrný např. v kynologii, kde lze prokázat např. sníženou imunitu u šlechtěných plemen psů.

2.2.3. Židovská otázka a holocaust podle Dukea

Hlavní náplní této části je otázka holocaustu. V úvodu Duke zpochybňuje vůbec samotnou existenci holocaustu: „Revizionisté tvrdí, že neexistoval žádný ústřední plán, politika nebo příkaz německé vlády k vyhlazení celého židovského národa.⁸⁶ ... Nikdy se nenašel ani jediný rozkaz či instrukce požadující plynování Židů nebo něco, co by naznačovalo plán na vyhlazení evropského židovstva. Nenašel se žádný návrh na konstrukci lidské plynové komory nebo instrukce či psané příkazy k plynování lidských bytostí.“⁸⁷

Revizionisté a Duke tak úplně ignorují konferenci ve Wannsee, tedy poradu o konečném řešení židovské otázky, která se konala 20. ledna 1942, na níž Heydrich

⁸³ Srov. Tamtéž, s. 251.

⁸⁴ Srov. Tamtéž, s. 161.

⁸⁵ Srov. RNDr. Daniel Vaněk, PhD. - forenzní genetik. In: *Ibestof profesní magazín* [online]. 2011 [cit. 2012-01-15]. Dostupné z: <<http://www.ibestof.cz/veda-a-vyzkum/rndr.-daniel-vanek-phd.---forezni-genetik.html>>.

⁸⁶ Srov. DUKE, D. *Moje probuzení*, s. 482.

⁸⁷ Srov. Tamtéž, s. 494.

a skupina dalších vysokých vůdců SS rozpracovali plán provádění konečného řešení.⁸⁸ Z této konference se také zachoval zápis!⁸⁹ Britský historik Mark Roseman k tomu v úvodu své knihy *Setkání ve vile u jezera* (v českém překladu vydané v roce 2003) napsal: „Bezútěšnější vystižení režimu, pro který je typické systematické vraždění, neexistuje. Protokol z Wannsee dodnes zůstává nejnázornější a nejvíce programovou výpovědí o způsobu, jakým nacisté prováděli genocidu.“⁹⁰

Dále Duke zpochybňuje i existenci nebo účel jednotlivých vyhlazovacích táborů. Např. o Osvětimi tvrdí: „Žádný vědecký důkaz, naznačující masové plynování v Osvětimi nebo jakémkoliv jiném německém táboře, neexistuje.“⁹¹ ... V únoru 1988 obvinila kanadská vláda Ernesta Zündela z porušení archaického zákona o šíření falešných zpráv. Obhájci v tomto procesu pověřili amerického technického poradce na vězeňské plynové komory Freda Leuchtera, aby provedl vědecké zkoumání údajných vražedných plynových komor v Osvětimi ... Leuchter nejenom zjistil, že údajné vražedné plynové komory v Osvětimi byly stavebně nevyhovující pro plynování, ale také odebral vzorky ze stěn ... V těchto vzorcích se nenašel žádný důkaz kyanoželezitanových sloučenin. Když však Leucher zkoumal místnosti, používané jako dezinfekční komory pro oděvy a zavazadla, pozoroval jasně modré zbarvení, spojené s kyanoželezitany ... Leuchter rovněž poukázal na to, že dezinfekční komory používané na odhmyzování oděvů, byly dobře postavené, vzduchotěsné a navržené pro bezpečnost. Naopak údajné lidské plynové komory byly postaveny nedbale.“⁹²

Po předložení Leuchterovy „vědecké“ zprávy se soud začal zajímat, jaká je jeho způsobilost coby znaleckého svědka. Leuchter musel přiznat, že v oblasti chemie má pouze základní na úrovni vyšší školy, a že jeho titul bakaláře má z oboru svobodných umění, a také že není ani toxikolog. Přičemž potřebnost inženýrského titulu k tomuto výkonu u soudu odmítl s tím, že má dostatek praxe na to, aby mohl vykonávat funkci

⁸⁸ Srov. LIPSTADT, D. *Popírání holocaustu*, s. 268.

⁸⁹ Srov. HORNÍK, J. *Proč holocaust*, s. 432 – 440.

⁹⁰ Srov. Před 70 lety naplánovali nacisté ve Wannsee likvidaci Židů. In: Týden [online]. 2012 [cit. 2012-01-23]. Dostupné z: <http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/evropa/pred-70-lety-naplanovali-naciste-ve-wannsee-likvidaci-zidu_223113.html>.

⁹¹ Srov. DUKE, D. *Moje probuzení*, s. 488.

⁹² Srov. DUKE, D. *Moje probuzení*, s. 489 – 490.

inženýra.⁹³ Prof. Lipstadt k tomu ve své knize *Popírání holocaustu* uvádí: „Leuchter dále u soudu tvrdil, že podstatnou část svého výzkumného materiálu o táborech (včetně map, půdorysů, stavebních plánů ...) získal z oficiálních archivů v Osvětimi, a že tyto nákresy a plány hrály v utváření jeho závěrů mnohem důležitější roli než vzorky sebrané v táborech. Kazimierz Smolen, ředitel osvětimského muzea, však jednoznačně popřel, že by Leuchter od muzea nějaké plány nebo nákresy získal. ... Leuchter byl také nucen připustit, že neví o existenci korespondence a dokumentace týkající se mohutných ventilátorů instalovaných v plynových komorách k odstranění plynu, který tam zbýval po zabíjení. ... Leuchter soudu řekl, že jeho závěry o Osvětimi vycházejí z předpokladu, že budovy a zařízení v táborech jsou stejné jako za války.“⁹⁴

Nízký obsah kyanovodíku ve stěnách plynových komor byl důsledkem kombinace potřeby krátké expozice jeho působení a výkonného ventilačního systému: „vši, které se hubily v odvěšivacích komorách, jsou vůči kyanovodíku mnohem odolnější než lidé. K zabití vši je třeba silnějších dávek a delšího působení kyanovodíku v plynném stavu než k zabití lidí, což vysvětluje intenzivnější modré zabarvení ... Množství kyanovodíku užívané ve smrticích plynových komorách navíc čtyřicetkrát až sedmdesátkrát převyšovalo smrtelnou dávku. Kvůli této vysoké koncentraci plynu ho oběti inhalovaly jen málo. Zbytek z komory rychle odčerpal výkonný ventilační systém. Plyn se proto každý den, kdy byla komora v chodu, dostával do kontaktu se stěnami pouze na velmi krátkou dobu.“⁹⁵

Židé podle Dukea pěstují mýtus o holocaustu, protože z něho plyne ohromná finanční pomoc pro Izrael a organizované židovstvo je díky němu imunní vůči kritice.⁹⁶ Duke se v tomto výkladu popírání holocaustu opírá o „vědce“ jako je Leuchter a Irving, na jejichž výzkumech čtenáři ukazuje „obrovské trhliny příběhu holocaustu“. Jak je ale z výše uvedené oponentury patrné, Duke si pouze účelně a tendenčně vybírá „důkazy“, které se mu „hodí do krámu“, ale které není obtížné jen při o krok detailnějším rozboru vyvrátit.

⁹³ Srov. LIPSTADT, D. *Popírání holocaustu*, s. 209-210.

⁹⁴ Srov. Tamtéž, s. 212.

⁹⁵ Srov. LIPSTADT, D. *Popírání holocaustu*, s. 213.

⁹⁶ Srov. DUKE, D. *Moje probuzení*, s. 499 – 500.

Typickou ukázkou Dukeovy demagogie je postup, kdy svým oponentům „vloží do úst“ chybnou informaci a tuto pak s pompou rozcupuje. Například o plynování lidí v Dachau poznamenává: „... většina z nás četla nebo slyšela tvrzení amerických vojáků, kteří tvrdili, že ví, co nacisté dělali, protože to viděli na vlastní oči.“⁹⁷ Dále také ukazuje fotografii amerického vojáka stojícího u dveří plynové komory v Dachau, kdy popis obrázku zní: „plynová komora v nechvalně proslulém nacistickém táboře smrti Dachau.“⁹⁸ Faktem ale je, že v Dachau plynové komory nebyly. V knize *To bylo Dachau* od Stanislava Zámečnicka je uvedeno: „*KT Dachau byl jediným koncentračním táborem, kde plynová komora nebyla ani v závěru války použita.*“ A protože tento fakt ví i Duke, vítězoslavně prohlašuje k plynové komoře v Dachau: „... byla používána na dezinfekci oblečení kvůli zabítí vší, hmyzu šířícího tyfus a jiné nemoci, které zabíjely vězně...“ Cílem této dezinfekční komory tedy bylo, podle „Dukeova zjištění“, „... životy vězňů zachraňovat, ne jim je brát.“⁹⁹ Demagogie je v tomto případě ukryta v neurčitosti zdroje ve smyslu „někteří američtí vojáci říkají“, která je nedoložená a nedoložitelná.

2.3. Petr Bakalář

Petr Bakalář je českým autorem zabývajícím se mimo jiné teorií rasismu a antisemitismu. Při čtení jeho knihy *Tabu v sociálních vědách* (2003)¹⁰⁰ je zřejmé, že Duke byl pro něj velkým vzorem. Petra Bakaláře lze označit za „malého českého Davida Dukea“.

Psycholog Petr Bakalář je autorem mnoha publikací. I přes to, že v oblasti psychologie, kterou má vystudovanou, nepracuje, věnuje se často tomuto oboru ve svých publikacích. Jeho publikace často vzbuzují mediální pozornost svou kontroverzí.¹⁰¹ Na jeho webových stránkách pod názvem „Institut pro výzkum

⁹⁷ Srov. Tamtéž, s. 476.

⁹⁸ Srov. Tamtéž, s. 477.

⁹⁹ Srov. DUKE, D. *Moje probuzení*, s. 477.

¹⁰⁰ BAKALÁŘ, Petr. *Tabu v sociálních vědách*. 1. vyd. Praha: Votobia, 2003, 343 s. ISBN 80-722-0135-2.

¹⁰¹ Srov. Petr Bakalář. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2011-07-20]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Petr_Bakal%C3%A1%C5%99>.

tabuizovaných témat“ jsou vystaveny ukázky všech jeho knih. Dále jsou zde další články věnující se tématům, které Bakalář uvádí ve svých pracích. V roce 2003 vydal Petr Bakalář svou asi nejkontroverznější knihu *Tabu v sociálních vědách*.

Kniha je členěna do tří částí. V první části se hovoří o rozdílech mezi rasami, kde Bakalář, stejně jako Duke, uvádí vysoké rozdíly v IQ mezi bílými a černými obyvateli, jejich opačné vzorce chování, které jsou geneticky dané atd. Druhá část, nazvaná *Judaismus jako skupinová evoluční strategie*, je zaměřena na genetickou segregaci Židů a na jejich reprodukční úspěchy. Poslední část je věnována problematice eugeniky. Nejdříve je sledován její historický vývoj, dále genetické poruchy a eugenické programy a v závěru se Bakalář zamýšlí nad budoucností eugeniky.

Při rozboru částí této knihy je argumentace opřena především o knihu *Vzdělání a extremismus* od Nikolaje Demjančuka a Lucie Drotárové a dále o argumenty prof. Jana Volavky PhD., který je profesorem psychologie na New York University School of Medicine.

Petr Bakalář se na prvních stránkách své knihy snaží o navození atmosféry správnosti postoje, kdy dělí vědce zkoumající rasové problémy na dvě skupiny – environmentalisty a hereditalisty.¹⁰² „*Environmentalisté popírají biologické rozdíly mezi rasami v kognitivních funkcích a osobnosti, existující rozdílnosti vysvětlují vlivem prostředí.*“ A naopak hereditalisté „*tvrdí, že rozdíly mezi rasami jsou dány biologicky (hereditárně), a jsou tedy vnějšími podmínkami jen velmi málo ovlivnitelné.*“¹⁰³

Základní otázkou tedy je, zda má na formování člověka větší vliv genetika nebo prostředí. Prof. Jan Volavka to ve svém článku pojmenoval jako dichotomie „*nature or nurture*“. Poukazuje na to, že tato dichotomie je již zastaralá a dávno ztratila smysl, protože je zřejmé, že chování je výsledkem interakcí mezi geny a prostředím. Otázkou pouze zůstává objasnění specifických mechanismů těchto interakcí. Prof. Volavka dále uvádí příklad z oblasti antisociálního chování: „*Je známo, že z některých (ale ne ze všech) dětí, jež vyrůstají ve špatném rodinném prostředí, vyrostou dospělí, kteří se chovají asociálně. Nový výzkum ukázal, že hladina exprese genu, který kóduje enzym monoaminoxidázu, obměňuje efekt špatného rodinného prostředí v dětství. Děti*

¹⁰² Srov. DEMJANČUK, N. *Vzdělání a extremismus*, s. 89.

¹⁰³ Srov. BAKALÁŘ, P. *Tabu v sociálních vědách*, s. 17.

vyrůstající v takovém prostředí jsou chráněny vysokou hladinou této aktivity proti budoucímu antisociálnímu chování. Transkripční aktivita genu se mění pod vlivem prostředí. Vlivy výchovného prostředí mohou vyvolat změny genové exprese, a naučení nebo změněná chování pak mohou zpětně působit změny v prostředí, jež opět vedou k dalším změnám transkripční aktivity. Sériové interakce mezi aktivitou mnoha genů a prostředím probíhají neustále, což činí otázku „nature or nurture“ zcela irelevantní. Etnické skupiny se navzájem odlišují frekvencí polymorfismu (různých forem) týchž genů, a tyto rozdíly jsou publikovány.“¹⁰⁴

Další otazníky nad spolehlivostí některých tvrzení uvedených v této knize jsou vyvolány nalezením protirečení si uvnitř textu.¹⁰⁵ V kapitole *Kritika teorií* Bakalář vyvrací závěry výzkumu, které ukázaly, že mezi dětmi zplozenými americkými bílými a černými vojáky po druhé světové válce v Německu nebyl prakticky žádný rozdíl v inteligenci. Z toho vyplývá, že rozdíl mezi IQ černochů a bělochů je dán spíše sociálně a nikoli biologicky. Odpověď Bakaláře na tento výzkum je: „... IQ se u dětí měřilo mezi 5. a 13. rokem. V tomto věku se ještě plně neukáže genotyp a vliv prostředí má převahu.“¹⁰⁶ Dále v textu se však autor vyhrazuje také k jinému závěru průzkumu, který ukazuje, že průměrné IQ bílých a černých v USA je na severu země vyšší než na jihu, což je důkazem důležitosti role prostředí. Na to Bakalář reaguje odpovědí: „Rozdíl mezi severní a jižní částí USA v průměrném IQ se objevuje již u předškolních dětí, takže je pravděpodobné, že rozdíl má biologickou komponentu.“¹⁰⁷ V prvním tvrzení jsou tedy data o IQ získaná v dětství nic neprokazující, ale již o pár odstavců níže je považuje za průkazné.¹⁰⁸

Na závěr kapitoly se ještě Petr Bakalář zamýšlí nad otázkou „Jak dál?“. V první řadě je podle něj potřeba okamžitě zastavit útoky proti těm, kteří rozdíl mezi rasami zkoumají a vyjadřují se o nich. Dále jsou vyjmenovány možnosti politického řešení momentální situace. Návrhy jsou následující:

¹⁰⁴ Srov. VOLAVKA, Jan. Apologie namísto kritiky. In *Vesmír*. 2003, č. 82, s. 215.

¹⁰⁵ Srov. DEMJANČUK, N. *Vzdělání a extremismus*, s. 94.

¹⁰⁶ Srov. BAKALÁŘ, P. *Tabu v sociálních vědách*, s. 82.

¹⁰⁷ Srov. BAKALÁŘ, P. *Tabu v sociálních vědách*, s. 82.

¹⁰⁸ Srov. DEMJANČUK, N. *Vzdělání a extremismus*, s. 94.

- „Poskytnout finanční kompenzaci lidem s nízkou inteligencí a sklony k delikventnímu jednání (bez ohledu na rasu) výměnou za to, že se rozhodnou nemít dítě, event. jich mít nižší počet. Zároveň podpora těch částí bílé a černé populace, které mají nadprůměrnou inteligenci, aby děti měly.
- Ukončit sociální podporu (např. s pětiletým odkladem) tak, aby R-stratégové nežili na úkor K-stratégů.
- Zavést přísnější tresty včetně trestu smrti.
- Zpřísnění imigračních zákonů.¹⁰⁹

V prvním případě se zkráceně jedná o eugenické řízení porodnosti. Tyto jeho představy jsou ale bohužel absolutně neslučitelné s Ústavou ČR, s Listinou základních práv a svobod, s obecnými principy demokracie a rovnosti.

V kapitole *Judaismus jako skupinová evoluční strategie* vychází Bakalář především z děl psychologa Kevina MacDonalda, který předpokládá, že antisemitismus a perzekuce Židů vychází z jejich vlastního způsobu života. Antisemitismus a perzekuce jsou tedy pouze reakcí společnosti na jejich chování.¹¹⁰ Bakalář dále předkládá nepřehledné množství různých citací. V podkapitole nazvané *Antisemitská propaganda* uvádí citaci od Lindemanna (1997, s. 380), který se vyjadřuje k židovské sexualitě: „... mluví o „jidiš gorilách“ využívajících nežidovské dívky v Anglii: Žádný Žid není větším hrdinou pro Židy než ten, který se může pochlubit tím, že zneuctil křesťanskou dívku.“¹¹¹ Autoři knihy *Vzdělání a extremismus* argumentují tím, že v tomto textu chybí poukaz na tendenci sexuchtivých mužů vyzkoušet si sex s radikálně jinou ženou. Své tvrzení uvádějí na příkladu chování Árijců-Němců vybírajících si Romky z E55 nebo na turisty, kteří cestují za prostitutkami do Thajska.¹¹²

O této kapitole se profesor Volavka vyjadřuje takto: „... je nutno přiznat, že tato část Bakalářovy knihy je nebezpečná. Jestliže si oběti perzekuce svůj osud zavínily samy, pak je možno vysvětlit a omluvit nejen minulé, ale i budoucí perzekuce. Rozsáhlé

¹⁰⁹ Srov. BAKALÁŘ, P. *Tabu v sociálních vědách*, s. 78.

¹¹⁰ Srov. VOLAVKA, Jan. Apologie namísto kritiky. In *Vesmír*. 2003, č. 82, s. 215.

¹¹¹ Srov. BAKALÁŘ, P. *Tabu v sociálních vědách*, s. 158-159.

¹¹² Srov. DEMJANČUK, N. *Vzdělání a extremismus*, s. 95.

*citace antisemitské propagandy bez komentáře nebo se zřejmým Bakalářovým souhlasem mohou někteří čtenáři interpretovat jako pravdivé výroky. Obávám se, že jeho kniha rozhodně nepřispěje k vzájemnému pochopení Židů a nežidů.*¹¹³

Poslední část této knihy je věnována eugenice. Bakalář se při vyjádření o eugenice především odkazuje na R. Lynna. Mezi hlavní principy a cíle eugeniky (podle Lynna) patří: „*Jisté lidské vlastnosti jsou hodnotné. Ty nejdůležitější z nich jsou zdraví, inteligence a mravní charakter. Tyto kvality jsou hodnotné, protože jsou základem pro intelektuální a kulturní úspěchy společnosti, kvalitu jejího života a její ekonomickou, vědeckou a vojenskou sílu. Zdraví, inteligence a mravní charakter jsou do velké míry determinovány. Z tohoto důvodu je možné tyto kvality geneticky zlepšovat... Eugenika slouží potřebám jedinců i celé společnosti. Společnosti, které budou eugeniku využívat, získají velkou výhodu nad těmi, které ji budou odmítat.*“¹¹⁴ „*V druhé polovině 20. století se v západních zemích začíná prosazovat hodnotový systém, který je k eugenice nepřátelský. Změna spočívá v tom, že práva jedince byla rozšířena na úkor práv státu. Změna těchto hodnot vedla k odmítání eugeniky – je totiž založena na tom, že stát má právo se chránit tím, že bude regulovat reprodukční svobody svých občanů.*“¹¹⁵

Prof. RNDr. Jiřina Relichová, CSc., která je velmi uznávanou autoritou v oblasti genetiky, ve svém příspěvku nazvaném *Eugenika a genetické testování* uvádí: „*Eugenici předpokládali, že lidem leží na srdci blaho skupiny více než vlastní blaho. Lidé se proto měli vzdát možnosti se svobodně rozmnožovat a měli se podřídit vůli státu. Zde nastal hlavní problém. Podle čeho se bude určovat, kdo je vhodný pro rozmnožování a kdo ne. Na rozdíl od jednoduše definovatelných znaků jako například barva květu, tvar lusku atd. se totiž nenapravitelný kriminálník definuje velmi těžko.*“¹¹⁶

Další problémem při obhajobě eugeniky je, že z principu nelze striktně definovat, co je lepší a co horší, co je ještě dobré a co je už špatné, vždy půjde o konsens s širokým přechodovým pásmem. Například méně inteligentní člověk může být velmi zručným řemeslníkem, který je pro společnost velmi prospěšný. Na druhou stranu například velmi

¹¹³ Srov. VOLAVKA, Jan. Apologie namísto kritiky. In *Vesmír*. 2003, č. 82, s. 216.

¹¹⁴ Srov. BAKALÁŘ, P. *Tabu v sociálních vědách*, s. 247 – 248.

¹¹⁵ Srov. Tamtéž, s. 251 – 252.

¹¹⁶ Srov. RELICHOVÁ, Jiřina a Zbyněk DOLEJŠÍ. *Eugenika a genetické testování*. In: *Masarykova univerzita: Katedra genetiky a molekulární biologie* [online]. [cit. 2011-07-24]. Dostupné z: <<http://svp.muni.cz/ukazat.php?docId=187/>>.

inteligentní člověk postrádající empatii může být pro společnost katastrofou. Příkladem může být tzv. „Spartakiádní vrah“ Jiří Straka, který byl velmi inteligentní, ale s velmi nízkou empatií a soucitem (např. při rekonstrukci vražd se tímto spíše bavil a neprojevil sebemenší soucit nad svými oběťmi). Je zde vidět, že Bakalář tuto problematiku chápe velmi zúženě, a to pouze na základě biologické podstaty.

Dále Bakalář uvádí eugenické programy, nejdříve pro negativní eugeniku (ta se snaží omezit plodnost jedinců s nežádoucími vlastnostmi) a posléze pro pozitivní eugeniku (ta se naopak snaží o zvyšování plodnosti jedinců s žádoucími vlastnostmi). U negativní eugeniky navrhuje redukci neplánovaných početí a porodů, sterilizaci vybraných skupin obyvatelstva, licenci pro rodičovství (tzn. každý, kdo bude chtít mít děti, bude muset nejdříve ukázat, že je zvládne vychovat). U pozitivní eugeniky jsou navrhovány přímé finanční postihy za bezdětnost nebo „*mravní apel na morální povinnost lidí s žádoucími vlastnostmi mít dítě.*“¹¹⁷

Nahrazení přírodního výběru eugenickým je však zpochybnitelné od samého základního principu. Prof. Jiřina Relichová ve své práci mimo jiné konstatuje: „*Eugenici se snažili nahradit přírodní výběr, v lidské společnosti už takřka neúčinný, umělým výběrem. Při stanovování kritérií umělého výběru, nahrazující přirozený, zapomněli na to, že přírodní výběr vůbec nepodporuje zdraví, ale pouze úspěch při rozmnožování. Pokud totiž gen nesnižuje průměrný počet přežívajících potomků, může zůstat v populaci běžně rozšířen a nevadí, že současně působí smrtelnou chorobu.*“¹¹⁸

Na konci své knihy Bakalář přiznává, že „*provádění negativní eugeniky skutečně odporuje principům lidských práv a s největší pravděpodobností nedojde v tomto směru ke změně, tj. nikdy se tyto programy nezahájí. Ale principům demokracie také odporuje zákaz moderních biotechnologických metod (např. pozitivní embryonální selekce). Pokud se některým lidem nelíbí, nikdo je nenutí, aby je využívali. Nemají však právo přikazovat jiným, co mají či nemají dělat (jejich svoboda není rozhodnutím druhých nijak omezována).*“¹¹⁹

¹¹⁷ Srov. BAKALÁŘ, P. *Tabu v sociálních vědách*, s. 289 – 290.

¹¹⁸ Srov. RELICHOVÁ, Jiřina a Zbyněk DOLEJŠÍ. Eugenika a genetické testování. In: *Masarykova univerzita: Katedra genetiky a molekulární biologie* [online]. [cit. 2011-07-24]. Dostupné z: <<http://svp.muni.cz/ukazat.php?docId=187/>>.

¹¹⁹ Srov. BAKALÁŘ, P. *Tabu v sociálních vědách*, s. 313 – 314.

Doc. Ing. PhDr. Petr Kokaisl Ph.D., uznávaný antropolog, se ve své knize *Základy antropologie* vyjadřuje k problematice eugeniky následovně: „*Eugenika, jako snaha o vylepšení lidského genomu, je jednou z nejhorších manipulací s lidskou důstojností.*“¹²⁰ „*Všechny nápady, počítající s vylepšením společnosti na úkor jejích jednotlivých členů, je zapotřebí velice důrazně odmítat, protože ničí samotnou podstatu lidství a člověka jako takového. Zároveň je nutné odmítat jako nejvyšší formu diktatury zasahování do lidského života právě v těch nejintimnějších záležitostech a pak v záležitostech nejzákladnějších – v otázce rozhodování o životě a smrti jedinců, kteří se do konceptu šťastné společnosti nemusí hodit.*“¹²¹

¹²⁰ Srov. KOKAISL, P. *Základy antropologie*, s. 65.

¹²¹ Srov. Tamtéž, s. 67.

3. Etické reflexe

Úpadek hodnot zásadních v lidském životě v době vrcholného nacismu má silný etický rozměr. Jaký vlastně byl pohled nacismu na člověka? Aby mohla být tato otázka zodpovězena, je vhodné začít od základnější otázky „co je člověk“, na kterou podávají odpověď filozofická a teologická antropologie. Po jejím zodpovězení je pak možné prozkoumat roli člověka v pojetí nacismu a zamyslet se nad jeho pokřivenou etikou a vychýleným svědomím.

Hlavní atributy a ideje nacismu byly již obsaženy v názorech některých významných filozofů antiky. Zajímavou etickou reflexí je širší polemika nacismu z pohledu historických období, kdy je koncept nacismu virtuálně předložen k posouzení nejvýznamnějších filozofů od antického Řecka až po německé filozofy 40. let 20. století.

V kontrastu s nacistickou ideologií a jejími atributy je princip rovnosti mezi lidmi. Proč tato dnes již v moderních západních společnostech hluboce zakořeněná a nakonec i velmi přitažlivá myšlenka prohrála v souboji s nacismem? Na tuto otázku jsou dále hledány odpovědi společně s uvedením dalšího vývoje myšlenky rovnosti po druhé světové válce a jejího pevného ukotvení v moderní demokracii.

3.1. Nacismus a člověk

Při rozboru vztahu nacismu a postavením člověka v něm je nutné nejdříve nadefinovat samou podstatu člověka a jeho místo ve společnosti. Těmito tématy se zabývá antropologie. Dále je tedy nejdříve nadefinován moderní pohled na člověka, a to ze dvou rovin – z pohledu filozofické antropologie a následně z pohledu antropologie teologické. Poté je již možné obrátit pozornost k roli člověka z pohledu nacismu a pokračovat polemikou nad etikou a svědomím národního socialismu.

3.1.1. Člověk z pohledu filozofické a teologické antropologie

Nejprve však k významu slova antropologie. Tento pojem vyjadřuje nauku o člověku, která vychází z trvalé reflexe člověka o sobě samém a jeho podstaty. Antropologie je produktem až novověké a modernistické filozofické úvahy. Za počátek dějin antropologie je považováno dílo O. Casmanna, který tímto výrazem označil

psychologii člověka a jeho odlišnost od ostatních živočichů. Až během 17. století vstoupil tento termín do filozofického kontextu. Podnětem utváření novověké antropologie byl rozštěp moderní filozofie: filosofie – odklon od již tradiční metafyziky a přírodní filozofie a příklon k přirozenému světu člověka. V první polovině 19. století se antropologií označovaly různé etické systémy a až v druhé polovině 19. století se začíná konstituovat jako samostatný obor, a to zvláště v důsledku rozvoje biologických nauk o původu člověka a rasových teorií. V současné době je antropologie rozvinuta do více dílčích směrů, jako je např. antropologie psychologická, fyziologická, genetická atd.¹²²

O člověku jsou vyslovována různá tvrzení, která ho buď vyzdvihují na úplný vrchol všeho, nebo která ho naopak ponižují až k samotnému dnu. Tato protichůdná tvrzení se snaží zodpovědět na základní otázku: „Co je vlastně člověk?“. Je to osoba, individuum, soubor buněk? Co utváří naše bytí, náš život? Právě na tyto otázky se pokouší antropologie odpovědět. Dále jsou uvedeny dva antropologické směry:

- filozofické antropologie a
- teologická antropologie.

Filozofická antropologie

Podle *Filozofického slovníku* je základní vymezení filozofické antropologie nejednotné. Můžeme ji vnímat jako speciální filozofickou disciplínu, nebo jako způsob filozofického myšlení, který proniká různými filozofickými obory, jimž dává spojující motiv ve snaze o uchopení reálného, plného bytí člověka a jeho místa v kosmu. Avšak v dějinách filozofie se názory na přítomnost tohoto myšlení různí. Základní teze Maxe Schelera, Michaela Landmanna a představitelů antropologizace filozofie ve 20. století měla za to, že filozofie byla vždy antropologií. Proti tomu namítá Helmut Plessner, Jürgen Habermas a především Odo Marquard, že filozofická antropologie je novověkou otázkou člověka po sobě samém, která se teprve v první třetině 20. století začíná filozoficky systematizovat. Určující roli pro utvoření konvenčního určení filozofické antropologie, podle které je naukou o podstatě člověka, jeho určení a přirozenost, sehrála definice Immanuela Kanta v jeho knize *Kritika čistého rozumu*. Ta je

¹²² Srov. KOLEKTIV AUTORŮ. *Filozofický slovník*, s. 27.

formulována čtyřmi základními otázkami: „*Co mohu vědět, co mohu konat, v co mohu doufat a co je člověk.*“ Filozofická antropologie je podle Kanta filozofií člověka, jejímž úkolem je poznat svět člověka a jeho poměr ke společenskému prostředí. Počátkem 20. století se filozofická antropologie vymanila z podřízené pozice praktické filozofie, a to zejména díky dílům M. Schelera a H. Plessnera. Moderní filozofická antropologie vychází z předpokladu existence jedné univerzální vlastnosti člověka (antropologické konstanty), a teprve je-li odhalen vznik a působení této vlastnosti, stává se pak odpovědí na kontingenci a nezajištěnost lidské existence. Mezi projekty těchto konstant patří například Schelerovo „otevřenost ke světu“, Plessnerova „excentricita“ a Gehlenův „nedostatek“ (člověk jako *Mängelwesen*).¹²³ Schelerovo pojetí vychází ze schopnosti člověka zdržet se pudů a žádostivosti, a tím přesáhnout svou biologickou výbavu. Právě tím, že člověk motivuje své jednání nezávisle na pudech, může jednat otevřeně ke světu. Plessner nazírá na člověka jako na bytost, která disponuje sebeuvědomováním, prožívá sebe sama jako střed své existence, a právě z toho důvodu je schopen vyjít nad svět existujícího (nad sebe sama). Skrze tuto schopnost nadhledu a reflexe se podle Plessnera člověk stává osobou. Naproti těmto tvrzením, která začínají u ducha, Gehlenův nedostatek se zakládá na biologické vybavenosti člověka. Člověk podle něj nemá určené speciální místo ve světě, postrádá vysoký stupeň specializace orgánů (jako mají zvířata) a chybí mu spolehlivé vedení instinkty. Těmito nedostatky se člověk liší od zvířat, a proto je osoba, podle Gehlena, bytostí nedostatku.¹²⁴

Na konci 60. let se na povrch dostává antropologizace moderní filozofie, současně s kulminací antropologického redukcionismu, který převádí poznatky o člověku na společného jmenovatele univerzální podstaty. Od počátku 70. let se pod vlivem zejména kulturní antropologie prosazuje nedůvěra v totalizující podstatu člověka a problematiku určení člověka přenáší jeho dějinnosti a do jeho zkušenosti se světem (diachronní a synchronní prvek moderní filozofické antropologie). Filozofická antropologie 21. století je ovlivňována realitou pluralismu kulturních forem, způsobů a obměn, které se odráží v rozšiřující se nabídce možných filozofických cest k člověku, přičemž si

¹²³ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ. *Filozofický slovník*, s. 27.

¹²⁴ Srov. KREJČÍ PREISSOVÁ, Andrea a Magdalena MILATOVÁ. Filozofická antropologie. In: *Filozofická fakulta UP: Katedra sociologie a andragogiky* [online]. [cit. 2011-02-02]. Dostupné z: http://www.ksoc.upol.cz/fileadmin/ksa/kulturni-antropologie/frvs/5_filan.pdf

žádná z nich nemůže nárokovat více, než být pouze specifickým pohledem na určitou dimenzi v pohledu na člověka.¹²⁵

Teologická antropologie

Podstata teologické antropologie vychází z teologických výpovědí o člověku, které obsahuje téměř každá systematická teologie.

Biblický slovník hovoří o člověku jako:

- celostní bytosti, jejíž duše, tělo a duch tvoří jednotu v každém životním projevu;
- stvoření k obrazu Božímu, které naznačuje nikoliv cíl lidského vývoje, nýbrž jeho postavení před Bohem. Slovo obraz zde znamená stání před Bohem, je to místo, kde je člověk člověkem. A z tohoto pohledu plyne i veškerá lidská důstojnost a nedotknutelnost člověka a jeho života.

V Genesis, 1. knize Mojžíšově se doslova píše: „*Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, stvořil ho, aby byl obrazem Božím, jako muže a ženu je stvořil.*“¹²⁶ Biblické učení Starého zákona tedy člověka ukazuje jako vrchol stvoření, jako toho, kdo je určen ke společenství s Bohem, jako toho, kdo je ve své podstatě jedinečný.

Nový zákon již o člověku pouze dodává fakt lásky k bližnímu, který je jeho životním postojem, nikoliv pouze určitou emocí.¹²⁷

Základní otázky, prolínající se dějinami křesťanského uchopování člověka, jsou nesmrtelnost, která je spojená s problémem personality, dále stvořenost (stvoření k obrazu Božímu), dění spásy a dějiny spásy (respektive dějinnost člověka) a problém individuace člověka. Odpovědi na tyto otázky a s nimi spojené problémy dávají vzniknout křesťanskému obrazu člověka. První tradiční definici osobnosti vymezil již latinský filozof a spisovatel, zvaný jako „poslední Říman“, Boëthius (kolem 480 – 524) – „*persona est rationalis natura individua substantia*“, tedy: „... *jednotlivá podstata*

¹²⁵ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ. *Filosofický slovník*, s. 27-28.

¹²⁶ Srov. *Život z víry*, s. 22.

¹²⁷ Srov. BIBLICKÝ SLOVNÍK. Dostupný na WWW: <http://cb.cz/praha2/bib_slovník_novotny/0100-0150.pdf>.

rozumem obdařené přirozenosti“ Což znamená, že osobnost je zde vnímaná jako celek.¹²⁸

Také encyklika *Gaudium et Spes* (v překladu radost a naděje), která je jedním z dokumentů Druhého vatikánského koncilu, se ve své první kapitole zabývá člověkem. Začíná tím, že člověk byl stvořen k Božímu obrazu, a že dostal schopnost poznávat a milovat svého Stvořitele. Člověk ale Bohem nebyl stvořen jako osamocený, nýbrž „jako muže a ženu je stvořil“ (Gn 1,27). Tímto spojením je vyjádřena niterná přirozenost člověka, jako společenské bytosti, která by bez vztahu k ostatním nemohla žít ani rozvíjet své vlohy.¹²⁹

Dále se encyklika jen v krátkosti zmiňuje o hříchu, kdy praví, že i přes to, že byl člověk stvořen ve stavu svatosti, zneužil své svobody, povstal proti Bohu a zatoužil dosáhnout svého cíle mimo Boha. Proto, bádá-li člověk ve svém srdci, poznává, že je nakloněn i ke zlému, tedy že je sám v sobě rozdělen. Je to totiž hřích, který člověka umenšuje, a který mu brání v dosažení plnosti.¹³⁰

Následující článek encykliky se věnuje podstatným složkám člověka, jako je tělo a duše, které spolu tvoří jednotu. Protože tělo bylo stvořeno Bohem a posledního dne mělo být vzkříšeno, nesmí člověk svým tělesným životem pohrdat, nýbrž jej považovat za dobré a hodné úcty. Stejně tak se člověk dobírá hluboké pravdy, když akceptuje, že má nesmrtelnou duši, a že jeho důstojnost je založena v jeho povolání ke společenství s Bohem. Až Kristus, který je v této encyklice nazýván jako nový Adam, plně odhaluje člověka jemu samému a dává mu poznat vznešenost jeho povolání.¹³¹

Tato encyklika ve své první kapitole, nazvané důstojnost lidské osoby, poodkrývá co je z teologického hlediska člověk, jeho podstatné složky, důstojnost svědomí, vznešenost svobody, ateismus a konečně Krista, jako nového člověka.

3.1.2. Role člověka v pojetí nacismu

Nacismus ve svém pojetí role člověka ve společnosti a v životě vychází především z Darwinovy evoluční teorie. Člověk pro nacismus nepředstavuje nic víc, než pouhého

¹²⁸ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ. *Filosofický slovník*, s. 29, 55.

¹²⁹ Srov. II. VATIKÁNSKÝ KONCIL. *Gaudium et spes*, čl. 12.

¹³⁰ Srov. Tamtéž, čl. 13.

¹³¹ Srov. Tamtéž, čl. 14.

vyššího živočicha, který se řídí základním zákonem přírody – bojem o přežití a svým pudem sebezáchovy. Tento zákon přírody je základním principem veškerého lidského jednání. Jednotlivec musí vědět, že žije a umírá pouze pro zachování druhu. Člověk jako jedinec nemá žádný smysl bez svého druhu, proto se musí pro národ (árijský druh) úplně odevzdat a být pro něj schopen obětovat i to nejcennější co má, vlastní život. K problematice odevzdání se ve prospěch národa se Hitler vyjadřuje následovně: „*Do řad našich svazů patří ti němečtí muži, kteří jsou v duchu starých frontových bojovníků roku 1914 připraveni žít a zemřít pro svou vlast. Především obětává německá mládež nabízí zářivý příklad plnění povinnosti a věrnosti hrdinské smrti.*“¹³²

Veškeré zájmy a život jednotlivce ustupují zcela do pozadí před zájmy státu. V rámci nacistického světonázoru je člověk pouze dočasnou součástí dlouhodobě existujícího organismu (národ). Jeho život má smysl pouze za předpokladu, pokud slouží svému rasovému kolektivu v jeho věčném zápase. Národ v nacismu znamená stát a stát znamená národ. Všichni tvoří jeden velký živoucí organismus, jehož osud je základnou bytí všech jeho částí. V říši, kterou chce Hitler vybudovat, je státním občanem pouze ten, kdo je příslušníkem národa a národním příslušníkem je pouze ten, kdo je árijské krve.¹³³

Důležitou podmínkou pro status Německého občana je také zdraví a síla. Protože jak Hitler uvádí: „*V přírodě zanikne všechno, co není životaschopné, co je slabé, jen člověk zachraňuje a vychovává života neschopné jedince.*“¹³⁴ Hitler dále vyjadřuje názor, že stejně tak, jako se příroda nezaobírá zachováním existujícího slabého jedince, má se i v lidském životě méně starat o existující „špatné“ a zajistit budoucímu vývoji od počátku zdravější cesty. Ve středu života pak stojí rasa a prioritní snaha o zachování její čistoty, respektive čistoty krve.¹³⁵

Zajímavá je i nacistická představa hlavního cíle manželství. Hlavním úkolem manželství je podle nacismu rozmnožování a tím zachování druhu a rasy. V tomto vidí nacisté jediný úkol a smysl manželství. Správnost manželství tak může být měřena pouze podle toho, jak svědomitě plní tento úkol. V této souvislosti doporučuje nacismus

¹³² Srov. HORNÍK, J. *Proč holocaust aneb Hitlerova vědecká mesianistická vražda*, s. 260.

¹³³ Srov. Tamtéž, s. 282.

¹³⁴ Srov. HITLER, A. *Monology ve Vůdcově hlavním stanu 1941-1944*, s. 121

¹³⁵ Srov. HORNÍK, J. *Proč holocaust aneb Hitlerova vědecká mesianistická vražda*, s. 267.

včasný sňatek, který dává mladému manželství ještě onu sílu, z níž může vzejít zdravé a odolné potomstvo.¹³⁶ O důležitosti čistoty krve se Hitler vyjadřuje takto: „... *existuje pouze jedno nejsvatější lidské právo a toto právo je zároveň nejsvatější povinností, totiž: starat se o to, aby krev zůstala čistá, aby opatrováním nejlepšího lidství dala možnost ušlechtilejšímu vývoji těchto bytostí ... Národní stát v první řadě pozvedne manželství z úrovně trvalé rasové hanby, aby mu dal posvěcení oné instituce, která je povolána k tomu, aby plodila věrné obrazy Pána, nikoli zmetky mezi člověkem a opicí.*“¹³⁷

V případě, že tedy mladá, zdravá, německá žena s čistou krví porodí zdravé dítě, může být tento mladý člen národa vychován v hodnotného člena pro pozdější rozmnožování.

Důraz je kladen i na oblečení mládeže, které má být uzpůsobené účelu tělesného otužování. Nejen v době povinné školní docházky, ale i po ní musí národní stát provádět tělesné otužování mládeže, přičemž tato výchova může být určitou přípravou na vojenskou službu. Po ukončení této služby má chlapec dostat dva dokumenty: diplom státního občana a zdravotní atest, který slouží k potvrzení tělesného zdraví pro manželství. Ze stejných hledisek provádí národní stát také výchovu dívek, kde je hlavní důraz kladen na tělesný výcvik, v druhé řadě na duševní a v posledku na duchovní hodnoty. Nejvyšším cílem výchovy žen je jejich role jako budoucí matky. Dalším důležitým aspektem výchovy malých nacistů je osvěta o důležitosti a podstatě čistoty krve.¹³⁸

Podstatným aspektem v oblasti čistoty krve a rozmnožování je víra nacismu v eugeniku. Práním je odstranit každý „nádor“, který rozleptává život jeho národa, protože zachování národa je důležitější než zachování jeho ubožáků.¹³⁹

Nacismus tedy usiloval o vytvoření společnosti rasově čistých árijců naprosto podřízených svému Vůdci, která by dlouhodobě obstála a byla schopná prosadit se v silné mezinárodní konkurenci. Do této společnosti ale již nezapadli tělesně nebo duševně postižení, občané nečisté krve a Židé. Tuto společnost tvořili výhradně nositelé árijské krve. I přes to, že Hitler byl extrémní antisemita, což znemožňovalo jakoukoli

¹³⁶ Srov. HORNÍK, J. *Proč holocaust aneb Hitlerova vědecká mesianistická vražda*, s. 273.

¹³⁷ Srov. Tamtéž.

¹³⁸ Srov. Tamtéž.

¹³⁹ Srov. Tamtéž, s. 275.

rovnost v německé nacistické společnosti, však neklade na roveň ani jednotlivce s árijskou krví. To vysvětluje tím, že i když je jejich krev stejná, v jednotlivostech se liší velmi jemnými rozdílnostmi. Důležité je rozpoznat ty nejhodnotnější a poskytnout jim vliv, který bude sloužit užitku národu. Hitlerovým světonázorem v této oblasti bylo dát Zemi nejlepšímu národu, tudíž i v rámci národa zajistit nejlepším hlavám vedení a nejvyšší vliv na základě myšlenky osobnosti.¹⁴⁰

3.1.3. Etika a svědomí nacismu

První příkazání národního socialismu bylo: „*Miluj Německo nade všechno na světě a svého soukmenovce (Volksgenosse) jako sebe sama!*“¹⁴¹

K sekulární etice národního socialismu, která Zlaté pravidlo vztahuje jen na členy árijské komunity, se váže i pojem „svědomí nacismu“. Autorka stejnojmenné knihy Claudia Koonz popisuje čtyři základní rysy nacistického pojetí společnosti, kdy ze čtyř pilířů, definující nacistické svědomí, měly tři své protějšky v jiných kulturách a pouze čtvrtý pilíř nenacházel historickou podobnost.

Prvním pilířem nacistického svědomí byla představa, že „... život národa je jako život organismu, který je vymezený obdobím zrození, růstu, rozpínavosti, úpadku a zániku.“. Tento pohled můžeme sledovat i u dřívějších autorů, jako je například Herbert Spencer, který popisoval vývoj barbarských kmenů směrem k civilizaci jako triumf nadřazeného sociologického organismu.¹⁴² Na počátku 20. století se stále více dostávaly napovrch beznadějně názory o tom, že „dospělý organismus“ bude muset bojovat o holé přežití a bránit se degeneraci a konečnému zániku. Ve 30. letech, kdy dosáhla nezaměstnanost 30% úrovně, naléhali evropští politici na občany, aby všechny své síly věnovali snaze o přežití společnosti. V té době také naléhali představitelé katolické církve, inspirovaní encyklikou *Quadragesimo Anno*, na zvýšení sociální účasti bohatých s chudými. Ve Třetí říši pak nacisté vyzývali všechny etnické Němce, aby „... zapomněli na hrabivost a pracovali pro dobro celého národa.“.

¹⁴⁰ Srov. HORNÍK, J. *Proč holocaust aneb Hitlerova vědecká mesianistická vražda*, s. 263.

¹⁴¹ Pozn. Tyto etnické zásady nacistů zachytil ve svém svazku J. Goebbels pod názvem *Abeceda nacionálního socialismu*.

¹⁴² Srov. KRIEGEL, J. *Oxfordský slovník světové politiky*, s. 427.

Druhým předpokladem nacistického svědomí bylo přesvědčení, že „... každá komunita si tvoří vlastní hodnotový systém, odpovídající její obecné povaze a také prostředí, v němž se vyvíjí.“. Nacističtí teoretikové používali kulturní relativismus jako nástroj pro vysvětlení jejich vlastní rasové nadřazenosti.

Třetí pilíř nacistického svědomí ospravedlňoval „... přímou agresi proti nežádoucím skupinám na dobytých územích, kdykoli to mohlo vítězi posloužit nějakou dlouhodobou výhodou“. Rozpínání západní kultury bylo svými zastánci charakterizováno jednak jako ekonomicky výhodné a jednak jako morálně prospěšné. Údajná nadřazenost Evropanů pak umožňovala, zejména ve válečném stavu, morálně ospravedlnit vyhlazování nižších civilizací.

Čtvrtý základní nacistický činitel stvrzoval oprávnění vlády anulovat právní ochranu plně integrovaných spoluobčanů na základě jejich etnické příslušnosti. Tímto se rozumí státem sponzorované etické čistky, které tehdy neměly zásadní historický precedens. Války a revoluce v minulých stoletích byly doprovázeny násilím a útlakem členů poražených sekcí právě z důvodu příslušnosti k nepřátelským hnutím. Naopak Židé v nacistickém Německu se žádného povstání nezúčastnili. Židé byli plně začleněni do majoritní skupiny obyvatelstva. I přesto byli označováni jako parazité, kteří číhají v nitru organismu etnika, aby mohli v pravou chvíli zaútočit a zabít německý „Volk“. Nacistická politika se v tomto lišila od ostatních etnicky zaměřených zásahů a tím, že byla zaměřena na své spoluobčany, kteří nenesli žádné fyzické či kulturní znaky odlišnosti.¹⁴³

Hitler v *Mein Kampf* vysvětluje mimo jiné i význam symbolu hákového kříže, který popisuje takto: „Jako nacionální socialisté v naší vlajce vidíme náš program. V červené vidíme sociální myšlenku hnutí, v bílé nacionálněsocialistickou, v hákovém kříži poslání boje za vítězství árijského člověka a zároveň s ním také vítězství myšlenky tvůrčí práce, která sama byla věčně antisemitská a antisemitská bude.“¹⁴⁴

¹⁴³ Srov. KOONZ, C. *Svědomí nacismu*, s. 11-17.

¹⁴⁴ Srov. HORNÍK, J. *Proč holocaust aneb Hitlerova vědecká mesianistická vražda*, s. 303.

Hákový kříž je tedy symbolem jednak poslání, jehož základem je boj za vítězství Árijců a za druhé vítězství myšlenky tvůrčí práce. Hitler ještě doplňuje, že taková práce je věčně antisemitská a bude antisemitská.¹⁴⁵

3.2. Pohledy na nacismus v kontextu historických období

Myšlenková spekulace „jaký by byl postoj významných filozofů k nacismu“ vytváří zajímavý virtuální prostor umožňující podkrytí historických souvislostí nacismu ve filozofickém podhoubí. Toto je právě námětem následujících úvah, kdy je vždy spekulativně na nacismus nahlíženo očima nejvýznamnějších filozofů od starověkého Řecka až po významné filozofy žijící v době vrcholného nacismu. Tato část je tedy reflexí nacistické filozofie z pohledu těchto významných myslitelů v kontextu názorového proudu kulturní epochy, ve které žili. Při tomto výletu do historie je úmyslně přeskočeno období středověku (i když je relativně dlouhé), které mělo pouze minimální vliv na vývoj nacismu a jejího hlavního konkurenta demokracie.

3.2.1. Pohledy na nacismus v kontextu antické filozofie

Exkurze za nejvýznamnějšími filozofy antického Řecka prochází trasou od Sokrata přes Platóna a Aristotela s konečnou zastávkou u sofistů a stoiků. Nemůže být opomenuta ani otázka lidské důstojnosti a rovnosti v pojetí antiky. Tímto je popsán a připraven kontext pro závěrečnou reflexi nacismu z pohledu antiky.

Sokrates

Byl odpůrcem sofistů, ale z jejich filozofie si dovedl vybrat to, co vyhovovalo jeho světovému názoru. Sokrates se dožadoval pravdy a věřil, že každý kdo ji hledá, ji také najde. Jednou z jeho hlavních tezí je, že ctnost se získává věděním, protože poznání samo o sobě dostačuje k tomu, aby člověka dovedlo k dobru, a že lidé jednají špatně a podle pouze z hlouposti. Z toho také vyplývá, že hřích je pouze omyl vzniklý tím, že člověk chtěl něco špatného, přičemž si ale myslel, že je to dobré. Ctnost se dá naučit, ale předmětem tohoto učení je sám člověk. Sokrates viděl v rozumu obrovskou sílu, která organizuje život. Učil tedy, že je nutné tuto sílu tříbit a zpevňovat, a že touto cestou člověk dochází právě blaženosti, *eudaimonii*. Podobně kriticky se Sokrates díval

¹⁴⁵ Srov. HORNÍK, J. *Proč holocaust aneb Hitlerova vědecká mesianistická vražda*, s. 303.

na lidské společnosti. Domníval se, že není možné zlepšení, dokud se nezlepší jednotliví občané. Proto usiloval o vzkříšení autority zákonů, které sofistické znehodnotili.¹⁴⁶

Sokrates byl přesvědčen, že člověk (respektive lidé) dělá chyby, protože neumí správně používat svůj rozum, že lidé jednají pouze na základě svých domněnek a přesvědčení, místo toho, aby se snažili o skutečné poznání. Podle Sokrata totiž nikdo nepáchá zlo záměrně, protože cílem každého je vést dobrý život a být šťastný.¹⁴⁷

Platón

Nejvýznamnější součástí Platónovy filozofie je nauka o idejích. Při zkoumání jednotlivých vlastností Platón hledal jednotící ohnisko, které posléze nazval eidos či idea. Ideje jsou podle něj neměnné esence, které umožňují poznání a myšlení, a které mají svůj vlastní, od toho našeho oddělený, svět.¹⁴⁸

Osou, která prolíná Platónovu filozofii, je právě jeho učení o idejích. K poznání pravdy totiž nestačí pouze poznání smyslové, které je nejisté a nedokonalé, nýbrž je potřeba proniknout za jejich nejistotu a nedokonalost a objevit jejich konzistentní smysl. Jde tedy o to rozumem poznat, co ctnost znamená, a právě to je pak idea ctnosti. Svět idejí je svět absolutního jsoucna, který je věčný, neměnný a dokonalý. Náš svět je poznáván smysly, svět idejí zase rozumem. Platón má za to, že jedině svět idejí je opravdu skutečný, kdežto náš svět je pouze jeho odleskem.¹⁴⁹

Nejvyšší idejí je idea dobra. Být dobrý tedy znamená mít účast na ideji dobra a to je podle Platóna nevyšší úloha a účel, ke kterému má „lidská celost“ směřovat.¹⁵⁰

Platón ale nebyl pouze abstraktní myslitel. Zážitek odsouzení jeho velkého učitele demokratickým tribunálem jej vedl k sepsání spisu *Ústava*, která je sociálně reformním plánem organizace ideálního státu. Platón rozlišuje 5 forem zřízení, přičemž nejlepší je pro něj vláda aristokracie. Avšak nikoliv rodová vláda aristokracie, nýbrž vláda filozofů. Filozofie totiž poskytuje skutečnou moc, protože ona jediná zná cestu

¹⁴⁶ Srov. NEFF, V. *Filosofický slovník pro samouky neboli Antigorgias*, s. 362-364.

¹⁴⁷ Srov. KENNY, A. *Stručné dějiny západní filozofie*, s. 42-45.

¹⁴⁸ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ. *Filosofický slovník*, s. 315-316.

¹⁴⁹ Srov. NEFF, V. *Filosofický slovník pro samouky neboli Antigorgias*, s. 273-279.

¹⁵⁰ Srov. Tamtéž.

k pravému vědění. Filozof zná ideje a ideální měřítka, podle nichž by měl každý utvářet svůj život.¹⁵¹

Aristoteles

Aristoteles je dodnes mnoha filozofy považován za největšího filozofa všech dob. Zabýval se logikou, metafyzikou a kosmologií¹⁵², ale pro účel této práce je nejdůležitější prozkoumat jeho etické a politické myšlenky.

Aristoteles přenáší princip zacílenosti či teleologie do oblasti lidského zkoumání a konání. Předpokladem tohoto teleologického vhledu je jeho pojetí duše jako formy či nehmotného principu, zabudovaného v každém živém organismu. Duše není statická, ale účelová a zaměřená k dosažení cíle, k němuž se člověk snaží dospět. Lidská duše je zároveň živočišná, protože má své smyslové vnímání a paměť, a zároveň rozumová, protože má rozum, který je spřízněný s božskou myslí. A právě tyto aspekty poukazují na člověka jakožto na bytost ctící mravní či etické hodnoty. Z Aristotelovy teleologické premisy pak vyplývá, že veškeré jednání, vázající se na intelektuální výzkum, mravní rozhodnutí či na tělesnou činnost, je vedeno svým účelem (cílem), který představuje určité konkrétní dobro. Aristoteles odmítá Sokratovsko-Platónské tvrzení o tom, že když člověk skutečně pozná pravdu, tak musí jednat zákonitě správně.¹⁵³

Jeho etické úvahy nemají pouze individuální, nýbrž kolektivní charakter. Skupiny rozumnosti, tedy uvážlivého chování, přechází též do etické teorie státu. Platón hledal cíl etiky a politiky v idejích, zato Aristoteles opírá své argumenty o zkušenosti a příklady. Vidí, že různé státy a různé historické okolnosti vyžadují různé formy vlády a ideální stát hledá na základě úvah o problémech a výhodách vlád. Aristoteles na rozdíl od Platóna považuje za nejlepší formu vlády monarchii.¹⁵⁴

Na druhou stranu se ale Aristoteles netají tím, že otroky pokládá za samozřejmou nutnost a součást hospodářství. Má za to, že svobodný je ten, který umí rozkazovat i poslouchat a otroci umí jen poslouchat. Otroci jsou otroky od své přirozenosti a vládce potřebují. Něco jako morální rovnost tedy mezi lidmi neexistuje. Podle něj je to

¹⁵¹ Srov. MCGREAL, I. *Velké postavy západního myšlení. Slovník myslitelů*, s. 37-45.

¹⁵² Srov. KOLEKTIV AUTORŮ. *Filosofický slovník*, s. 33-34.

¹⁵³ Srov. MCGREAL, I. *Velké postavy západního myšlení. Slovník myslitelů*, s. 47-53.

¹⁵⁴ Srov. Tamtéž.

podobné jako se zvířaty, která existují proto, aby sloužila lidem. Tvrdil, že nadvláda člověka nad zvířaty je obdobná nadvládě svobodných občanů nad otroky. Tento jeho postoj na druhou stranu odrážel společenskou situaci té doby, kdy tyto postoje byly běžné.

Sofisté a stoikové

Ještě před tím než Aristoteles hlásal, že otroctví je přirozené, sofisté uplatňovali rovnost, a to nejen mezi Řeky a barbary, ale také mezi svobodnými občany a otroky. Z toho pak pro tyto skupiny vyplývaly také shodná práva. Právě prosazování zásadní rovnosti všech lidí patří k zásluhám těchto učitelů moudrosti, řečnictví a gramatiky. Sofista Alkidamas proslul výrokem, který byl zaznamenaný před takřka pětadvaceti stoletími: „*Bůh dal všem svobodu, nikoho neučinila příroda otrokem.*“¹⁵⁵

V rozšíření myšlenky, že všichni lidé jsou si v zásadě rovni, pokračovali stoikové (a dále i např. křesťané). Stoikům vděčíme za vytvoření slova „humanitas“, které je základem našeho výrazu „humanita“ – lidskost. Mezi významné představitele stoiků patří například Seneca, Epiktetos a Marcus Aurelius.¹⁵⁶

Princip rovnosti a stejných práv pro všechny skupiny je základem demokratického uspořádání a zároveň je přímým opakem zásadám nacismu. Na příkladu sofistů a stoiků a většiny ostatních antických filozofů lze demonstrovat, že tento ideologický souboj má velmi hluboké historické kořeny.

Lidská důstojnost a rovnost v pojetí antiky

V antickém Římě se více prosazovalo kontingentní pojetí lidské důstojnosti. Podstatou kontingentního pojetí je, že se důstojnost člověka odvíjí od určitých vnějších znaků, například podle stupně společenského postavení. Lidskou důstojnost nezískává automaticky každý člověk. Především v římské společnosti se vysokého ocenění dostávalo těm, kteří se zaslouhovali za chod obce. Důstojnost zde platila jako veličina, kterou lze svým jednáním rozmnožit nebo pozbýt, nikdo ji nevlastnil jednou pro vždy.

Z tohoto pojetí lidské důstojnosti jasně vyplývá i odpověď na otázku rovnosti. Panovala zde nejen nerovnost mezi svobodnými občany a otroky, ale také nerovnost

¹⁵⁵ Srov. ODEHNAL, I. *Úvod do filosofie člověka*, s. 52.

¹⁵⁶ Srov. Tamtéž, s. 53.

v postavení muže a ženy. Římská společnost byla silně maskulinní a hlava rodiny měla moc nad životem a smrtí ženy, dětí i otroků. Nevěra ženy byla trestána smrtí, nevěra manžela byla všeobecně tolerována. Pravý antický Říman se ženil bez lásky a miloval bez jemnosti a respektu. Antická žena neměla ani plnou právní způsobilost. Měla občanství, ale ne politická práva, nesměla volit a nemohla být zvolena. Na straně druhého můžeme nalézt v římské kultuře jistou inspiraci novými a rovnocennějšími kritérii. Děvčata navštěvují školu s chlapci a dívky z bohatších rodin absolvují další studium. Nicméně římská žena zůstává doma, pečuje o děti a vykonává typické ženské práce. Zásadně odlišné je postavení otrokyň, které pracovaly v nelidských podmínkách v dolech. Na tržnici byly prodávány podle tělesných dispozic ve dvou kategoriích: otrokyně pro práci a otrokyně pro prožitok.

V římském kontingentním pojetí lidské důstojnosti lze shledat určité shody s pojetím lidské důstojnosti v nacistickém Německu. Hitler uznával kontingentní pojetí lidské důstojnosti, i když v té době bylo již dávno překonáno a celá vyspělá Evropa uznávala inherentní pojetí, kde se lidská důstojnost odvozuje z podstaty bytí. Jinak řečeno, lidská důstojnost přísluší každému člověku proto, že je člověk. Antičtí Římané podle kontingentního pojetí dělili společnost na svobodné občany a otroky, nacistické Německo se zase dělilo na Árijce a Židy. V Římě byli otroky většinou obyvatelé jiných zemí, kteří sem byli násilně dovezeni. V nacistickém Německu byli Židé plně integrovanými občany společnosti, ale přesto se jim nedostávalo více práv, než měli otroci v antickém Římě.

I v nacistickém Německu můžeme pozorovat jasně patrnou nerovnost mezi mužem a ženou. Žena byla pro nacismus podřadná, ale na druhou stranu si moc dobře uvědomoval důležitost a nezastupitelnost role matky. Požadoval, aby se žena vrátila ke svému prapůvodnímu poslání matky a hospodyně. Aby byla fyzicky zdravá a silná, protože jen tak mohla žena naplnit smysl svého života, tedy porodit fyzicky zdravé a silné chlapce, bojovníky. V této oblasti můžeme vidět další podobnost mezi antickým Římem a nacistickým Německem.

Reflexe nacismu z pohledu antiky

Odhad názorů řeckých filozofů na ideje nacismu není úplně jednoduchý, a to z mnoha důvodů. Hlavním problémem je zásadní časový odstup dvou tisíciletí, kdy se lidstvo nutně posunulo ve společenském uspořádání, vědeckém pokroku a pochopení

přírodních zákonů. V polovině dvacátého století lidstvo vyvinulo jadernou bombu, zatímco v období řeckých filozofů byly teprve položeny základy matematiky. V době starověkého Řecka a následně i Říma nebylo ani zdání o nějaké mechanizaci zemědělství a celé hospodářství bylo do značné míry závislé na práci otroků. Rozdělení do společenských vrstev bylo v tu dobu zcela přirozené.

Z tohoto pohledu je obtížné i myšlenkově přenést téměř moderní ideologii nacismu, kde klíčovou roli hraje rasismus o dva tisíce let zpět. Rasismus vychází z obecného předpokladu, že si lidé nejsou rovni, a že jsou lidé, tedy v tomto případě rasy, které jsou „lepší“ a „horší“.

Rozdělení do společenských vrstev a zejména existence otroctví byly přirozenou součástí antické doby. Existence otroctví byla postavena podobně jako rasismus na nerovném postavení lidí ve společnosti. Pro antické filozofy byla možná nerovnost v postavení lidí jaksi automatická a lze jim toto jen stěží vyčítat. Někteří z filozofů sice prosazovali demokratické uspořádání a „rovnost“, ale pochopitelně v kontextu dané doby, kdy se tato rovnost vztahovala pouze na svobodné občany, tj. nikoli na otroky. Obdobně volební právo žen bylo v této době mimo realitu. Při spekulaci názoru antických filozofů na nacismus je nutné mít rozdílnost doby a zcela odlišné společenské uspořádání na paměti.

Sokrates by zřejmě aplikoval na nacismus svůj základní přístup a posuzoval by jej svou dialektickou metodou a kritickým myšlením. Klíčový atribut nacismu – rasismus – je ukotven na vědeckých základech Darwinovské evoluční teorie, i když je samozřejmě dnes prokazatelná chybnost této implikace. Je tedy otázkou, zda by Sokrates toto „vědecké“ podložení rasismu akceptoval, nebo zda by odhalil zásadní chyby v nacistické argumentaci. Podobně jako Sokrates i Platón a Aristoteles by podrobili nacismus racionálnímu soudu rozumu, avšak obdobně jako u Sokrata je obtížné spekulovat o jejich závěru. Vysoké nebezpečí rasismu (a nakonec i jeho úspěch) je právě důsledkem faktu, že odhalení chybnosti jeho vědeckého zdůvodnění v evoluční teorii není zcela jednoduché a na první pohled se může jevit jako správné.

Dalším základním atributem nacismu je odstranění parlamentarismu, politické plurality a demokracie a jejich nahrazení principem vůdce. Tuto diktátorskou formu vlády by mohl akceptovat Sokrates, ale jistě by ji odmítli Platón a Aristoteles. Sokrates preferoval státní uspořádání formou monarchie, tj. osvícené vlády jednotlivce,

a z tohoto pohledu by pro něj diktátorský režim nacismu pravděpodobně nebyl problematický. U Platóna již dochází k posunu. Za nejlepší považuje vládu aristokracie, a to nikoliv rodovou vládu aristokracie, nýbrž vládu filozofů. Jedná se tedy o vládu skupiny (ať již jakkoliv určené) a odmítnutí vlády jedinice. Aristoteles považuje za nejrozšířenější dvě základní formy vlády a to:

- demokracii – vláda chudých a
- oligarchii – vláda bohatých.

Za běžných podmínek pak Aristoteles dává přednost některé ze smíšených forem vlády, a to *politei*, tj. ústavní demokracii, která slučuje prvky obou krajních (podle Aristotela čistých) forem s tím, že více prvků přebírá z demokracie.

Základní odmítnutí nacismu starořeckými filozofy lze však předpokládat v kontextu etickém. Jak již bylo uvedeno výše, nerovnost postavení lidí ve společnosti, jehož nejvážnějším projevem bylo otroctví, byla dána nedostatkem zdrojů a v podstatě byla nutností. Nacisty propagovaný rasismus a následná genocida byly z etického pohledu jednoznačně neobhajitelné. Jejich částečně úspěšné prosazení ve společnosti bylo důsledkem represí a silné propagandy vedoucí k potlačení individuálního názoru a prosazení masového chování „stáda“. Z tohoto pohledu lze předpokládat, že velmi silné osobnosti jako antičtí filozofové by si zachovali svou individualitu a dále prosazovali myšlenku mravnosti a cti, která nutně byla v přímém rozporu s potlačováním osobních svobod skupiny obyvatel vedoucí až ke koncentračním táborům a genocidě.

Na druhou stranu i v případě silné osobnosti je oprávněné předpokládat kooperaci s názorovým proudem, který je v souladu s jejím vnitřním názorem, nebo dokonce se takováto silná charismatická osobnost může stát jednou z vůdčích osobností dané ideologie. Tato možnost se otevírá právě u Platóna, který byl zastáncem modelu tzv. uzavřené společnosti. Hlavním principem uzavřené společnosti je, že takováto společnost je postavena na základních idejích, které nelze zpochybňovat, o kterých nelze vést diskuzi. V tomto základu se liší od otevřené společnosti, kde neexistují tabu, a vše je možné podrobit společenské diskuzi. Diskuze se pak odehrává v rovině předkládání argumentů a protiargumentů a jedná se tedy o prosazení rozumu. Podle mého názoru je právě právo jednotlivce vyjadřovat se ke všemu společenskému dění a možnost zpochybnit i základní pilíře společenského uspořádání v podstatě jediným

prvkem, který zprostředkovává zrcadlo společnosti, a tak vytváří zpětnou vazbu. Zpětná vazba má pak efekt korekce chyb, který je zcela zásadní. Uzavřená společnost, postavená na nezpochybnitelné a nediskutovatelné filozofii se strnulým společenským řádem, je základem pro všechny scestné diktátorské ideologie včetně nacismu.

Velmi zajímavá je z tohoto pohledu Popperova interpretace Platónových představ o dokonalém státu. Z této lze usuzovat na Platónovu podporu nacismu. Nedokonalý reálný svět, který můžeme vnímat svými smysly, je pouhým odrazem vyššího, nadřazeného světa idejí. Podle Platónovy teorie idejí (v interpretaci podle Poppera) tedy existuje v transcendentnu svět dokonalých a neměnných idejí, které se nedají rozumově pojmout a tedy je nelze podrobovat otevřené racionální diskuzi – je nutné tyto pouze akceptovat. Jakákoliv odchylka od maximální aplikace světa idejí pak může být pouze k horšímu. Podle Platóna zde historicky původně existovalo právě toto ideální společenské uspořádání, které se vlivem rasové degenerace a následně mravní degenerace postupně ideálnímu stavu vzdalovalo. Věcnou příčinou podle Platóna v Popperově interpretaci byla neznalost jeho vládnoucí třídy možností „šlechtění rasy“. Návrat k ideální uzavřené společnosti vycházející ze světa idejí Platón navrhoval realizovat nastolením kastovního systému o třech vrstvách:

- vládnoucí vrstva,
- vrstva bojovníků a
- pracující vrstva.

Pracující vrstvě upírá právo k ovlivňování společenského uspořádání, protože nemá předpoklady k proniknutí do vysoce abstraktního světa idejí. K tomuto je předurčena vládnoucí vrstva, která je v ideálním případě zastoupena filozofy. Ti jediní mají schopnost pojmout ušlechtilost ryzí dokonalosti nebo se k tomuto alespoň přiblížit. Rozdělení lidí do společenských kast je determinováno jejich přirozenou nerovností, podle které jsou od narození nadáni pro odlišné úkony. Je pak již přirozeným závěrem považovat za spravedlivé, aby lidé konali podle svého předurčení, „konati své a držeti své“. Tímto principem pak obhajuje toto kastovní rozdělení jako vlastně vysoce spravedlivé.

V tomto bodě si dovolím poznámku, jak lze na základě logické posloupnosti téměř správných vyvození dojít k nesmyslnému závěru. Intuitivně je zřejmá nespravedlnost kastovního uspořádání. Klíč k odhalení zdánlivého paradoxu vyvození, z dnešního

pohledu absurdního závěru logickou konsekvencí téměř správných implikací, spočívá právě ve slovíčku „téměř“. Právě drobné chyby a odchylky se postupně kumulují, až ve výsledku tyto drobné odchylky vedou k otočení o 180 stupňů. V tomto spatřuji jejich hlavní nebezpečí, kdy není na první pohled zřejmá chybnost logického postupu a je nutné být kritický ke všem jednotlivostem. Velmi konkrétně se toto nebezpečí naplnilo právě u nacismu, kdy nebyla na první pohled zřejmá jeho zvrácenost, ale „dábel“ se skrýval v jednotlivých detailech, které dohromady vytvořily hrůzný celek.

„*Stejně udělované nestejným by se stávalo nestejným*“, na tomto tvrzení staví Platón svou argumentaci proti demokratické rovnosti, vystavěné na jednoduchém součtu jednotlivých příspěvků, a prosazuje rovnost, postavenou na přisouzení vyšší váhy vládnoucí vrstvě, která podle Platóna vede k maximalizaci prospěchu celé společnosti. Je však nutné Platónovi přiznat jeho finální záměr: štěstí celé obce. Tento primární cíl je však potřeba vnímat z pohledu jeho pokřiveného vidění světa, kdy vycházel z předpokladu spravedlnosti diskriminace většiny populace do podřízeného postavení v kastě pracujících s minimálními právy a z předpokladu, že pracující budou v této druhořadé roli dokonce šťastni. Tyto předpoklady byly mylné a z toho vyplývá i nemožnost naplnění toho správného cíle. Už samotná myšlenka nadřazenosti státu nad zájmy jednotlivce, kde co státu škodí je nespravedlivé a tedy v důsledku nemravné, je chybná a postavená na obrácené prioritě. Podle mého názoru zájem státu vždy musí vycházet ze zájmů svých občanů. Obecně smyslem jakéhokoliv společenského sdružení je prosazování a obhajoba zájmů svých členů. Reálné fungování „neremcající“ pracující kasty pochopitelně předpokládá slepou poslušnost dostatečně indoktrinovaných jedinců s potlačenou osobností.

Tato poslušnost měla být podchycena již na úrovni vzdělávání. Školský systém měl zajišťovat předávání pevných, státem diktovaných poznatků, o kterých nemohla být vedena diskuze. Samostatné uvažování budoucí pracující vrstvy musí být potlačeno a nahrazeno osvojením si těchto vyšších idejí. Liberální uvažování by vedlo ke zbytečnému množství nesouhlasících názorů.

Bohužel z tohoto pohledu lze Platóna zařadit mezi možné přívržence a v krajním případě i propagátory nacismu. Dále je potvrzením tohoto odhadu definice základních pěti prvků Platónova politického programu:

- přísné oddělení tříd,

- osud státu je ztotožněn s osudem vládnoucí třídy,
- vládcí mají monopol na vzdělání a zbraně a nesmí se účastnit na ekonomické činnosti,
- musí existovat cenzura a propaganda,
- stát musí být ekonomicky soběstačný a izolovaný od ostatních států.

V podstatě všechny prvky jsou obsaženy i v politice nacismu. Oddělení tříd má velmi blízkou paralelu v rasové selekci. Lepší rasy měly být v nacismu nadřazené a tvořit elitářskou společenskou vrstvu. Horší rasy – Židé, Romové, ale i Slované měli být rasou porobenou a slepě poslušnou.

Druhý z pěti prvků dokonce snad ani není možné „lépe“ převést do praxe, než se to podařilo Hitlerovi v závěrečném zbytečném boji Třetí říše. Hitler otevřeně prosazoval, že jestliže německý lid pod jeho, zcela jistě správným, vedením není schopen ve válce zvítězit, pak si nezaslouží přežít. Jeho představou byl konec Říše, jeho vlády a celého národa v závěrečném kataklysmatu. Hitlerova sebevražda společně s dobytím Říše je přímo symbolickým naplněním Platónova ztotožnění osudu státu s osudem jejího vládce.

Třetí v řadě – vládcí mají monopol na vzdělání a zbraně a nesmí se účastnit na ekonomické činnosti – byl nacisty také plněn uplatněn. Indoktrinace mládeže v *Hitlerjugend*, nadřazenost árijské rasy, která měla vládnout a nepracovat a nakonec druhá světová válka, jsou přímo se nabízejícími odrazy Platónovy politiky.

Vysokou „kvalitu“ a maximální využití propagandy, ať již přímo Hitlerem, který byl velmi dobrý řečník, nebo jeho ministrem propagandy Goebbelsem, asi není nutné zdůrazňovat. O zavedení přísné cenzury nacisty také nemá smysl se více rozepisovat. A nakonec promítnutí posledního z pěti prvků Platónova politického programu lze v nacismu nalézt nejen v přímém prosazování státní soběstačnosti. Nepřímo je tato idea obsažena ve vytváření „životního prostoru“ realizovaného obsazením Sovětského svazu a plánem Barbarossa.

3.2.2. Pohledy na nacismus v kontextu osvícenství a renesance

V historické návaznosti by měl dále následovat pohled na nacismus očima nejvýznamnějších filozofů středověku. Tato historická etapa přezdívaná dobou temna je však záměrně přeskočena, protože je pro zmíněnou polemiku irelevantní. Výklad

pokračuje reflexí nacismu z pohledu renesance a osvícenství, jejímž nejvýznamnějším filozofem byl Immanuel Kant. V tomto období je již patrný návrat k prosazování jedince jako individuality.

Renesancí označujeme historickou epochu (ale také i umělecký sloh) v období mezi 14. a 17. stoletím. Jeho hlavními charakteristikami byly prosazování individuality a návrat k antice. Slovo renesance pochází z italského slova „*rinascenza*“, což v překladu znamená znovuzrození. Typickými rysy této epochy byly zejména:

- **antropocentrismus** – důraz na lidský rozum a vědecké poznání, zájem renesančního člověka se odvrací od Boha a směřuje k člověku samému;
- **individualismus** – prosazování jedinečnosti člověka – v této době často vznikají životopisy, autoportréty a malíři začínají podepisovat svá vlastní díla;
- **humanismus** – uznávání hodnoty každého lidského života, zdůraznění lidství a solidarity jako základního společenského prvku, odmítání rasismu, xenofobie, ale i jazykové a národností nesnášenlivosti. Opět se více odvrací od Boha k pozemským věcem a pozemskému životu;
- **realismus** – renesance jako umělecký směr, jsou často vybírána témata ze všedního života a přírody (inspirace antikou). V literatuře například vzniká novela, což je povídka ze života obyčejných lidí.¹⁵⁷

Na renesanci dále navazuje osvícenství, které přebírá a dále rozvíjí její základní postoje. Osvícenství je filozofický směr 18. století, který znamenal přelom západního myšlení. Osvícenství, které lze považovat též za životní postoj, odmítá striktní religiozitu a v návaznosti na renesanci upřednostňuje racionalismus, logiku a humanismus. V tomto období jsou položeny základní etické a estetické principy, ze kterých vychází koncepty moderní občanské svobody a rovnosti, lidských práv a současné západní demokracie.¹⁵⁸

Jeden z nejvýznamnějších osvícenských filozofů Immanuel Kant definoval osvícenství jako: „... *osvícenství je vykročení člověka z jeho jím samým zaviněné*

¹⁵⁷ Srov. *Kronika lidstva*. 4., dopl. čes. vyd. Editor Bodo Harenberg, s. 370-371,602-603.

¹⁵⁸ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ. *Filosofický slovník*, s. 302.

nesvéprávnosti. Nesvéprávnost je neschopnost používat svůj intelekt bez vedení jiného. Tato nesvéprávnost je zaviněna námi samými, když její příčinou není nedostatek rozumu, ale nedostatek rozhodnosti a odvahy, používat ho bez cizího vedení.“ Sapere aude! Měj odvahu používat svůj vlastní rozum!, je tedy heslem osvícenství.¹⁵⁹

Immanuel Kant

Tento filozof je natolik významná osobnost, že je nutné se u jeho názorů zastavit déle. Jednou z nejdůležitějších Kantových tezí je nepodmíněný příkaz. Tím Kant rozumí kategorický imperativ, z kterého vyplývá, že člověk není motivován k činu pouze libostí či nelibostí, ale i čistým rozumem. Základní formulace kategorického imperativu zní: „*Jednej tak, aby se maxima tvé vůle mohla stát zároveň i obecným zákonem.*“ Maxima v tomto tvrzení mají charakter empirických orientací a jsou to subjektivní praktické zásady, resp. nejvyšší zásady, podle kterých subjekt jedná. V případě autonomie člověka jde o to, že se čistý rozum sám za sebe stává praktickým rozumem, tudíž rozumná osoba dává sama sobě apriorní mravní zákon (tedy kategorický imperativ) jako zákon jednání. A právě v tomto mravním sebezákonodárství se ukazuje autonomie osoby, ve které je subjekt s to činit účelem sám sebe. Z toho dále vyplývá, že člověk jako rozumová bytost má schopnost sám sobě určovat zákony, a to a priori bez empirické zkušenosti.¹⁶⁰

Reflexe nacismu z pohledu renesance a osvícenství

Renesance a osvícenství jsou ve zcela zřetelném rozporu s hlavními principy nacismu. Renesanční či osvícenský člověk by nutně musel nacismus zavrhnout zejména pro jeho zcela zásadní neshodu s klíčovou myšlenkou humanismu, která se opírá o důraz na lidství a solidaritu, odmítá jakoukoli formu rasismu či xenofobie, ale i národností nesnášenlivosti. Naopak v této době jsou formovány základy moderní západní demokracie.

Nacismus je pochopitelně v rozporu i s filozofií Kanta a jeho kategorickým imperativem. Pro snazší pochopení lze kategorický imperativ přeložit do jednoduchého vyjádření „zlatým pravidlem“: *jednej tak, jak bys chtěl, aby ostatní jednali s tebou.* Toto

¹⁵⁹ Srov. KANT, I. „Odpověď na otázku: Co je to osvícenství?“. In *Filosofický časopis*. 1993, XLI, č. 3, s. 381.

¹⁶⁰ Srov. MCGREAL, I. *Velké postavy západního myšlení. Slovník myslitelů*, s. 340-346.

pravidlo podtrhuje rovnost mezi lidmi. V principu z něj vyplývá požadavek svobody jedince, kde svoboda jednoho končí tam, kde začíná svoboda druhého. Důraz na svobodu jednotlivce je přímo opakem filozofie nacismu, kdy nacismus naopak svobodu jednotlivce potlačuje a zdůrazňuje podřízení se jednotlivce národnímu zájmu. Právě tyto zásady tvoří základ demokracie.

Podle mého názoru, kdyby Kant žil v době nacistického Německa, tak by byl jako aktivní intelektuál, vyjadřující odlišné názory od nacismu, kandidátem pro „jednosměrný výlet vlakem do Polska“. Kant by jako každý humanista-osvícenec nacismus musel odmítnout. Protože právě humanismus a osvícenství byly základem pro moderní demokracii, která je s nacismem obecně v přímém rozporu.

3.2.3. Pohledy na nacismus v kontextu jeho vrcholného období

Zdroj, který by nám mohl pomoci nalézt původ Hitlerovy popularity i mezi vysoce vzdělanými Němci, je pohled na životní cesty filozofa Martina Heideggera a politického teoretika Carla Schmitta, kteří ještě před lednem 1933 nacisty nepodporovali. Po svém obrácení se k nacismu začali otevřeně schvalovat nejen Hitlerovu roli diktátora, ale i nacistický antisemitismus. Tito významní učenci se těšili postavení veřejně činných intelektuálů, kteří před rokem 1933 pracovali v blízkém svazku s kolegy a studenty židovského původu a při svém působení na akademické půdě nedal nikdo z nich najevo inklinaci k antisemitismu. Jejich postoj se změnil pár měsíců po Hitlerově nástupu k moci, kdy oba začali volat po vyčištění politické scény od „etnických cizáků“. Na rozdíl od nacistické „staré gardy“, hlásající vulgární rasismus, poskytli tito noví vyznavači nacismu základy „racionálního antisemitismu“.¹⁶¹

Heidegger a Schmitt se narodili v průběhu jednoho roku 1888-1889, nesdíleli však zkušenosti svých vrstevníků ze zákopů z první světové války, avšak s válečnými veterány se setkávali v posluchárnách a společně truchlili nad padlými. Podobně jako větší část jejich akademických kolegů nesdíleli valné sympatie k výmarskému demokratickému systému. A snad proto, že tito profesori sami zákopovou válku

¹⁶¹ Srov. KOONZ, C. *Svědomy nacismu*, s. 61-65.

nezažili, hýřili jejich akademické články bojovnými metaforami a chválou oběti a na druhou stranu opovrhovali Remarqueovým pacifizmem.¹⁶²

Za výmarské republiky si oba zachovávali rezervovaný odstup od politického dění, avšak dva měsíce po nástupu Hitlerovy vlády vstoupili do NSDAP.¹⁶³

Martin Heidegger

Heidegger je jedním z eminentních filozofů výmarské a později i nacistické doby. Jeho základní myšlenkou byla představa „autentického bytí“, kterou aplikoval zejména na moderní dobu, vědu a techniku. Ve středu jeho zájmu stojí otázka po smyslu bytí, a proto je nejdůležitější součástí jeho filozofie analýza způsobu lidské existence. Člověk podle něj existuje tak, že mu jde pouze o vlastní bytí. Při vsazení do světa je nucen si jednotlivá jsoucna obstarávat a tím pak rozvrhovat své možnosti. Teprve pak autentické rozvržení svých možností, které může být provázené stavy úzkosti, se ukazuje jako základní způsob lidského bytí. Obecně je tedy lidská existence místo, kde se zjevuje bytí, vystupuje ze své skrytosti a tak může být odhaleno ve své pravdě.¹⁶⁴ Autenticita bytí znamená, že je poslechnut hlas svého svědomí, které vytrhává z neautenticity a ve svobodném existování je přijímána vlastní konečná existence jako nejvlastnější úkol.¹⁶⁵

Velkou kritiku od něj sklízel zejména kapitalismus a socialismus, jenž stavěl vědu a techniku do pozice čehosi božského. Heidegger považoval vědu a vykořisťování přírody za symptomy moderní touhy po moci, touhy získat pocit bezpečí a kontroly. Měl za to, že lidstvo by se mělo připodobnit roli zahradníka, který se o svěřené věci stará, střeží je, spravuje, a v pravý čas také nechává být. Naproti tomu se podle něj moderní člověk snaží skrze techniku vynucovat na přírodě svou vůli.¹⁶⁶

Pod dojmem, že Adolf Hitler nabízí nejlepší alternativu k této existenciální krizi modernity, vstoupil v roce 1933 Martin Heidegger do NSDAP. Po necelém roce tuto politiku opustil s tím, že nacismus je spíše symptomem a ne řešením této krize.¹⁶⁷

¹⁶² Srov. KOONZ, C. *Svědomí nacismu*, s. 61-65.

¹⁶³ Srov. Tamtéž.

¹⁶⁴ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ. *Filosofický slovník*, s. 164.

¹⁶⁵ Srov. COLLINS, J. *Heidegger a nacisté*, s. 22-23, 25-27.

¹⁶⁶ Srov. Tamtéž, s. 48-49.

¹⁶⁷ Srov. Tamtéž, s. 18.

Carl Schmitt

Tento politický teoretik a filozof je někdy provokativně označován jako „korunní právník Třetí říše“, který tématu diktatury věnoval celou jednu knihu. Schmitt je zastáncem takzvané diktatury komisaře. Podstata této diktatury spočívala v názoru, že ve výjimečných situacích je potřeba v zájmu ochrany státu (či národa) vybavit určitou osobu mocí rozhodovat bez ohledu na běžné zákony. Pouze takto je možné zajistit dostatečně rozhodnou a pružnou reakci na hrozící nebezpečí. Tento diktátor mohl být jmenován pouze na omezenou dobu maximálně 6 měsíců, po jejímž uplynutí musel ze své funkce odstoupit. I přes to, že měl diktátor v tuto dobu absolutní pravomoc, jednalo se podle Schmitta o institut ukotvený v právu. Působení tohoto komisaře nevede ke zrušení zákonů, pouze mu umožňuje jednat po určitý čas i mimo ně. Jistou obdobu tohoto typu diktátorských pravomocí našel Schmitt v textu článku 48 výmarské ústavy, který dával prezidentovi pravomoc v případě vážného ohrožení vydávat mimořádné dekrety i bez souhlasu parlamentu a touto cestou také omezovat základní práva.¹⁶⁸

Základem Schmittovy právní teorie se stala dualita pojmů rozhodnutí a norma. Výjimečné je spjato s rozhodnutím, kdežto běžné je spjato s normou.

Schmitt je také kritikem Výmarské republiky, kterou chápe jako prototyp moderního liberálního ústavního státu. Jeho kritika je hlubšího rázu, a tak se dotýká i kulturních a metafyzických premis, na nichž byl Výmar založen – víry v pokrok, technologii a instrumentální racionality, přičemž kritika racionalismu v jeho díle převažuje. Problém technologie spojuje s rozvojem ekonomicko-technického myšlení, jehož zdroj vidí v nástupu osvícenství. Podle Schmitta totiž dochází ke smazání hranice mezi pravidly řídícími lidské jednání a těmi, které řídí neživý svět. Stejně je tomu podle Schmitta i v právním myšlení.¹⁶⁹

Další důležitou Schmittovou myšlenkou je nechuť k parlamentarismu. Jádrem jeho přístupu je rozlišování mezi demokracií a liberalismem a poukaz na jejich neslučitelnost. Víra ve vládu skrze diskuzi (parlamentarismus) patří do liberalismu, ne do demokracie. Problémem liberalismu je podle něj i představa o prioritě svobody

¹⁶⁸ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ. *Filosofický slovník*, s. 365.

¹⁶⁹ Srov. Tamtéž, s. 365.

jednotlivce před státem. Samotná podstata demokracie je pak podkopávána liberálním individualismem a jeho důrazem na absolutní rovnost.¹⁷⁰

I přes to, že Schmitt sice v roce 1933 vstoupil do NSDAP a nějakou dobu se i aktivně angažoval ve službách nového režimu, již v roce 1936 tato jeho kariéra v podstatě skončila, když byl svými mocenskými rivaly donucen nedobrovolně se stáhnout do ústraní. Ještě před vstupem do strany nikdy Schmitt veřejně neprojevoval žádné známky antisemitismu a měl mnoho přátel a sympatizantů mezi Židy, avšak po roce 1933 si Schmitt osvojil antisemitskou rétoriku a neopustil ji ani po skončení války.

Schmitt v průběhu 20. let rozhodně nepatřil do tábora radikální německé pravice, která se s existencí republiky jako takové nehodlala smířit. Naopak, i přes to, že silně kritizoval Výmarskou republiku, tradičně podporoval spíše prosystémově orientované politické síly. Je také velice sporné vykládat Schmitta jako teoretika totalitního státu. Jeho koncepty nesou spíše znaky bližší autoritativním režimům, jako je například jeho nedůvěra v parlamentarismus, zpochybňování liberální doktríny vlády práva a v jeho raném období také akcentování významu katolické církve pro politickou stabilitu. Jeho radikálně demokratický étos měl své meze v tom, že masy nepokládal za schopné činit konkrétní politické rozhodnutí. Toto příslušelo exekutivě.¹⁷¹

Reflexe Heideggera a Schmitta z pohledu nacismu

Pochopitelně nemá smysl rozebírat otázku akceptace nacismu těmito intelektuály (odpověď na tuto otázku již padla výše), nicméně je zajímavé zastavit se u obrácené implikace, tedy jak naopak nacismus akceptoval jejich myšlenky.

Životní i politická dráha Heideggera a Schmitta odráží hodnoty generace Němců ve středních letech. Nejen tito profesori, ale i jejich vrstevníci přivítali v tomto chaotickém čase politických zmatků a společenského vykořenění koncept národní solidarity. Potvrzením Hitlerovy veřejné image byl i fakt, že tito profesori v roce 1933 nejenže propadli mánii etnické solidarity, ale zároveň rozvíjeli své vlastní vize, které mapovaly jeho další vývoj a perspektivy. Jako většina Německého obyvatelstva i tito profesori propadli této válečné atmosféře brojící proti komunismu, kulturní dekadenci a Židům.

¹⁷⁰ Srov. KOONZ, C. *Svědění nacismu*, s. 73-78.

¹⁷¹ Srov. Tamtéž.

Ještě do roku 1933 nevěděli nacističtí vůdci, jaký postup mají zvolit při popularizování radikálního antisemitismu, aby byl přijatelnější i pro běžné občany. Schmitt, Heidegger a další dodali Hitlerovi „ochočenou verzi antisemitismu“. Hitler se ve svých projevech začal vyhýbat ošemetnému tématu rasismu, kdy tuto otázku převzali tito učenci a proměnili tyto nacistická hesla v intelektuálně přijatelné ospravedlnění nejen diktatury, ale i antisemitismu.¹⁷²

3.3. Ukotvení myšlenky rovnosti v moderní demokracii

Ideám diktatury a antisemitismu byly tedy zaobleny hrany a tím se staly přijatelnějšími pro širší vrstvy. Samotná přijatelnost však není důvodem pro získání široké podpory a zůstává tedy otázkou, proč tyto myšlenky skutečně tuto širokou podporu v nacistickém Německu získaly.

Přestože Výmarská republika byla poměrně demokratickou, je faktem že tato demokracie, a nakonec všechny tehdejší demokracie, byly velmi mladé a dá se říci nedospělé. Je nutné si uvědomit fakt, že tyto meziválečné demokracie většinou navazovaly na monarchie rozpadlé po první světové válce (demokratické systémy před první světovou válkou jsou velkou výjimkou, samozřejmě ve světě se jednalo zejména o USA, v Evropě např. Nizozemí). Praktické naplnění myšlenky úplné rovnosti mezi všemi lidmi tedy bylo zcela výjimečné. Naopak myšlenka hierarchického uspořádání společnosti často pod vedením jednoho vládce či dokonce diktátora prakticky provázela lidskou společnost prakticky od jejích kořenů.

V podstatě prvním dokumentem, kde je kodifikováno rovné postavení lidí je královská *Magna charta libertatum*, v překladu Velká listina svobod. Tento dokument byl podepsán 15. června 1215 Králem Janem Bezzemkem (1167 – 1216) na nátlak anglické šlechty. Listina svobod obsahuje 61 článků, které ve většině případů mají za cíl omezit královskou moc. V nejznámějším článku se král zavazuje: „*Žádný svobodný muž nemůže být uvězněn, postaven mimo zákon, vyhoštěn ze země nebo zbaven majetku, leda by k tomu došlo zákonným výrokem soudu, složeného z osob jemu rovných, podle zemského práva.*“ *Magna charta libertatum* tak významně ovlivnila principy anglických

¹⁷² Srov. KOONZ, C. *Svědění nacismu*, s. 86-88.

a později i amerických ústavních svobod.¹⁷³ Zakotvení principu rovnosti již v dokumentu z roku 1215 nahrává představě, že prakticky došlo k naplnění tohoto principu již ve středověku. Zde je však nutné zdůraznit, že se jednalo pouze o svobodné pány, kteří představovali pouze zlomek populace.

Nit vývoje myšlenky rovnosti, osobní svobody a již i myšlenky demokracie pokračuje o mnoho let dále Prohlášením nezávislosti. Prohlášení nezávislosti bylo přijato 4. července 1776 Kontinentálním kongresem Severoamerických kolonií a ustavující listinou Spojených států amerických. Autorem je Thomas Jefferson (1743 – 1826). Prohlášení obsahuje zásadní a ve své době zcela převratný text: „*Považujeme za samozřejmé, že všichni lidé jsou stvořeni jako sobě rovní a Stvořitel je obdaril určitými nezcizitelnými právy, mezi něž patří život, svoboda a usilování o štěstí. Že k zajištění těchto práv se ustavují vlády, jejichž spravedlivá moc vyplývá ze souhlasu těch, kterým vládnou.*“¹⁷⁴ Tento dokument má již dopady a prakticky vytváří společnost, která je postavena na principu rovnosti (je však nutné podotknout, že na zcela rovné postavení si musela černošská populace ještě mnoho let počkat). Z Prohlášení nezávislosti totiž pak dále vychází ústava.¹⁷⁵

Základním zákonem, ustavující organizaci moci je Ústava Spojených států amerických, která deklaruje 3 základní pilíře státní moci (moc zákonodárnou, výkonnou a soudní). Ústava byla přijata 17. září 1787 na ústavním konventu ve Philadelphii a byla ratifikována „ve jménu lidu“. Ústava byla dále doplněna o 27 dodatků, kde prvních 10 je označováno jako tzv. Listina práv. Nelze neocitovat preambuli, vyhlášující její základní principy: „*My, lid Spojených států, abychom vytvořili dokonalejší jednotu, nastolili spravedlnost, upevnili domácí klid a zabezpečili obranu země, podporovali růst všeobecného blahobytu a zabezpečili dobrodiní svobody sobě i svému potomstvu, dáváme si tuto Ústavu Spojených států amerických.*“ USA však jsou od Evropy daleko – v Evropě mělo praktické naplnění myšlenky rovnosti mnohem delší cestu.¹⁷⁶

V Evropě se myšlenka rovnosti podařilo sice prosadit již v období velké francouzské revoluce, kdy vznikla Deklarace práv člověka a občanů, která se dá

¹⁷³ Srov. KRIEGER, J. *Oxfordský slovník světové politiky*, s. 433.

¹⁷⁴ Srov. KRIEGER, J. *Oxfordský slovník světové politiky*, s. 9.

¹⁷⁵ Srov. Tamtéž.

¹⁷⁶ Srov. Tamtéž, s. 671 – 672.

považovat za kodifikaci jejích hlavních idejí a je dnes považována za chartu liberalismu. Deklarace byla přijata v srpnu 1789 francouzským Ústavodárným národním shromážděním. Navazuje na Americké prohlášení nezávislosti a podobně vychází ze zásad osvícenství; nakonec celý text byl významně ovlivněn Thomasem Jeffersonem, tehdejší americkým vyslancem v Paříži. Deklarace obsahuje 17 článků, které mezi jinými ustavují práva jedince na rovnost a svobodu, postavenou na principu, že: „ ... lidé jsou od narození svobodní a mají rovná práva.“. Dále jsou zde obsažena ustanovení deklarující: rovnost před zákonem, rovnost příležitostí, záruku proti svévolnému uvěznění, svobodu projevu a náboženství a právo na soukromý majetek.¹⁷⁷ Na Deklaraci pak přímo navazuje *Code Napoleon*.

Code Napoleon, nebo také *Code Civil*, z let 1804 - 1810, je první moderní kodifikací občanského práva. Název *Code Napoleon* není samoúčelný, nýbrž vystihuje skutečnost, že sám císař Napoleon skutečně vedl skupinu právníků, která jej sestavila. Text zákoníku vychází z myšlenek francouzského osvícenství. Tento dokument je postaven na principech rovnosti a svobody jedince a oddělení sekulárního a náboženského práva. Je kompromisem mezi revolučními principy a Římským právem. Lze říci, že zákoník zůstává prakticky dodnes základem francouzského soukromého práva (přestože byl pochopitelně mnohokrát revidován).¹⁷⁸

Bohužel se z prvotního pokusu o demokratizaci, ve formě francouzské revoluce, stala vláda teroru. Obecný pocit ohrožení nakonec vyvolal tužbu po silném jedinci, který všechny ochrání a demokratické principy na mnoho let byly odstrčeny na vedlejší kolej.¹⁷⁹ V Evropě se demokracie v širším měřítku prosadila až po rozpadu monarchií po první světové válce.

Pokřivená etika nacismu tedy jistě má své odůvodnění i v nedospělosti demokracie a nedostatečném zakořenění rovnosti mezi lidmi. Hlavní atributy nacismu, jako je nerovnost mezi lidmi a s tím související diskriminace (jak na etnickém základě, tak hierarchizaci společenských vrstev, ale i např. diskriminace žen), nacionalismus

¹⁷⁷ Srov. KRIEGER, J. *Oxfordský slovník světové politiky*, s. 433.

¹⁷⁸ Srov. THE NAPOLEON CODE (CIVIL CODE). *Canadian law* [online]. [cit. 2011-10-08]. Dostupné z: <<http://www.canadianlawsite.ca/NapoleonCode.htm>>.

¹⁷⁹ Srov. VLÁDA LIDU. ALE KTERÉHO? - 2. část. In: *VTM živě* [online]. 8. 7. 2010 [cit. 2011-10-25]. Dostupné z: vtm.zive.cz/aktuality/vlada_lidu_ale_ktereho/

a autokracie byly v té době ve společnosti běžně akceptovány. Tyto ideje provázejí lidskou civilizaci dlouhodobě a lze tedy do určité míry pochopit, že jejich vyústění v nacismu není zcela překvapivé.

I na základě poučení z hrůz druhé světové války došlo k poučení západní civilizace a vývoj demokracie postavené na principu rovnosti byl silně akcelerován. Základní principy moderní společnosti byly deklarovány v Listině práv, která ukotvuje elementární demokratická práva, jako jsou právo svobody, osobního vlastnictví a svobody vyznání, slova, svobodného tisku, shromažďování, apod.

Dalším důležitým dokumentem obsahujícím lidská práva a myšlenku rovnosti je také Charta OSN, která byla podepsána 26. června 1945 na Konferenci Spojených národů v San Franciscu. V úvodu Charty je uvedeno: „*My, lid spojených národů, jsouce odhodláni ... prohlásit znovu svou víru v lidská práva, v důstojnost a hodnotu lidské osobnosti v rovná práva mužů i žen a národů velkých i malých ... a k tomuto cíli pěstovat snášlivost a navzájem žít v míru jako dobří sousedé.*“¹⁸⁰ Tento mezinárodní dokument ustanovuje základní principy mezinárodních vztahů, stanovuje povinnosti a práva jednotlivých států, orgány a postupy fungování OSN. Cílem OSN je udržovat mezinárodní bezpečnost a mír, podporovat základní lidská práva a svobody, a v neposlední řadě také rozvíjení přátelských vztahů mezi národy a jejich spolupráce. Bohužel i OSN není dostatečně akceschopná, aby zabránila mnoha válečným konfliktům. Příčinou je pravidlo jednomyslnosti mocností, často označované jako právo veta. Právo veta mají: Čína, Francie, Rusko, USA a Velká Británie. Již z pouhého výčtu je zřejmé, že dosažení shody těchto pěti mocností je velmi problematické.¹⁸¹

Předchůdkyní OSN byla Společnost národů, která byla ustanovena podpisem Versailleské smlouvy 28. června 1919 jako iniciativa vítězných států v první světové válce s cílem udržení světového míru a předcházení dalším válečným konfliktům. Nicméně již před vypuknutím 2. světové války se Společnost národů ukázala jako nefunkční (již mezi světovými válkami došlo k mnoha lokálním válečným konfliktům,

¹⁸⁰ Srov. CHARTA ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. Dostupné na WWW: <<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojnych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>>.

¹⁸¹ Srov. Tamtéž.

kterým Společnost národů nedokázala zabránit). Po 2. světové válce tedy byla Společnost národů nahrazena Organizací spojených národů.¹⁸²

Avšak nejznámějším souborem lidských práv je Všeobecná deklarace lidských práv, která byla schválena Valným shromážděním OSN dne 10. prosince 1948. Deklarace ustavuje všechny lidské bytosti za svobodné a rovnoprávné bez ohledu na pohlaví, rasu, národnost a náboženství. Deklarace není právně závazným dokumentem, ale její závaznost je mnohdy považována za právní obyčej. Přestože se nejedná o právně závazný dokument, jsou katalogy lidských práv často transponovány do právních systémů mnoha západních demokracií, mezi které patří například i Česká Republika, kdy ČSFR vyhlásila ústavním zákonem č. 23/1991 Sb. Listinu základních práv a svobod.¹⁸³

¹⁸² Srov. O OSN. *Informační centrum OSN v Praze* [online]. 2005 [cit. 2012-11-05]. Dostupné z: <<http://www.osn.cz/system-osn/o-osn/>>.

¹⁸³ Srov. KRIEGER, J. *Oxfordský slovník světové politiky*, s. 428 – 429.

Závěr

Tato diplomová práce si kladla dva následující základní cíle.

1. Kriticky rozebrat, proč je nacismus jako ideologie od základů eticky a morálně neobhajitelný, stejně tak jako jsou neobhajitelné jeho jednotlivé faktory a atributy. Dále podat reflexi problematiky nacismu ze současného pohledu moderní demokratické společnosti s důrazem na etický kontext.
2. Zamyslet se a vyvodit závěr, zda má nacismus, v podobě jeho současného nástupce neonacismu, šanci na získání dostatečně široké podpory pro jeho reálné prosazení (např. získání zastoupení některé neonacistické strany v Poslanecké sněmovně ČR) a jaké tedy představuje ohrožení pro moderní demokracii.

Dovolím si tvrdit, že první cíl byl naplněn. Ideologie nacismu byla diskutována z pohledu významných filozofů (viz kapitola 3.2 Pohledy na nacismus v kontextu historických období). Bylo poukázáno, že argumentace obhajoby její základní filozofie i obhajoby jejích jednotlivých atributů byla z etického pohledu velmi sporná. Byl také podán kritický rozbor myšlenek neonacismu reprezentovaných jeho významnými propagátory: Davidem Dukem a Petrem Bakalářem (viz kapitola 2.2 David Duke a kapitola 2.3 Petr Bakalář). Tito autoři ve svých knihách podporovali principy rasismu (viz kapitola 2.2.2 Rasa a skutečnost podle Dukea), antisemitismu (viz kapitola 2.2.3 Židovská otázka a holocaust podle Dukea), rasové segregace a eugeniky (viz kapitola 2.3 Petr Bakalář). Tyto byly podrobeny oponentuře opřené o uznávané vědecké autority a byla prokázána jejich neobhajitelnost. Na příkladech bylo ukázáno, že argumentace neonacismu „stojí na hliněných nohou“, že je zcela mylná a jedinou její možností je použití demagie, účelového překroucení statistických průzkumů a manipulace s daty (včetně ukázky příkladů použití úmyslné nepravdy při odkazech na zdroje).

Druhý cíl se již tak jednoznačně naplnit nepodařilo. Otázka možnosti širšího prosazení idejí neonacismu je výrazně spekulativní se silným přesahem do oblasti sociologicko-politologické. Pro korektní provedení zhodnocení rizika širšího prosazení, jak přímo neonacismu, tak i akceptace jeho jednotlivých názorových aspektů veřejným míněním, by bylo nutné začít u detailního rozboru současného stavu.

Stanovení přímé podpory neonacistických stran lze vcelku bez obtíží provést s využitím volebních výsledků. Největší extrémně pravicovou stranou v ČR je Dělnická strana sociální spravedlnosti, která ve volbách do poslanecké sněmovny v květnu 2010 získala 1,14% hlasů a v předchozích volbách 0,23% hlasů, přičemž pro vstup do Poslanecké sněmovny je potřeba získat více než 5% hlasů. Pro postup této strany do Sněmovny by se tedy její podpora musela několikanásobně zvýšit.

Problematické by však bylo zjištění nepřímé podpory nebo pasivní akceptace vnitřních principů neonacismu, jako je penetrace xenofobie, rasové nesnášenlivosti, ale i ageismu nebo diskriminace žen. Pro tento účel by bylo nutné provedení sociologického průzkumu, který by musel být zaměřen na strukturalizaci populace podle jednotlivých hledisek a stanovení míry podpory jednotlivých skupin obyvatelstva. Mezi takováto hlediska strukturalizace patří např., zda má neonacismus širší podporu podle sociálních vrstev, vzdělanosti, věku, politické preference, genderového rozdělení či podle geografického rozložení apod. Následný analytický rozbor by pak byl základním vstupem pro stanovení závislostí a přípravu syntetických závěrů, které by směřovaly k zodpovězení otázek, proč je podpora u jednotlivých skupin vyšší nebo nižší, jaké jsou k tomu důvody a jaké jsou vnitřní vazby.

Provedení výše zmíněného průzkumu, následné analýzy jeho výsledků a finální tvorby syntetických závěrů, jsou již nad rámec této diplomové práce. Nicméně na základě poznatků zde shrnutých lze provést závěrečnou úvahu nad příčinami vzplanutí nacismu ve 30. a 40. letech a z toho odvodit obecný charakter možností širšího prosazení principů nacismu v jeho současné podobě – neonacismu.

Uchopení moci nacismem umožnila souhra mnoha jednotlivých faktorů (je uvažováno zejména Německo, nicméně u ostatních států lze následující výčet částečně aplikovat):

- Silně vypjatá situace v důsledku velkých změn společenského uspořádání po první světové válce, která výrazně přispívá k radikalizaci společnosti a revoluční náladě (viz kapitola 1.1.5 Nástup nacismu ve 20. a 30. letech).
- Přísné až devastující podmínky Versailleského míru (viz kapitola 1.1.4 Příčiny nacismu v kontextu první světové války). Nejdrtivějšími podmínkami, které Německo muselo přijmout, byla ztráta velké části svého

území a kolonií, a také zaplacení válečných reparací, které pak byly jednou z příčin německé ekonomické krize a hospodářských problémů.

Nedospělost evropské demokracie jako ideologie a slabé zakotvení jejích principů, zejména rovnosti (viz kapitola 3.3 Ukotvení myšlenky rovnosti v moderní demokracii) a naproti tomu hluboká historická podpora myšlenek diskriminace, hierarchizace společnosti či diktátorství (viz kapitola 3.2 Pohledy na nacismus v kontextu historických období).

Mezi tyto faktory lze doplnit i podstatně menší míru vzdělanosti v tomto období v porovnání se současností. Bohužel statistika vzdělanosti v období 30. a 40. let 20. století není k dispozici, nicméně dostačující informace o vývoji vzdělanosti může poskytnout statistika obyvatelstva podle dosaženého vzdělání v ČR od roku 1950 po současnost.¹⁸⁴ Z tohoto průzkumu vyplývá, že vysokoškolsky vzdělaní občané tvořili v roce 1950 pouze 0,9% obyvatelstva. V roce 2011 je to již 12,4% obyvatelstva. Počet vysokoškolsky vzdělaných občanů se tedy za posledních 60 let zvýšil více než 13 krát. Vzdělanost pak determinuje schopnost samostatného nezávislého myšlení a obtížnější možnost indoktrinace. Jedinec získává vyšší míru imunity vůči zjednodušujícím, líbivým, avšak demagogickým konceptům.

Žádný z výše uvedených faktorů již v současné době není platný. Západní svět je politicky (minimálně z pohledu obecných politických principů) velmi stabilní se silným zakotvením rovnosti práv všech občanů a zákazu jakékoli diskriminace přímo v právních předpisech (zpravidla v ústavách). Zdá se, že principy demokracie a plurality jsou dnes pevně ukotvené jak právně, tak zejména i v myšlení lidí. Není tomu však absolutně. Přestože tyto hodnoty mají dnes ve vyspělých demokratických systémech dominantní postavení, i diskriminace, rasismus, xenofobie či sociální segregace jsou ve společnosti pevně zakořeněny a jsou skrytě obsaženy v politických programech extrémistických stran (zejména extrémně pravicových). Jak bylo zmíněno v závěru kapitoly 2.1 Neonacismus, proti vzestupu radikálních stran a růstu vlivu extrémistických názorů nejsou imunní ani tyto vyspělé demokracie. Rozsah podpory extremismu a míra radikalizace veřejného mínění fluktuuje v závislosti na aktuálnosti

¹⁸⁴ Souhrnná data o České republice: OBYVATELSTVO PODLE DOSAŽENÉHO VZDĚLÁNÍ. In: *Český statistický úřad* [online]. 2012 [cit. 2012-03-25]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/souhrnna_data_o_ceske_republice>.

tohoto tématu, kdy se například po útocích 11. září 2001 vzedmula silná vlna nesnášenlivosti vůči muslimským přistěhovalcům.

Jak již bylo výše zmíněno, jedním z hlavních prvků neonacismu je agresivita vůči přistěhovalcům a především proti imigrantům vyznávajícím zcela odlišnou kulturu (viz kapitola 2.1 Neonacismus). Typickým příkladem imigrantů se zcela odlišnou kulturou je muslimská komunita ve vyspělých západních demokraciích. Je pochopitelné, že vzrůstající netolerantnost islámu a jeho militantnost skutečně vzbuzuje obavy, které jsou pak příčinou reakce většinové společnosti v její protimuslimské radikalizaci. Příkladem základního rozporu mezi principy ortodoxního islámu a principy, na nichž je vystavěna západní společnost, může být kauza zveřejnění karikatury proroka Mohammeda v holandských novinách v roce 2006. Je možné polemizovat, zda obrázky byly za hranou, avšak reakce muslimského světa byla absolutně nepřiměřená, kdy masové demonstrace s tichým souhlasem některých vlád vyústily v ničení a pálení holandských zastupitelských úřadů.¹⁸⁵ Podobně žádost muslimské komunity v New Yorku o povolení stavby mešity na Manhattanu jen dva bloky od místa, kde stávaly budovy Světového obchodního centra¹⁸⁶, nutně musí vyvolat reakci v podobě vzednutí protimuslimských nálad. Přes tyto příklady je však nutné zcela zásadně odmítnout princip skupinové viny a posuzování jednotlivců na základě jejich náboženského přesvědčení. Opět na příkladu kauzy karikatury proroka Mohammeda lze totiž ukázat, že za probuzením extrémní muslimské reakce stála úmyslná manipulace a lze ukázat na konkrétní viníky.¹⁸⁷

Nejpalčivějším tématem rasové nesnášenlivosti a sociální segregace v ČR je romská otázka. Opět na této problematice lze demonstrovat, jak jednotlivé události vyvolávají reakce a protireakce. V minulém roce byl vyostřen problém romské komunity na Šluknovsku. Je opět pochopitelné, že ve společnosti vyvolá odezvu velké

¹⁸⁵ Srov. Evropa a islám v kontextu dění kolem karikatur proroka Mohameda. In: *Úřad pro zahraniční styky a informace* [online]. 2006, 19. 7. 2011 [cit. 2012-03-25]. Dostupné z: <<http://www.uzsi.cz/cz/evropa-a-islam-v-kontextu-deni-kolem-karikatur-proroka-mohameda-1.html>>.

¹⁸⁶ Srov. Obama podpořil stavbu mešity u Ground Zero. Američané jsou ale proti. In: *Idnes: Zprávy* [online]. 2011 [cit. 2012-03-25]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/obama-podporil-stavbu-mesity-u-ground-zero-americane-jsou-ale-proti-113-/zahranicni.aspx?c=A100814_151323_zahranicni_aha

¹⁸⁷ Srov. Evropa a islám v kontextu dění kolem karikatur proroka Mohameda. In: *Úřad pro zahraniční styky a informace* [online]. 2006, 19. 7. 2011 [cit. 2012-03-25]. Dostupné z: <<http://www.uzsi.cz/cz/evropa-a-islam-v-kontextu-deni-kolem-karikatur-proroka-mohameda-1.html>>.

množství případů agresivity a kriminality skupinek Romů. Na internetovém průzkumu společnosti SANEP¹⁸⁸, provedené na vybrané skupině 8 930 dotázaných, lze však ukázat, že tyto případy romské nepřizpůsobivosti neimplikují reakci většinové společnosti v širší podpoře diskriminace Romů, nebo v jejich skupinovém odsouzení. Přestože problematika je vnímána jako velmi závažná (59% respondentů považuje problém na Šluknovsku za celonárodní), je majoritní názor (61%) takový, že problémy způsobili zejména nově přistěhovalí Romové – tedy jednotlivci. Společnost viditelně nehází Romy „do jednoho pytle“ a snaží se o identifikaci úzké problémové skupiny a hledání provinění jednotlivců. Podobně identifikuje silné zavinění eskalace problému extremistickými skupinami (18%). Velmi vypovídající je i označení za viníka dokonce přímo Lukáše Kohouta (10%), který byl organizátorem protiromských demonstrací.

Tyto průzkumy prokazují, že šance na širokou otevřenou podporu neonacistických idejí veřejným míněním jsou poměrně slabé. Přesto však ve společnosti určitou podporu nacházejí, zejména ve formě jejich pasivní akceptace. Proto je nutné šířit osvětu a opakovaně prokazovat zásadní chybnost ideologie neonacismu (ale i obecnějších myšlenek diskriminace, rasismu, xenofobie apod.) a trvat na zcela nekompromisním celospolečenském odmítnutí neonacismu v jeho samotných základech.

V úplném závěru bych si však ještě dovolila jednu připomínku i oproti principům současné západní společnosti. Podle mého názoru je v současnosti centrem naplnění lidských potřeb až přespříliš konzum a postupně se vytrácí jakýkoliv vyšší duchovní rozměr. Považovala bych za správný částečný návrat k duchovním hodnotám, světu by neměly vládnout pouze peníze, ale spíše soudržnost, solidarita a další vyšší hodnoty lidství.

¹⁸⁸ Srov. Nepokoje na Šluknovsku. In: SANEP: Středisko analýz a empirických průzkumů [online]. 2011 [cit. 2012-03-13]. Dostupné z: <<http://www.sanep.cz/pruzkumy/nepokoje-na-sluknovsku/>>.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

BAKALÁŘ, Petr. Tabu v sociálních vědách. 1. vyd. Praha: Votobia, 2003, 343 s. ISBN 80-722-0135-2.

BAUMAN, Zygmunt. Modernita a holocaust. Praha: SLON, 2010. ISBN 978-80-7419-028-5.

BLANDFORD, Edmund L. Nacistické tajné služby. Praha: Vašut, 2003. ISBN 80-7236-315-8.

CLAY, Catrine a Michael LEAPMAN. Panská rasa: nacistické Německo a experiment Lebensborn. Praha: Columbus, 1996, 196 s. ISBN 80-859-2843-4.

COLLINS, Jeff. Heidegger a nacisté. Praha: Triton, 2001, 84 s. ISBN 80-725-4208-7.

DEMJANČUK, Nikolaj. Vzdělání a extremismus. 1. vyd. Praha: Epocha, 2005, 133 s. ISBN 80-863-2883-X.

DUKE, David Ernest. Moje probuzení: cesta k rasovému porozumění. Vyd. 1. Praha: Kontingent Press, 2009, 757 s. ISBN 978-80-254-4167-1.

DWORK, Debórah a Robert Jan Van PELT. *Osvětim, 1270 až současnost*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2006. ISBN 80-720-3751-X.

FREDRICKSON, George M. Rasismus: stručná historie. Praha: BB/art, 2003. ISBN 80-7341-124-5.

GOODRICK-CLARKE, Nicholas. Okultní kořeny nacismu. Praha: Votobia, 1998. ISBN 80-7220-023-2.

GRIBBIN, John R. Pátrání po dvojité šroubovici: kvantová fyzika a život. Vyd. 1. Praha: Columbus, 2007, 421 s. ISBN 978-80-7249-193-3.

- HITLER, Adolf. *Monology ve Vůdcově hlavním stanu 1941-1944*. Vyd. 1. Praha: Aurora, 1995, 341 s. ISBN 80-901-6039-5.
- HORNÍK, Jan. *Proč holocaust: Hitlerova vědecká mesianistická vražda*. Praha: Rybka Publishers, 2009. ISBN 978-80-87067-75-8.
- CHARVÁT, Jan. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-7367-098-6.
- KENNY, Anthony John Patrick. *Stručné dějiny západní filosofie*. Vyd. 1. Praha: Volvox Globator, 2000, 515 s. Katarze, sv. 6. ISBN 80-720-7374-5.
- KOKAISL, Petr. *Základy antropologie*. Vyd. 1. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2007, 184 s. ISBN 978-80-213-1722-2.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Filosofický slovník*. 1. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1998, 463 s. ISBN 80-718-2064-4.
- KOONZ, Claudia. *Svědění nacismu*. Praha: Columbus, spol. s r. o., 2009. ISBN 978-80-7249-233-6.
- KRIEGER, Joel. *Oxfordský slovník světové politiky*. Praha: OTTOVO, 2000. ISBN 80-7181-463-6.
- KRONIKA LIDSTVA. 4., dopl. čes. vyd. Editor Bodo Harenberg. Praha: Fortuna Print, 1995, 1279 s. Nova. ISBN 80-858-7342-7.
- LIPSTADT, Debórah E. *Popírání holocaustu: sílící útok na pravdu a paměť*. Vyd. 2. Praha: Paseka, 2006, 349 s. ISBN 80-718-5652-5.
- MCGOWAN, Lee. *Radiální pravice v Německu: Od roku 1870 až po současnost*. Praha: Prostor, 2004. ISBN 80-7260-122-9.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. 1. vyd. Praha: Academia, 1995, 336 s. ISBN 80-200-0525-0.

NEFF, Vladimír. Filosofický slovník pro samouky, neboli, Antigorgias. Vyd. 4., (V Mladé frontě 2., rozš.). Praha: Mladá fronta, 2007, 453 s. ISBN 978-802-0415-479.

ODEHNAL, Ivo. Úvod do filozofie člověka. 1. vyd. Brno: CERM, 2002, 211 s. ISBN 80-720-4230-0.

PAXTON, Robert O. Anatomie fašismu. Praha: Lidové noviny, 2004. ISBN 978-80-7106-811-2.

PEČENKA, Marek a Petr LUŇÁK. Encyklopedie moderní historie. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-85983-95-1.

REES, Laurence. Nacisté: dějiny varují. Praha: Mladá fronta, 2008. ISBN 978-80-204-1676-6.

ROBERTS, J. M. Přehledné dějiny světa. Praha: Beta, 2002. ISBN 80-7291-019-1.

Velké postavy západního myšlení: slovník myslitelů / 2. vyd. Editor Van Philips McGreal. Praha: Prostor, 1999, 707 s. ISBN 80-726-0002-8.

ZÁMEČNÍK, Stanislav. To bylo Dachau. Praha: Paseka, 2003, 402 s. ISBN 80-718-5536-7.

Život z víry. České Budějovice: Teologická fakulta v Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích, 2005. ISBN 80-7040-809-X.

Církevní dokumenty:

II. VATIKÁNSKÝ KONCIL. Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*. In Dokumenty II. vatikánského koncilu. Praha: ZVON, 1994. ISBN 80-7113-067-2.

Internetové zdroje:

BAUER, Yehuda. Holocaust a jeho důsledky. In: *Židovské listy* [online]. 26. 1. 2010 [cit. 2011-09-23]. Dostupné z: <<http://zidovskelisty.blog.cz/1001/holocaust-a-jeho-dusledky>>.

Evropa a islám v kontextu dění kolem karikatur proroka Mohameda. In: *Úřad pro zahraniční styky a informace* [online]. 2006, 19. 7. 2011 [cit. 2012-03-25]. Dostupné z: <<http://www.uzsi.cz/cz/evropa-a-islam-v-kontextu-deni-kolem-karikatur-proroka-mohameda-1.html>>.

FLIEGER, Jan. Český Malín (1871 – 13. 7. 1943). In: *Válka* [online]. 2006 [cit. 2010-09-24]. Dostupné z: <http://www.valka.cz/clanek_11445.html>.

FOXMAN, Abraham H. David Dukel My Awakening: A Minor League Mein Kampf. In: *ADL* [online]. 1999 [cit. 2011-11-07]. Dostupné z: <http://www.adl.org/opinion/david_duke_review.asp>.

'GERMANIA': HITLER'S VISION FOR A CAPITAL. *ABC NEWS* [online]. 2008 [cit. 2010-10-15]. Dostupné z: <<http://abcnews.go.com/International/story?id=7496103&page=1#.T2JUn8WdF1M>>.

CHARTA ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. Dostupné na WWW: <<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>>.

KREJČÍ PREISSOVÁ, Andrea a Magdalena MILATOVÁ. Filosofická antropologie. In: *Filosofická fakulta UP: Katedra sociologie a andragogiky* [online]. [cit. 2011-02-02]. Dostupné z: <http://www.ksoc.upol.cz/fileadmin/ksa/kulturni-antropologie/frvs/5_filan.pdf>.

NACISTÉ A STAROVĚKÝ ŘÍM. In: *Castra Romana* [online]. 18. 7. 2010 [cit. 2010-10-15]. Dostupné z: <<http://www.castraromana.cz/phpBB3/viewtopic.php?f=6&t=101>>.

NEONACISTÉ PROTESTOVALI PROTI VYPOVĚZENÍ DUKEA, PROŠLI SE I PRAHOU. In: *Idnes* [online]. 2009 [cit. 2011-11-07]. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/neonaciste-protestovali-proti-vypovezeni-dukea-prosli-se-i-prahou-1pk-/domaci.aspx?c=A090426_150417_domaci_cen>.

NEPOKOJE NA ŠLUKNOVSKU. In: SANEP: Středisko analýz a empirických průzkumů [online]. 2011 [cit. 2012-03-13]. Dostupné z:

<<http://www.sanep.cz/pruzkumy/nepokoje-na-sluknovsku/>>.

O OSN. *Informační centrum OSN v Praze* [online]. 2005 [cit. 2012-11-05]. Dostupné z:

<<http://www.osn.cz/system-osn/o-osn/>>.

PETR BAKALÁŘ. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2011-07-20]. Dostupné z:

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Petr_Bakal%C3%A1%C5%99>.

PORODNOST A PLODNOST. *Český statistický úřad* [online]. 2011 [cit. 2012-01-20].

Dostupné z:

<[http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/F7003184C2/\\$File/400711a4.pdf](http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/F7003184C2/$File/400711a4.pdf)>.

PŘED 70 LETY NAPLÁNOVALI NACISTÉ VE WANNSEE LIKVIDACI ŽIDŮ. In: *Týden* [online]. 2012 [cit. 2012-01-23]. Dostupné z:

<http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/evropa/pred-70-lety-naplanovali-naciste-ve-wannsee-likvidaci-zidu_223113.html>.

RNDR. DANIEL VANĚK, PHD. - FORENZNÍ GENETIK. In: *Ibestof profesní magazín* [online]. 2011 [cit. 2012-01-15]. Dostupné z: <<http://www.ibestof.cz/veda-a-vyzkum/rndr.-daniel-vanek-phd.---foreznni-genetik.htm>>.

THE NAPOLEON CODE (CIVIL CODE). *Canadian law* [online]. [cit. 2011-12-08].

Dostupné z: <<http://www.canadianlawsite.ca/NapoleonCode.htm>>.

UKRAINE UNIVERSITY OF HATE. In: *ADL* [online]. 2006 [cit. 2011-11-05].

Dostupné z:

<http://www.adl.org/main_Anti_Semitism_International/maup_ukraine.htm>.

VLÁDA LIDU. ALE KTERÉHO? - 2. část. In: *VTM živě* [online]. 8. 7. 2010 [cit. 2011-10-25]. Dostupné z: [vtm.zive.cz/aktuality/vláda_lidu_ale_ktereho](http://vtm.zive.cz/aktuality/vlada_lidu_ale_ktereho)

VÝMARSKÁ ÚSTAVA. In: *Dokumenty ke studiu moderních dějin státu a práva II* [online]. [cit. 2011-07-21]. Dostupné z:
<http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/js09/dejiny/web/prameny/09/Ustava_Vymarske_republiky_-_1919.pdf>.

Abstrakt

GRBAČOVÁ, L. *Pohledy na člověka v nacismu a neonacismu v etických souvislostech*. České Budějovice, 2012. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Vedoucí práce R. Míčka.

Klíčová slova: nacismus, Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, rasismus, Darwinova evoluční teorie, antisemitismus, genocida, holocaust, člověk, antika, neonacismus, David Duke, Petr Bakalář

Práce se zabývá etickou polemikou nacismu, jako politické ideologie s důrazem na člověka. Deskriptivní část popisuje kořeny a historii nacismu, jeho formování v politickou stranu NSDAP a také jeho hlavní atributy. Tématy části preskriptivní jsou polemiky nad otázkou, jak by nacismus obstál v kontextu různých historických období, od antiky až po jeho vrcholné období. Dále je nastíněna problematika neonacismu, kde jsou kritice podrobeny kontroverzní publikace významných propagátorů neonacismu, kterými jsou ve světovém měřítku David Duke s knihou *Moje probuzení* a z českých autorů Petr Bakalář s publikací *Tabu v sociálních vědách*.

Abstract

The views of man in Nazism and neo-Nazism in the ethical context

Key words: Nazism, National Socialist German Workers' Party, racism, Darwin's theory of evolution, anti-Semitism, genocide, holocaust, human, antiquity, neo-Nazism, David Duke, Petr Bakalář

This thesis addresses the controversy of Nazism as a political ideology in an ethical context, with emphasis on the role of man. The descriptive section looks at the origins and history of Nazism, its formation as a political party (NSDAP) and its main attributes. The topics of the prescriptive section are disputations the question of how Nazism stands in the context of various historical periods from antiquity to the peak period of Nazism. This section also deals with the problems of neo-Nazism. Two controversial publications of the major neo-Nazism promoters are subjected to examination and criticism. These publications and their promoters are 'My Awakening' by David Duke from the context of the world, and 'Taboos in the Social Sciences' by Petr Bakalář from the context of the Czech Republic.